

16-17

Datum izida prve številke

8. december 1951

Zapis v razvidu medijev Ministrstva za kulturo:

zaporedna številka 1492

ISSN (International Standard Serial Number):

0041-2724

Tribuna je brezplačna, a ne zastonj. Izhaja enkrat mesečno, in sicer drugi torek v mesecu; elektronska Tribuna izide najkasneje teden dni po tisku.

Izdajatelj:

ŠOU v Ljubljani

Kersnikova 4, 1000 Ljubljana

Telefon: +38614380200

Faks: +38614380202

Elektronski naslov: info@sou-lj.siSpletni naslov: www.sou-lj.si

Matična številka: 5133734

ID za DDV: SI55049745

TRR: SI56 02010-0018933202

Za izdajatelja:

Roman Didovič, direktor

Aljoša Krdžič, predsednik

Uredništvo:

Kersnikova 4, 1000 Ljubljana

3. nadstropje, prostor 306

Telefon: +38614380263

Faks: +38614380264

Elektronski naslov: urednistvo@tribuna.siSpletni naslov: www.tribuna.siTwitter: www.twitter.com/trobiloFB: www.facebook.com/pages/casopis.tribuna**Člani uredništva:**

Anej Korsika, neodgovorni urednik

Tanja Peček, namestnica neodgovornega urednika

Jurij Smrke, član uredništva

Robert Bobnič, član uredništva

Aljaž Vindiš, likovni urednik

Klemen Ilovar, urednik fotografije

Aljaž Košir – Fejzo, urednik ilustracije

Alen Kirn, tehnični urednik

Programski svet:

Igor Brlek, direktor Študentske založbe

Tomaž Zaniuk, odgovorni urednik Radia Študent

Miha Lobnik, višji svetovalec na ŠOU v Ljubljani

Zala Primic, vodja Civilno-družbene iniciative

Anej Korsika, neodgovorni urednik Tribune

Lektura:

Anita Jurič

Tisk:

SET, 7.500 izvodov

Prelom je stavljen v unikatni črkovni vrsti Tribunal.**Za potrebe Tribune jo je izdelal Aljaž Vindiš.****Članki, objavljeni v Tribuni, se v raziskovalne namene beležijo v Korpusu slovenskega jezika.****Distribucija Tribune:**Elektronski naslov: distribucija@tribuna.si

Obseg naše fizične distribucijske mreže lahko spremljaš na zemljevidu na naši spletni strani. Vzpostavili smo jo z Društvom za promocijo glasbe (www.dpg.si). Vzpostavili smo tudi elektronsko distribucijsko mrežo z Digitalno knjižnico Slovenije (www.dlib.si). Na elektronsko Tribuno se lahko naročiš na naši spletni strani. V skladu z Zakonom o varstvu osebnih podatkov se zavezuje, da bo tvoj elektronski naslov uporabljen le za potrebe distribucije.

Izjava o avtorstvu:

Tribuna je izključno avtorsko delo študentov, če ni drugače navedeno. Tribuno izhaja pod licenco Creative Commons, ki nas avtorsko zaščiti, hkrati pa omogoča, da določimo pogoje, pod katerimi dovolimo uporabo naših del. Uporabo del dovoljujemo ob priznanju avtorstva po principu Ime Priimek / Tribuna za nekomercialno rabo in v nespremenjeni obliki. Podrobnosti licence so dostopne na www.creativecommons.org ali na Inštitutu za intelektualno lastnino, Streliška 1, 1000 Ljubljana.

Uvertura

Škartgeneracija

To smo mi. Odpadna in pozabljena generacija. Generacija, ki do tridesetega leta živi pri starših in se preživlja s študentskim delom. Ne sliši se tako imenitno kot generacija Y, je pa zato toliko bolj resnično. Zato smo se v tej številki Tribune, ki jo posvečamo vprašanju mlade generacije, študentskih organizacij in univerze, odločili, da pozovemo k pisanju manifesta škartgeneracije! Kaj hočemo s tem doseči? Vsaka skupina in gibanje, ki kaj da nase, na neki točki spiše programski dokument, s katerim želi uresničevati svoje cilje. Naš cilj je drugačen. Namesto tega, da bi se postavili na pozicijo tistih, ki vedo, in vam v roke porinili že napisan manifest, raje prostodušno priznavamo, da tudi sami ne vemo, in vas zato vabimo k skupnemu razmisleku. Zavedamo se, da je situacija za nas, mlade izredno slaba, da ni perspektiv, in da se naš socialni položaj nenehno slabša, vemo tudi, da študij sam postaja zmeraj bolj degradiran in razvrednoten in kot tak ne omogoča več neke socialne varnosti. Jasno je tudi, da med množico institucionalnih mehanizmov in političnih organizacij, ki v Sloveniji obstajajo (študentske organizacije, mladinski svet, študentski klubi, podmladki političnih strank itd.) ne obstaja nobena, ki bi bila sposobna artikulirati univerzalni interes mlade generacije. Skratka, problemov ne manjka, tistih, ki bi jih bili sposobni artikulirati, kaj šele reševati, pa ni, prej nasprotno, obstaja ogromno političnih silnic, ki še slabšajo položaj mlade generacije. Naša ideja, poziv k pisanju manifesta škartgeneracije, je torej v prvi vrsti ta, da se mladi kot skupnost začnemo zavedati težav, ki nas pestijo, in ki niso omejene samo na nekatere posameznike, pač pa so po naravi generacijske. V prihodnjih tednih načrtujemo tudi javne tribune, na katerih bomo s skupaj razvijali naše misli. Preko teh debat in pisanja bomo prišli do verodostojnega manifesta, in ko bo ta enkrat napisan, ga bo treba začeti uresničevati. Potrebno bo veliko političnega eksperimentiranja in domišljije. Kajti tisto, ob kar bomo neizogibno trčili, lahko imenujemo paradoks parlamentarne demokracije. Kako je mogoče, da znotraj sistema, v katerem naj bi bil zastopan vsak interes oziroma naj bi imel vsak interes svojega zastopnika, odpadejo interesi celotne generacije? Kako je sploh mogoče, da je v osnovi prišlo do škartgeneracije? Zato ker vsi interesi seveda niso enakopravno zastopani in nekateri očitno sploh nimajo svojih zastopnikov. Zato ker je med devetdesetimi leti odpovedala tako visoka kot nizka (študentska) politika in ne prva ne druga nista bili sposobni misliti (ali pa jima to pač ni bilo v interesu) o prihodnosti mladih. Uresničevanje zahtev bodočega manifesta bo zato pomenilo vstopanje v političen prostor, ki tem zahtevam ni naklonjen in v katerem mesto zanje ne obstaja. Prav zaradi tega pa si ga bo treba šele izboriti. Verjamemo, da imamo pri tem visoko stopnjo legitimnosti, saj izhajamo iz prepričanja, da ni interesov mladih, ki bi bili ločeni od interesov širše družbe. Tako, kot mladi odraščamo in prevzemamo svoje mesto v družbi, z nami odraščajo tudi naši problemi in se polaščajo celotne družbe. Svet v nekem smislu res dobredno stoji na mladih. Zato bi nam moralo biti v najširšem skupnem interesu, da te probleme končno začnemo reševati. Vendar pa bodo tej zdravorazumski logiki v praksi nasprotovali parcialni politični interesi, zaradi katerih se bo lahko škartgeneracija artikulirala le skozi boj z vsem obstoječim. Tej artikulaciji, samozavedanju in refleksiji našega položaja bodo neizogibno sledila organizacijska vprašanja. Morda so le-ta še bistveno bolj pomembna od vsebinskih oziroma, natančneje, organizacijsko vprašanje je temeljno vsebinsko vprašanje ne samo študentskega gibanja, temveč tudi leveice na splošno. Zato je treba ob zavedanju vsega tega nase vzeti napor in začeti graditi znova in na začetku.

---

01 Naslovnica

---

ilustracija Luka Seme

---

02 Uvertura

---

03 Tribunal

---

ilustracija Istvan David

---

04 Intervju

---

04 Marta Gregorčič

intervju Tanja Peček in Robert Bobnič,
fotografija Miha Erjavec

06 dr. Stane Pejovnik

intervju Sašo Furlan, fotografija Klemen Ilovar

08 dr. Rado Bohinc

intervju Marin Krauser, fotografija Blaž Žnidaršič

---

10 Rdeča nit

---

10 Študentje!

kolumna Samo Šmajgl, ilustracija Luka Seme

11 Imamo več kot upanje, Slovenija – imamo GZS

kolumna Matjaž Ličer

12 Prihodnost humanistike: drugi izzivi

članek Aljoša Kravanja, ilustracija Istvan David

14 Lepo je biti mlad

članek Asta Vrečko, ilustracija Dejan Kralj

16 Poziv k pisanju manifesta škartgeneracije

18 Borba mačke z ogledalom:

Festival sodobnega anahronizma (organizira ŠOS)

članek Rok Kovač, ilustracija Dejan Kralj

19 Potencial in trend reorganizacije ŠOS

občlanek Jurij Smrke

20 Boks

22 2.del: konec tranzicije na Slovenskem?

članek Gal Kirn, ilustracija Matjaž Komel

24 Vloga dela pri preobrazbi človeka v opico

članek Anej Korsika, ilustracija Istvan David

26 Nič

članek Katja Šircelj

27 Mladi znotraj prostora nekdanje Jugoslavije

članek Rok Avbar, ilustracija Đuliano Praznikić

28 Vpliv študentov na stanovanjsko politiko v prestolnici bi bil lahko večji

članek Zala Vidali, ilustracija Aljaž Košir – Fejzo

29 Man vs. Rožna

občlanek Jurij Smrke

---

30 Reportaža

---

30 Študentski sen: Napaka v metodologiji

reportaža Matjaž Juren – Zaza,
ilustracija in rokopis Luka Seme

---

31 Radio Simplon

---

32 Strip(burger)

---

strip Matej Stupica

Tribunal

Študentska organizacija Slovenije

Ljudsko sodišče Tribunal razglša sodbo v imenu ljudstva! Obtožujemo Študentsko organizacijo Slovenije. Spoznavamo vas za krivo v naslednjih točkah obtožnice:

1. V svoji institucionalni odlepljenosti ste izgubili stik s študentsko populacijo, obenem ste nesposobni braniti celovske interese študentov. Kolektivni interesi študentov segajo dlje od poceni študentskih bonov in vztrajanja pri statusu quo študentskega dela.
  2. Študentska politika je v očeh javnosti postala svinja bradavičarka (sori, svinja), neverodostojna in nekompetentna. Ta sloves se je je oprijel še bolj od »odrasle« državnoborske politike.
  3. Pogrešamo politično vsebino. S poudarjanjem avtonomnosti študentske organizacije v primerjavi z državno politiko zakrivate zastarelost, zbirokratiziranost in netransparenčnost lastnega delovanja, ki pa ni nič drugega kot odsev državnega. Namesto produciranja novih političnih idej vzpostavljate le politično tehnokracijo in menedžeriranje.
  4. Izogibanja odgovornosti; namesto da bi bili po majskih demonstracijah sposobni artikulirati, kaj se je zgodilo, ste se zavili v molk in slepomišenje. Namesto študentskih demonstracij in besa nad malim delom se je uveljavila interpretacija vandalizma in skrunjenja hrama demokracije.
-

Obsodi tudi ti! Izreži in nalepi na drog ali steno!

Turbulentni časi so, obnašamo se pa, kot da ni nič

Marta Gregorčič je lucidna interpretatorka stanja, v katero je zabredla sodobna družba. Z mladimi vred.

intervju Tanja Peček in Robert Bobnič, fotografija Miha Erjavec

ROBERT IN TANJA: Pred desetletjem ste kot ena prvih raziskovali pojav hate groups v Sloveniji. Kako bi na te pojavi gledali danes? Zdi se, da se je v tem času logika delovanja teh skupin precej spremenila, pojavila so se namreč (domoljubna) gibanja, ki se deklarirajo kot nefašistična, obenem pa ravno s tem vzpostavljajo sovražnost, ksenofobnost in homofobnost. Ali se torej neofašizem zvija sam vase, postaja tih in navidez strpen?

MARTA: Ta proces se ne dogaja samo v Sloveniji, ampak nasploh v Evropi. Po eni strani so politične stranke s sovražnimi in ksenofobnimi diskurzi ublažile svojo retoriko, čeprav nadaljujejo z rasizmi, šovinizmi, etnocentrizmi, zlasti pa z nacionalizmi. Po drugi strani se dogajajo širše družbene spremembe, ki jih poganja prav vse splošno nezaupanje in neustvarjalnost družb. Raziskave vrednot že drugo desetletje beležijo izrazito negativen trend zaupanja, tako medosebnega kot institucionalnega, ter pešanje ustvarjalnosti, kakovosti življenja, zato vse več prostora in emocij dobiva razne oblike patriotizmov in vedno večja je diferenciacija, koga bi imeli za soseda, prijatelja, bližnjega. Zato ni

čudno, da v Evropi rastejo populizmi, da imamo že v več kot pol evropskih državah (od Švedske do Italije) izjemno konservativne vlade, pogosto diskriminatorne do manjšin, etnij, različnih kultur, priseljencev, da imamo vse bolj nesocialne države. Vse glasnejše so zahteve političnih strank po izključevanju določenih skupin in skupnosti, o čemer priča zadnji primer Merklove glede muslimanov in arabskega sveta, da ne govorimo o Sarkozyju ali Nizozemski.

Deklarirane neonacistične in sovražne skupine, ki so se v osemdesetih in vse do konca devetdesetih kazale v Sloveniji in Evropi, so uporabljale izrazito fašistično simboliko, sklicevale so se na hitlerjanske in razne supermačistične, rasistične ideologije, sprevrčale nordijsko in druge mitologije ter tudi uporabljale nabor pojmov, ki je poudarjal rasne, spolne in druge superiornosti. Po koncu devetdesetih let pa se začne tako v Sloveniji kot znotraj Evrope kazati sprememba umikanja od deklariranih fašističnih diskurzov v smeri prekrivanja in zakrivanja svoje ideologije za bolj ljudskim, narodnim govorom, tudi s sklicevanjem na krizo, revščino, pomanjkanje, socialno negotovost,

nepravičnost – skratka, z odpiranjem tematik, ki so ta trenutek za vse evropske družbe izjemno boleče. Mislim, da pri tem niti ne gre za desnico, pač pa za nov in izjemno nevaren populizem, ki se pojavlja v različnih skupinah tudi znotraj parlamentarnih strank. V Sloveniji se ga trdo držijo številne parlamentarne stranke in tudi večina neparlamentarnih. Strah pred krizo je namreč skupen vsem, nepravi odgovori na ključna razvojna vprašanja v gospodarstvu in socialnih politikah se zakrijejo v teh novih populizmih, s katerimi se pozornost preusmerja na nova področja, na razločevanje družbenih skupin, kar najbolj občutijo tuji delavci, priseljenci, Romi ...

ROBERT IN TANJA: O novih pojavih družbenega sovraštva sprašujemo tudi zato, ker so dandanes zelo povezani s položajem mladih. Ob demonstracijah maja ste podali eno izmed prvih kritičnih ovrednotenj tako samih demonstracij kot odziva javnosti. Zakaj je ta dogodek tako razburil javnost? Mar niso mladi s tem pravzaprav na svojevrsten način spodjedli podobo apatičnosti, pasivnosti, ki jim jo večinska družba tako rada lepi?

MARTA: Na mlade je bilo v zadnjih letih v Sloveniji naloženo hudo breme, ki ga ni nosila nobena predhodna generacija, sploh kar zadeva uspešnost doseganja izjemno visokih ciljev pri učnem uspehu, pri izbiri zaposlitve, odgovornosti za prazno državno blagajno, mnogim tudi že odgovornost za preživljanje brezposelnih staršev. Slovenska družba je danes bolj segregirana kot kdajkoli v preteklosti. Otroci iste generacije so zaprti v vrtce, mladostniki v šole, starostniki pospravljeni v dom za ostarele, migranti v centrih za tujce in vrsto drugih totalnih institucij za »neprilagojene« ali »nesprejemljive« ... Skratka, celotno družbo smo razpredalčkali, razložili, razdrobili in vsak del družbe naj bi nosil točno določeno funkcijo.

Za dijake in študente se predpostavlja, da študij zaključijo še pred rokom, da vmes ves čas še trdo delajo, in da se na koncu študija takoj zaposlijo na izjemnih delovnih mestih z izjemno visoko plačo – vendar pa v Sloveniji, kjer je delo vse bolj prekerno, novih delovnih mest za nedoločeno čas skorajda ni. Od mladih se v družinah, izobraževalnih institucijah in v širši družbi zahteva, da morajo biti neskončno pridni, delavni, marljivi, tihi ali nevidni, predvsem pa blazno uspešni. Glavna težava naše družbe je ta, da se večina visoko usposobljenega kadra ne uspe zaposliti na primernem delovnem mestu, zaradi česar dijaki ali študentje že v procesu izgradnje svoje strokovne identitete izgubijo vse iluzije, podobna je recimo sprijaznitve, da nikdar ne bodo prišli do pokojnin, štipendij ... Po drugi strani pa so vse bolj pogosto starši tisti, ki preferirajo, kakšne cilje bi si moral dijak ali študent zastavljati, tudi kaj bi moral študirati, le-ti pa so vedno višji, kot si jih je zastavil sam.

Ker se je tudi šolski sistem grozovito spremenil in danes vsak drugi dijak obiskuje gimnazij, se je kakovost znanja strahovito degradirala. Znanje postaja banalno, tehnokratsko, instantno, začasno, parcialno, piflarsko – zato iz srednje šole na fakultete prihajajo dijaki brez temeljnih znanj in širine, ki bi jo morali dobiti v procesu srednješolske izobrazbe. Kaj se je zgodilo na fakultetah z bolonjsko reformo zgolj v petih letih, tudi vemo – totalno razvrednotenje znanja, skrajšan časa študija, vrčičkarsko tekanje med tematikami in predmeti, razdeljenimi na načine, da študent ni več sposoben samostojnega študija, preučevanja stvari, branja knjig, saj mora non-stop hiteti, da zaključi študij z nekimi delnimi seminarskimi, ki naj bi zdaj bile diplome.

Tukaj je torej ogromno dejavnikov, vključila sem samo nekatere, ki se mi zdijo pomembni. Ampak zakaj se je javnost tako burno odzvala na upor in izgrede študentov? Ker so študentje in dijaki edini pobesneli, ko je šlo za malice, malo delo in osnovne pogoje za študij. Slovenska družba že lep čas skriva bes, ki izvira iz nepravice – neizplačane plače, razni izbrisi iz registrov, neupravičenost do socialne pomoči, ko jo nujno potrebuješ, ipd. Vsi so do nedavnega tarnali, a molčali. Mladi pa so pobesneli. Jugoslovanski delavci doživljajo zločin v Sloveniji, tudi drugim ni veliko lažje, vendar razen redkih izjem vsi menčajo in stokajo – mladi pa so zaradi Svetlikovih in Golobičevih zavajanj, zmerjanj in nedialoga pograbili kocke. Ministra od mladih pričakujeta, da bodo uspešni kot razni Šroti in Bavčarji v najboljših časih, in da bodo reševali državno blagajno, kot da se v kapitalizmu uspeh dosega z lahkoto, medtem ko se dejansko doktor znanosti skorajda ne more zaposliti na sebi primernem delovnem mestu, za kar je deset let študiral in se samofinanciral. To so tako sistemska kot politična protislovja, ki so jih, četudi nereflektirano, mladi z uporom odprli. Upora pa se ni ustrašila le politika, ampak tudi širša javnost. Kar zares manjka v naši družbi, so poglobljene refleksije in kritike o tem, katere institucije so zatajile in zakaj.

ROBERT IN TANJA: Zdi se tudi, da je en izmed glavnih problemov v tem, da je situacija mlajših generacij danes popolnoma depolitizirana in se je niti s strani institucionalne politike niti s strani mladih samih ne dojema kot političen problem. Še več: po osamosvojitvi ni več jasne mladinske politike, ni več mladinskih gibanj, ki bi na samosvoj način politizirale splošno stanje.

MARTA: Se strinjam. V sedemdesetih in osemdesetih je npr. nastalo veliko (študentskih) družbeno-političnih revij, zasedb ipd. Koliko teh revij ali zasedb danes še živi in na kakšnem nivoju? Že tu vidimo razliko. Še v devetdesetih je bila znotraj Ljubljane kulturna in ustvarjalna ponudba nizka, vendar so se še vzpostavljali konflikti, resonance, kritike, premisleki, refleksije. Danes, ko imamo »vse« na dlani; od koncertov in filmov do poplave diskusij in razprav, ko ima na nek način vsakdo dostop do široke produkcije, če ne drugače, pa prek interneta, se mladina, podobno kot širša družba, izgublja. Dostojanstvu se odpoveduje s tem, da je vedno pripravljena pristati na novo ponudbo, ne da bi jo reflektirala, ne da bi kritično opazovala, kaj se z družbo dogaja, kaj odмира, kaj je kreativno, kaj pa produkcija zaradi produkcije.

Nihče več ne odpira konfliktov tam, kjer so nujni in potrebni za vsakršen razvoj družbe. Tako se tudi študentje ne sprašujejo o svojih pogojih življenja, študija, o vsebinah študija, o svojem statusu, prihodnosti itn. Študij se elitizira in vse manj je mladih iz ruralnih delov države, iz revnejših družin. Vse bolj študirajo tisti, ki dejansko ne potrebujejo konflikta, se pravi jim ni treba reflektirati svoje situacije, ker bodo pač lahko plačali študij. Torej po eni strani se dogaja izrinjanje nekkih družbenih slojev na totalno obrobje, kjer poskušajo preživeti s takšnimi ali drugačnimi deli. Hkrati s tem teče tudi proces utišanja, marginalizacije. Po drugi strani pa pred našimi očmi raste nova elita, podobno kot v širši družbi. V Sloveniji so politike sistematično izrinjale na obrobje študente, kmete, migrantske delavce, dijake, ti pa niso sposobni vzpostaviti zaveznitstva niti znotraj skupin za skupne cilje. Politično delovanje je za te skupine nepredstavljivo. Morda je akcija pred parlamentom presenetila ravno s tem, da se je vzpostavila neka »povezava« med dijaki in študenti ali vsaj prepoznavanje problemov. Ti so gledali nemire v Grčiji ali Franciji, zato je bilo nekaterim samoumevno, da je treba nekaj metati, nekateri so posnemali tiste, ki so že metali, zagotovo pa so do neke mere vsi reflektirali situacijo, v kateri so sami skupaj s svojimi starši, se pravi procese, ki jih doživlja celotna družba.

To je bila kaplja čez rob za politike v državnem zboru in mislim, da ne toliko za širšo družbo. Ta nedopustnost oskrunitve tega hrama božjega, ki ga imamo, izrečene iz ust tistih, ki so bili nekoč del političnih gibanj, ta pa so nas pripeljala do osamosvojitve, je bila za mlado generacijo res ironična.

ROBERT IN TANJA: Istočasno pa si je ta generacija, ki je državo osamosvojila, prisvojila svoj položaj in vse vzvode moči. Mladim so tako prepustili le še nestalne oblike dela in težave pri osamosvajanju vseh vrst. So tudi najslabše zastopana skupina; starejši delavci imajo recimo neko obliko predstavnitva prek sindikatov, upokojenci imajo svojo stranko, mladi pa smo popolnoma razdrobljena skupina. Ali mislite, da bi lahko, ko govorimo o današnjih mladih, govorili tudi o medgeneracijskem konfliktu?

MARTA: Ta konflikt se poskuša vzpostavljati sistemske. Priča smo diskurzom, da mlada generacija predolgo študira, in da bi se morala čim prej zaposliti, hkrati pa poznam večino aktivistov iz 70. in 80. let in redkokdo je študij zaključil prej kot v desetih, trinajstih letih, da ne govorim o določenih ministrih. Tukaj je ogromno zavajanj, to so res podle zadeve, ki jih politiki in razni drugi, ki se počutijo poklicane, da govorijo v imenu študentov, sprožajo. Kakovosti študija ne določa čas študija, pač pa vsebina, branje, poglobljanje v problematiko, odpiranje relevantnih vprašanj ... Ključno vprašanje je, kdaj in kako se je izgubil potencial družbenega organiziranja na ravni srednjih šol, univerz pa tudi drugih skupin in institucij, recimo kulturnikov. Tako da tukaj je mogoče, poleg vseh stvari, ki sem jih že prej omenjala, na delu mašina, ki kaže na krivce. Mlade generacije kažejo na starejšo, starejše kažejo na tisto srednjih let, ki bi morala sedaj dovolj ustvarjati, da bi bile pokojnine. Mašino pa so ustvarile sistemske politike, ki jemljejo vedno več pravic in boninent, konflikt pa prelagajo na ljudi.

Pomembno pa je tudi ozavestiti vprašanja, ki zadevajo različne generacije. Mladi v Sloveniji se sploh ne sprašujejo o pokojninah, medtem ko so njihovi sovrstniki v Franciji glavni uporniki sistemu, ki stremi k novi pokojninski reformi. To ni vprašanje starih, ki že imajo pokojnino, ampak mladih in v Franciji se je v zadnjih tednih prav pri pokojninah spet vzpostavilo zelo močno razredno vprašanje. Razen Grčije in Francije se v Evropi teh vprašanj sploh ne odpira, kar je strašljivo. Tudi v Sloveniji razen nekaj aktivističnih skupin ali gibanj tega v širšem političnem spektru ne reflektira nihče. Zadnje leto so bili najbolj aktivni sindikati, sploh pri vprašanju malega dela, pokojnin in delovne zakonodaje, medtem ko je preostala civilna družba povsem neaktivna in izgubljena.

ROBERT IN TANJA: Tukaj bi se navezala še na to, da se s tem, ko se ves čas poudarja, da mladi predolgo študirajo in tako naprej, kaže neka hipokrizija tega diskurza, saj dandanes univerza postaja socialna institucija. Se pravi, univerza ti da vstopnico do nekakšnega dela, tukaj seveda misli na študentsko delo, po principu, da študiraš zato, da lahko delaš.

MARTA: Izredno sporno je, da se danes blebete o družbi znanja in o vrednotah tehnološkega napredka, tisti redki visoko izobraženi pa v tej družbi dejansko nimajo mesta. Država se poživlja na potrebe po kadrih, za katere se že danes kažejo nepremostljivi problemi – recimo v medicini in raznih ostalih poklicih. Se pravi ni niti najmanjše regulative, niti najmanjših razvojnih usmeritev, kar pa pomeni, da cele generacije visoko izobraženih mladih pristanejo v nekkih poluradniških, komercialnih, nekretnostnih službah ali so prisiljene v emigracijo. To je ubijanje potencialov, razvoja, napredka, da se specializanti iz humanistike zaposlujejo kot tajnice, biološki tehnologi pa samo kot industrijski kmetje. Tudi zato se slovensko gospodarstvo ne more razvijati ali pa konkurirati drugim družbam, če pa dejansko v Sloveniji nimamo narejenih razvojnih potencialov ali vizij. Če bi mi imeli v Bruslju in na ključnih uradih ter institucijah v državi visoko izobražene ljudi, ne le tehnokratov, ki so se tam znašli zaradi strankarskih in drugih pripadnost, bi bila tudi politična realnost drugačna. Je pa tudi res, da nam že čez nekaj let niti to ne bi več pomagalo, ker sta znanje in način izobraževanja, kot ju ima danes univerza z bolonjsko reformo, neuporabna. Danes študent nima več časa brati knjig, študirati področij, se poglobljati in igrati s tematikami, ki ga intrigujejo, v vsakem primeru pa mu že pri izbiri študijskega programa politika, družina in družba dopovedujejo, katero smer študija je racionalno izbrati, da bo zaposljiv za trg.

Skratka, ključno vodilo vsake družbe bi moralo biti, da spodbuja ustvarjalnost, domišljijo, sodelovanje, kreativnost in gon po neznanem, da človek sploh hodi naprej. Mi pa samo menčamo in slej ko prej bomo hodili vzvratno. To je družbeni samomor in s tem priložnost, da vzcvetijo nestrpnosti, da se porajajo delitve, da se razločujemo, kdo komu pripada, da je utopična misel greh, in da na koncu pride od tega, da se začnemo prepoznavati samo še kot generacije, ne pa kot družba, družba s skupnimi problemi.

ROBERT IN TANJA: Ampak kaj mislite, da se mora zgoditi, da bomo vse te skupine prepoznale skupen cilj in dejansko zahtevale, da gre družba naprej?

MARTA: Čisto enostavno, upreti se je treba. Ampak ne vidim skoraj nikogar, ki bi se upiral. Ki bi politično artikuliral svoj upor in se pri tem povezoval. Ne za višjo plačo, ne za to, da šolstvo ne bi bilo plačljivo, ampak za več, za dostojno in kreativno delo, za kakovostno znanje, znanstveni nemir, za učeče se učenje – tako je Freire procesom učenja pripisoval emanipacijsko vlogo. Namesto da bi se spraševali o šolninah, ki jih vsiljuje ministrstvo, bi morali zahtevati ukinitve sistemskega poneumljanja, sistemskega razoroževanja kritične vednosti – za to bi morali postaviti pod vprašanj bolonjsko reformo in strukturo družbenega zatiranja. Pred kakim tednom sem slišala profesorja prava iz mariborske univerze, ki je edini doslej javno izpostavil potrebo po ukinitvi bolonjske reforme. To je

ugotovil tudi že pretežni del Evrope – številne države so že večkrat popravile bolonjsko reformo, številne so se ji vsaj deloma ognile. Kdaj se bo to ključno vprašanje pohabljanja mladih v procesu izobraževanja ugotovilo v Sloveniji, je drugo vprašanje. Tako da se ves čas prilagajamo, spuščamo se v vse neke kvaziinvencije in spremembe, ne da bi premislili, kaj to za nas kot izobražence ali družbo dejansko pomeni. Vedno je na delu logika: »saj bomo videli, kako bo«. Znanstvenik se ne bi smel zanašati samo na svoj vid, ampak na osnovo znanstvene dela, torej na kritično misel, da reflektira, gnete, tehta, da je sposoben teorije. V Sloveniji je nasploh ritual, da se brez premisleka preslikava neke nove evropske prakse z predpostavko, da so vedno boljše od naših, balkanskih.

ROBERT IN TANJA: Z vprašanjem upora ste se sami veliko ukvarjali tako teoretsko kot praktično. Kje danes sploh najti političen boj, političen upor? Bi lahko rekli, da je skozi prakse in gibanja, ki se vzpostavljajo predvsem v tretjem svetu, in ki imajo svoj odsev tudi v nekaterih alterglobalizacijskih gibanjih, možno misliti nek emancipatorni globalni politični subjekt?

MARTA: Mislim, da globalnega političnega subjekta ne bo. Socialni ekologi pa tudi uporna gibanja iz periferije kapitalizma dokazujejo, da vsak emancipatoričen boj vedno izhaja iz lokalnega, in da ne more izhajati samo iz emancipacije za neko konkretno področje – recimo samo študij – ampak zajema moje celotno življenje. V zadnjih treh ali štirih desetletjih se je izoblikovalo neprešteto število bojev v Latinski Ameriki, Indiji, na Kitajskem, v Aziji ali Afriki, o katerih nihče ne poroča, o katerih nič ne vemo. Tudi v Evropi rastejo take uporne in avtonomne prakse. Tudi grški in francoski upori niso bili nekaj majhnega, v Španiji imamo vrsto samooskrbnih urbanih in avtonomnih skupin. V Italiji delujejo zadruge, v katere so ljudje vpeli svoje delo in življenje, stanovanjsko problematiko, zaposlenost in prosti čas. Vse te prakse spodjedajo kapital, ker ga ne potrebujejo, in ustvarjajo reze, razpoke, lome v kapitalističnem sistemu.

Gotovo so se emancipatorične politične prakse bolj uveljavile v državah juga, kjer je bil pritisk neoliberalizma, pred tem pa tudi kolonializma in imperializma ves čas na delu. V Sloveniji pa tudi ponekod po Evropi še ne poznamo lakote, saj, bi marsikdo rekel, nam pridelki jeseni gnijejo na poljih, smetnjaki pa so polni hrane. Številne populacije so se soočile z največjim pomankanjem, umiranjem, zatiranjem, zato so se organizirale in uprle. Zavedati bi se morali, da nam ni treba izgubiti vsega, preden se upremo. Da je treba le premagati strah, da bi bil upor sankcioniran. Upor ali nepokornost sta vedno sankcionirana, vendar brez upora tudi ni druge možnosti kot tiho sprejemanje obstoječega. Konec koncev so vsa gibanja in posamezniki, ki so bili v Sloveniji aktivni v zadnjem desetletju, prejeli nemalo položnic, pa so zbrali denar in prevzeli odgovornost ali pa so po pravni poti dokazali svojo nedolžnost. Upor ni nikdar lagoden. Zahteve po dostojanstvu in ustvarjalnem življenju za širšo skupnost bodo vedno sankcionirane in subvertirane, vendar prav upirajoči določajo, kdaj in do kam. Vse je odvisno od njihove politične mobilizacije, refleksije, situacijskih strategij in predvsem potrebe ali želje po emancipaciji. Ko zastavijo proces emancipacije, mora ta seči dlje od vidnega polja problemov, zaradi katerih se nek subjekt organizira. Gibanja bodo znotraj lokalnih skupnosti in svojih regij odpirala vprašanja, ki pa so lahko odprta tako močno in s tako resonanco, da prihajajo v Evropo ali pa še naprej od nje. To so pokazali zapatisti v Chiapasu, piqueterosi v Argentini, Čatisharh Mukti Morcha v Indiji in številni drugi. Tudi nove vlade v Latinski Ameriki, ki so jih izvolila gibanja, pa čeprav imajo danes svoj diskurz in paradigmo, so kljub vsemu alternativna temu, kar počnejo ZDA z vojnim imperijem po arabskem svetu ali pa Evropa z migranti, ranljivimi skupinami. Smo torej v zelo turbulentnem obdobju, ampak obnašamo pa se, kot da se prav nič ne dogaja. Politično in gospodarsko gledano mislim, da smo v najbolj turbulentnem obdobju od krize tridesetih let 20. stoletja. [Nadaljevanje na naslednji strani.]

ROBERT IN TANJA: Pa so recimo avtonomni centri, ki so en izmed rezultatov takšnih uporov, sposobni vzpostaviti družbeno organizacijo oziroma vez, ki bi navkljub odvijanju znotraj tega zamejenega centra posegala v preobrazbo družbe v celoti? Lahko iz svoje posamične ravni preide na občo? Ali pa zgolj ostaja nek otok, kjer se znotraj vzpostavlja nekaj, kar ne vpliva na zunanost?

MARTA: Ne. Sploh če ne gledamo samo urbanih avtonomnih con, ampak tudi avtonomne regije, torej tiste regije, ki so začele izvajati avtonomne politike in s tem odri-nile državno politiko in kapital iz svojih teritorijev. Recimo v Hondurasu lahko govorimo o največji regiji okrog La Esperanze na zahodu države, ki je ob državnem udaru postala glavno politično telo, ki tudi po več kot letu dni nadaljuje z uporom diktaturi in jo podpira pretežni del Latinske Amerike. Tudi zapatistična avtonomna politika obvladuje več kot polovico Chiapasa in njihove šole in bolnice obiskujejo številni, ki niso bili politično aktivni ali pa so se celo z orožjem postavili proti njim. Da ne govorimo o kmetih brez zemlje v Braziliji ali pa o zadruzi, lahko bi celo rekli nevladni organizaciji Cecosesoli v Venezueli, ki že več kot štirideset let s svojimi trgovinami, šolstvom, zdravstvom, zaposlovanjem deluje še danes ne glede na to, da ni fizično ograjena, in da vzporedno ali mimo Chaveza deluje povsem avtonomno ... Tako da to ni nekaj, kar ne more vplivati, to je nekaj, kar absolutno resonira navzven v širšo družbo, ampak verjetno šele takrat, ko se dovolj močno politično vzpostavi, da jih ne more zlomiti ali prva akcija s strani vlade ali prva represija vojske in policije ali prvi apetiti kapitala, ki pridejo v regijo.

Teže je vzpostavljati urbane avtonomne cone, kjer je zakonska regulativa navadno zelo represivna pa tudi policija je na dosegu roke. ZDA so imele izjemne avtonomne procese samodoločanja majnih urbanih skupnosti v 60. letih, ko so zapuščene in z odpadki zametane revne mestne četrti spreminjale v alternativne skupnosti z novimi, drugačnimi vrtni, igrišči in prostori za druženje in delovanje skupnosti, s samooskrbnimi prehranskimi in energijskimi pristopi, s sončnimi celicami na strehah blokov, z vrtovi na balkonih ... Potem pa je seveda kapital ugotovil, da bi se to splačalo vzeti nazaj, ker ti ljudje ne plačujejo najemnine, čeprav je bil to prej zapuščen in devastiran del mesta. Tako kot recimo Metelkova, saj je tudi tukaj enaka zgodba. Ko je zadišalo, da so sredstva za renovacijo, so se nekateri deli, kjer so sedaj državne institucije, začeli obnavljati, avtonomnemu delu pa tudi pešata neodvisnost in upornost. Če bi bila leta 1993 neka zelo močna politična skupnost, bi verjetno Metelkova ostala kot avtonomna cona in verjetno bi bil tudi njen vpliv širši, kot je. Ampak vseeno je Metelkova vsaj kulturno pustila zelo močno sled v Sloveniji in je tudi formirala različne politične, umetniške, glasbene in druge skupine. V vsakem primeru je imela vpliv in še dobro, da ga je imela.

ROBERT IN TANJA: Glede na to, da večina vaše teoretske produkcije izhaja iz aktivističnega motiva, naju zanima, če bi lahko tudi vašo sedanjo vlogo kolumnistke v Dnevniku videli kot eno izmed »taktik« v političnem boju. Sploh če pomislimo na stanje sedanjega medijskega diskurza.

MARTA: Bom odgovorila zelo enostavno. Ko je prišlo povabilo s strani Dnevnika, sem ga kot brezposelna doktorica znanosti zgrabila iz čiste potrebe, iz preživetvene nuje in brez taktike. Vendar to ne pomeni, da pisanja ne jemljem zelo resno. Zavedam se, da ima kolumna kot kritičen medij lahko neke male učinke, vendar nisem imela nikakršnih ambicioznih premislekov, da bi kaj takega res vplivalo. V bistvu me je presenetilo, da zares veliko ljudi to prebira, a ena kolumna znotraj nekega časopisa ne more spreminjati sveta.

Rektorja

Rektorji so vplivni ljudje. Pomembno jim je gledati pod prste, ko se napovedujejo spremembe. Zdaj smo v takem pod-prste-glednem času. Ministrstvo za znanost in visoko šolstvo je objavilo dva dokumenta, ki naj bi jima univerze sledile. Osnutka Nacionalnega programa visokega šolstva ter Nacionalnega raziskovalnega in inovacijskega programa sta zašelestela v rokah strokovne in akademske javnosti. Odprla so se vprašanja o vlogi univerze in odgovori so prišli iz različnih smeri. Gospodarska sfera mokro sanja o učinkoviti delovni sili, študentje bi radi delali tisto, kar so študirali, znanost pa si želi svobode in nebrzdane kreativnosti. Dr. Stane Pejovnik in dr. Rado Bohinc sta človeka, ki naj bi za vse to poskrbela. In ob tem še dobro izgedala.

dr. Stane Pejovnik, rektor

Univerze v Ljubljani

intervju Sašo Furlan,
fotografija Klemen Ilovar

SAŠO: Kakšno je po vašem mnenju stanje univerzitetnega prostora v Sloveniji, ozi-rajoč se na nedavna dogajanja, ki so bila medijsko izpostavljena?

STANE: Kot že vemo, je Evropa dodobra soočena z bolonjsko reformo. Kakorkoli jo pojmujemo, moramo upoštevati dejstvo, da je bolonjska reforma političen projekt. Politiki so sicer v določenemu trenutku sicer pravilno ugotovili, da s tem ko odpremo meje znotraj Evrope za prost pretok kapitala in ljudi, kakor se oni radi izražajo, poenotimo določene stvari. Npr. diplome, potrebne za prost pretok trga, saj delodajalec pričakuje določeno znanje, ki bi moralo biti enakovredno vsem evropskim državam. Istočasno so imeli politiki željo, ki so jo eksplicitno izpostavljali, in sicer da skrajšajo čas študija, kar je zanje ceneje. Njihova vizija je bila tudi, da bi vsakdo z nazivom na ravni 1. bolonjske stopnje posedoval toliko znanja, kolikor smo ga posedovali tisti, ki smo študirali pred omenjeno reformo. Kar seveda ne drži, saj se v treh letih ne da naučiti tistega, kar smo se mi učili v štirih. Čeprav je ta diplomant/ka mogoče zaposljiv/a po dokončanem študiju, je vseeno prikrajšan/a za eno leto znanja, ki bi ga sicer s predbolonjskim sistemom pridobil/a.

SAŠO: Ali mislite, da je bolonjski proces zgrešen zgolj v svoji implementaciji ali v samih temeljih?

STANE: Projekt v samem temelju ni bil zgrešen. Ni bil zgrešen zaradi tega, ker je univerzitetnemu prostoru dal misliti, da je določene stvari treba pretehtati. Univerze, ne glede na državo, so togi, rigidni sistemi, kjer spremembe potekajo počasi. Še več, tisti, ki smo zaposleni na univerzi, smo po definiciji bolj konzervativni. Konzervativni v tem smislu, da se zavedamo sprememb, ampak jih ne dopuščamo, ker lahko pomenijo preveliko tveganje. Moj zelo dober prijatelj prof. Matijević mi je, kadarkoli sva se pogovarjala o tej temi, večkrat rekel, da sem mlad in naiven. Univerza je kakor pokopališče. Če ga hočeš prestrukturirati, ne pričakuj pomoči od tistih, ki so tam. Seveda, to je dejstvo, ki ga moramo upoštevati pri vsaki reformi. Po svoje je tudi prav, da je univerza konzervativna, saj ima opravka z mlado generacijo, s katero eksperiment ni dovoljen. Zaradi tega sem trdno prepričan, da so vse univerze skrbno preučile, kakšne eksperimente počnejo, in da so profesorji delovali v tej smeri, da ne bi nastala kakršnakoli škoda. Kot študent se najbrž zavedate, če ste imeli kdaj opravka s starejšimi, zahtevnimi profesorji, da je takšna prenova potrebna, ter da je terjala čiščenje določenih programov znotraj univerz. Vendar je treba omeniti, da je ljubljanska univerza naredila nekaj napak. Prva napaka je bila, da ni bilo enotnih stališč, kaj ta reforma sploh pomeni, ter da je bila sama izvedba preveč prepuščena fakultetam in celo posameznim iniciativam, kar pa je pripeljalo do enega izmed problemov, in sicer prevelikega števila izbirnih predmetov in programov. To je posledica stiske ter bojazni profesorjev, da ponujajo premalo programov, in da so le-ti preslabi. Ker se je to tudi vsiljevalo profesorjem, smo prišli do ugotovitve, da so potrebni

določeni popravki. Mi smo prva slovenska univerza, ki je naredila konkretno analizo bolonjske reforme, čeprav le-ta ni dovolj dobra, saj je večina tehniških in naravoslovnih fakultet pričelo z bolonjsko reformo šele lani. Kjer pa smo jo že dodobra izvedli, smo uravnotežili ponudbo v tem duhu, da smo med drugim zmanjšali število izbirnih predmetov (pa ne v škodo izbiri, ampak zaradi njihovega prevelikega števila) ter obenem optimizirali študijske skupine, da niso bile premajhne. Zato menim, da je univerza na dobri poti, saj smo sprejeli 400 manjših sprememb bolonjskih programov. In še to, bolonjska reforma na ljubljanski univerzi ni polomija, ampak proces, ki normalno teče in bo dal primeren rezultat.

SAŠO: Bolonjsko reformo lahko umestimo v širši kontekst uvajanja neoliberalne logike v univerze in njihovega podrejanja diktatu trga. To je med drugim povzročilo kurikularne spremembe. Priča smo ukinjaju teoretskih predmetov, humanističnih študij in kritičnih družboslovnih ved, medtem ko se pospešuje razvijanje uporabnih vednosti in aplikativnih kompetenc, ki naj bi bile koristne za gospodarstvo.

STANE: Jaz tega ne verjamem. Kolikor sem spremljal kurikularne spremembe v ljubljanski univerzi, sem mnenja, da je glavni problem nekje drugje, in sicer v krajsanju študija, trpanju predmetov, slabo izvedenih predavanjih in podobno. Vi pa govorite o merkantilizaciji študija, čemur sicer tudi jaz nasprotujem. Univerza ne more in ne sme vzgajati diplomantov za tovarne. Preprosto ni mogoče, saj ne moremo pripraviti bodočega diplomanta za določeno tovarno, saj večina tovarn niti ne ve, kaj bodo proizvajale čez npr. 6 let. Verjamem, da študentje v 3, 4 letih potrebujejo splošno znanje, da se bodo znali spopasti z izzivi in nepredvidljivimi situacijami skozi svojo kariero. Pridobivanje temeljnega znanja pomeni, da bi morali naravoslovci poznati temelje družboslovja in obratno. Verjamem, da se večina profesorjev znotraj Univerze v Ljubljani (UL) tega zaveda. Obstaja problem binarnosti med visokošolsko-strokovnimi in univerzitetnimi programi, saj to ločeno poučevanje ni rodilo pozitivnih rezultatov, ker so bili eni drugim preveč podobni, kar je rezultiralo v nižanju kakovosti univerzitetnih programov. Tu so definitivno potrebni popravki, saj bi morali ponuditi možnost nadaljevanja študija na drugi stopnji z določenim številom pridobljenih kreditnih točk.

SAŠO: Kakšno je vaše mnenje glede Nacionalnega raziskovalnega in inovacijskega programa?

STANE: Ta dokument je objavljen na spletni strani UL. Določene stvari so se nam zdele primerne, medtem ko so bile nekatere potrebne popravkov pred izvedbo. Zavračamo binarnost in ustanavljanje politehnik, vendar ni treba ukiniti visokošolskih programov, ker so poklici iz njih deficitarni. Ne strinjamo se tudi s tem, da bi morali predpisovati obliko študija znotraj bolonjske reforme, saj imajo študiji povsem različne pristope k osvajanju temeljnega znanja. Zato se tudi opiramo na akreditacijski organ, ki poda oceno, ali je program primerno oblikovan. Pri nekaterih programih je bolj primerno, da imajo sistem 4+1, čeprav imajo evropske države sistem 3+2, kar moramo tudi mi upoštevati. Poleg tega nasprotujemo habilitaciji, ki bi imela vsedrjavno veljavo. Menimo, da je kadrovska politika stvar univerze. In če hočemo, da bo naša univerza najboljša, mora imeti potemtakem strožja habilitacijska pravila kot drugod v Sloveniji. Zelo dober primer je Univerza

v Novem Sadu, kjer imajo precej visoka habilitacijska merila. Pri tem programu bi morala država zagotoviti opremo, ker je trenutna že zastarela, in sredstva za raziskovalne sklade. Prav tako bi se morala izjasniti tudi druga ministrstva, kaj dejansko pričakujejo od tega programa, saj univerza ni zgolj stvar Ministrstva za visoko šolstvo, znanost in tehnologijo. Glede raziskovalnega programa se strinjam z vami, res je ozko usmerjen v gospodarstvo, premalo se spušča v holistični razvoj vseh znanstvenih disciplin. Zlasti humanistika in družboslovje sta zelo podcenjena, navkljub svoji pomembnosti, kajti če ne bomo posvetili večje pozornosti analizi družbe, ne bomo mogli spodbuditi novega razvojnega ciklusa. Slovenija je v zelo zagatnem položaju, slabšem kot ob času osamosvojitve, saj je imela takrat več razvojnega potenciala. Soočeni smo s problemi na svetovni ravni, ampak pri nas je najbolj pereče pomanjkanje človeškega kapitala.

SAŠO: Prej ste omenili, da sta humanistika in družboslovje v okviru NRIP-a podcenjeni. Mislite, da to ne velja tudi za naravoslovne vede, za katere NRIP prav tako predvideva krčenje sredstev za izvajanje temeljnih raziskav?

STANE: Jaz sem trdno prepričan, da imamo v Sloveniji preveč t. i. konkurenčnih raziskav, kjer ponudnik dobi sredstva, če je raziskava tekmovalno usmerjena. Mi na žalost nimamo dolgotrajnega ter neodvisnega sistema financiranja raziskovalnega dela. To ni zgolj slovenski problem, ampak tudi problem ostale večine evropskih držav, česar se prav tako zaveda Evropska skupnost. Tega se zaveda tudi EU, saj je ustanovila Evropski raziskovalni svet (European Research Council), v katerega je vložila 4 milijarde evrov. Pred tem ni bilo nobenega fonda. Kje je Slovenija? Mi trenutno nimamo niti enega projekta iz omenjenega sveta. V redu, en Slovenec vodi takšen projekt na fakulteti za

računalništvo v Cambridgu. Tisti, ki zagovarjajo nadaljnjo financiranje aplikativnih projektov, so grobarji za slovensko gospodarstvo. V temeljne raziskave je treba vlagati, kajti četudi se takoj ne prikažejo uporabni rezultati, se tam zahteva visoka kakovost ter konkurenčnost na svetovni ravni. Tukaj moram kritizirati družboslovce, ker premalo objavljajo v tujini, saj je pomembno, da v svetu vidijo, kaj počno družboslovci in humanisti v Sloveniji. Ne trdim, da bi jim morala biti to prioritarna dejavnost, vendar je pomembno.

SAŠO: Če se posvetiva problemu financiranja šolstva v Sloveniji, vidiva, da sredstva za financiranje oz. sofinanciranje visokega šolstva upadajo. Univerze so posledično prisiljene sklepiti razna javno-privatna partnerstva, kar vodi do tega, da lahko nekateri ljudje iz privatnih podjetij po svoji meri določajo izobraževalni proces.

STANE: Dajejo vas strahovi, ki so upravičeni v Ameriki, na Japonskem, morda v Nemčiji, pri nas pa nobena naša univerza še ni sklenila partnerstva tovrstnega tipa, saj še nobeno podjetje ni naročilo raziskave, ki bi služila izključno njemu. Ljubljanska univerza vztraja pri tem, da je znanje javno dobro, in glavna nevarnost, ki jo prepoznavam pri multinacionalkah, je to, da se javno dobro pri tovrstnih naročilih začne izgubljati, da se rezultati določene raziskave ne pokažejo širši javnosti, ali pa da se npr. kakšne sociološko-antropološke študije uporabijo za manipulacijo ljudi, kar je še nevarnejše od manipulacije genov. Kar v soseščino pogledite, kam je ta manipulacija prišla, zato pozivam družboslovce, da so pozorni nanjo, saj je prisotna vsepovsod, tudi na globalni ravni. Drugi problem pa je odnos države do financiranja univerz. Postalo je jasno, po metodologiji OECD, da so v Sloveniji sredstva za študente nižja kot sredstva za osnovnošolce.

SAŠO: Rad bi izpostavil še en zelo pereč problem, in to je prekerizacija zaposlenih na univerzah. Na visokošolskih ustanovah je vedno več nestalnih zaposlitev za določen čas in le-te so slabše plačane, ti prekerni delavci delajo v slabših pogojih in so bolj izpostavljeni šikaniranju s strani svojega delodajalca. Kakšen je vaš pogled na ta trend, ki se čedalje bolj širi po celotni Sloveniji?

STANE: Ko sem s pomočjo kolegov pravnikov spoznaval pomen besede prekerizacija, sem ugotovil, da prekerna zaposlitev pomeni zaposlitev brez kakršnekoli pravne zaščite. A po tej definiciji nisem mogel najti nikogar v ljubljanski univerzi, ki bi bil prekerno zaposlen. To je zloraba termina! Vi govorite o zaposlitvah za določen, nepolni in polni delovni čas, ki pa uživajo vso pravno zaščito, tudi na UL. Poleg tega: ali imate kakršnekoli verodostojen podatek, da tovrstno naraščanje drži za Slovenijo?

SAŠO: Na spletni strani OOVZD (Odbor za obrambo visokošolskega in znanstvenega dela) so navedeni podatki, ki jasno kažejo na vse večji delež nerednih zaposlitev za določen čas in potrjujejo trend prekerizacije.

STANE: Svetujem vam, da si še enkrat pogledate podatke, saj marsikaj piše po spletnih straneh, mogoče tudi, da sem bedak, ampak vi zdajle ne intervjujate bedaka, kajne?

SAŠO: Seveda ne.

STANE: Ne zanikam obstoja tega problema, vendar zanikam napihovanje ter napačno prikazovanje v medijih. Četudi je naš piarovec poslal medijem verodostojne statistike, ki kažejo drugačne podatke, jih nihče od njih ni objavil. Vem, da se zaradi problema sofinanciranja ukinjajo katedre, prav tako imamo razmerje 1 profesor na 20 študentov, kar ni dovolj, in to bi morali izboljšati. Res je, da je družboslovje bolj podvrženo takemu tveganju, vendar ne poznam nobenega drastičnega primera v UL.

SAŠO: Mogoče bi se lahko za konec posvetila še sintagmi »avtonomija univerze«, ki je pogosto v rabi. Pri trenutnem izvajanju reform na področju visokega šolstva minister Golobič spretno manevrira s to sintagmo, ki mu služi kot parola, s katero legitimira reforme. Po drugi strani pa se tisti, ki se prav tem reformam upirajo, i. e. OOVZD, prav tako sklicujejo na avtonomijo univerze. Je torej sintagma avtonomije univerze postala prazna parola brez vsebine?

STANE: Jaz sem na raznih diskusijah OOVZD-ja dejal, da je ta pojem slabo definiran, ter da se z njim manipulira. Kot rektor univerze sem angažiral Tajo Kramberger in Braca Rotarja, da sta napisala 300 strani dolg tekst na temo avtonomije univerze, kar bomo tudi objavili. Sicer pa profesor ni avtonomen, če ima samo znanstveno avtonomijo, organizacijske in finančne pa nima. To je odločno premalo. Tako študentom ne more ponuditi temeljnega znanja.

dr. Rado Bohinc, rektor Univerze na Primorskem

intervju Martin Krauser,
fotografija Blaž Žnidaršič

MARTIN: Kaj po vašem mnenju pomeni univerza za družbo? Kakšna je njena vloga v njej?

RADO: Veliko je opredelitev univerze, na najbolj splošen način bi rekel, da je to okolje, kjer se ustvarjajo nova znanja in kjer se ta znanja prenašajo na prihodnje rodove, je pa tudi pomemben sooblikovalec družbenih vrednot in načel humanizma, vsekakor pa je motor tako tehnološkega kot kulturnega napredka in razvoja.

MARTIN: Kako razumete pojem akademske svobode?

RADO: Akademska svoboda izhaja iz temeljnih človekovih pravic, je ustavno zajamčena in pomeni svobodo ustvarjalnosti. Seveda v mejah načel akademske etike in kulture ter načel humanizma pa pravil, ki jih postavlja ta univerza in država.

MARTIN: Ali menite, da država posega v avtonomnost univerze, v akademsko svobodo njenih posameznih članov? Če da, na kakšne načine?

RADO: Mislim, da se odraža poseganje v avtonomnost univerze predvsem v tem, da univerza ni finančno sposobna vselej zagotoviti tistega, kar bi pripadalo visokošolskim učiteljem oziroma raziskovalcem. Tu je univerza skoraj v popolnosti odvisna od svojega ustanovitelja, države, je brez kakršnegakoli vpliva na delitev večine finančnih sredstev. V mislih imam, recimo, plače visokošolskih učiteljev in raziskovalcev, ki so do potankosti določene z zakonom, saj so javni uslužbenci, ali pa, recimo, sredstva za investicije, o katerih v celoti odloča ustanovitelj, in tako naprej. Skratka, tu se začne konflikt med avtonomnostjo univerze in njeno odvisnostjo od države kot njenega ustanovitelja.

MARTIN: Na seji senata UP smo imeli včeraj zagreto razpravo o ustreznosti konkurenčnih klavzul na univerzi, ki obravnavajo prepovedi akademskega delovanja na drugih zavodih. Obenem je Rektorska konferenca RS zedinjena, da habilitacije posamezne slovenske univerze ne veljajo na ostalih univerzah v Sloveniji. Manjšo krizo smo imeli pred nekaj meseci zaradi takšnih omejevanj »konkurence« s strani Univerze v Mariboru tudi na UP. Obenem so takšne omejitve poleno pod noge tako opevani narodni mobilnosti. Mar nimajo posamezne univerze istega cilja, in sicer širjenja vednosti? Kako komentirate trditve, da gre za omejevanje akademske svobode z namenom uveljavljanja razmerij moči tako med univerzami kot znotraj institucij?

RADO: Moje stališče je od prvega dne, ko sem postal predstojnik te institucije, da med slovenskimi javnimi univerzami ne bi smelo biti nikakršnih ovir za sodelovanje visokošolskih učiteljev in raziskovalcev oziroma za svoboden pretok znanja. Tega mnenja sem tudi sedaj in naš pravilnik o konkurenčni dejavnosti sprejemamo z namenom, da čimbolj odpremo univerzo oziroma čimbolj poenostavimo zakonsko predpisano obveznost dajanja soglasja delodajalca (rektorja) h konkurenčni dejavnosti zaposlenih pri drugih delodajalcih, kar je po predpisih s področja delovnih razmerij pristojnost delodajalca. S tem pravilnikom skušamo določiti številna področja sodelovanja naših učiteljev na drugih univerzah – doma in drugod – za katera se šteje, da je soglasje dano vnaprej, in da sploh ni potrebno, da rektor posebej o tem odloči. To je pristop, ki v ospredje in kot izhodišče te urejenosti postavlja akademsko svobodo visokošolskih učiteljev in raziskovalcev. Njene razsežnosti vidim tudi v tem, da pedagoško osebje lahko deluje na različne načine na drugih univerzah, in da tako sprošča svojo akademsko pobudo. Skratka, na Univerzi na Primorskem se želimo kar se da odpreti in le nekaj je primerov, kjer je soglasje potrebno: npr. če bi bilo očitno, da zaradi tega trpi študijsko-raziskovalni proces, se prek dekana oziroma rektorja sproži postopek presoje, ampak tudi v teh primerih je soglasje lahko dano.

MARTIN: Pa menite, da je koncept konkurenčnosti upravičeno rabljen v univerzitem prostoru?

RADO: Mislim, da bi morali to vprašanje v visokošolski zakonodaji urediti drugače, bolj sproščeno, kot velja po Zakonu o delovnih razmerjih za ostale (tudi gospodarske) dejavnosti. Visokošolsko izobraževanje je

tako specifična dejavnost, da je treba tudi vprašanje konkurenčne klavzule urediti po načelu »lex specialis«. Mislim, da bi morali to bistveno bolj sprostiti; npr. z določbo, ki sodelovanje med javnimi univerzami sploh ne šteje kot konkurenčno dejavnost, ampak trenutno takšne posebne določbe v visokošolskem zakonu o tem ni.

MARTIN: Koliko lahko v okviru trenutnih mehanizmov ter pogojev financiranja univerz dejansko govorimo o njihovi avtonomnosti? V kolikšni meri je po vašem mnenju na vsebine ter kakovost študijskih programov v preteklosti vplivalo ter še naprej vpliva, recimo, financiranje študijskih programov po številu vpisanih študentov ter po številu diplomantov?

RADO: Kar zadeva način financiranja po glava študentov oziroma diplomah, je moje mnenje, da je neprimeren in ga je treba čim prej spremeniti. Pravzaprav sili univerze v nekaj, česar ne želimo, v povečevanje števila študentov za vsako ceno tudi tam, kjer to ni potrebno, oziroma tam, kjer je to za študijski proces celo ovira. Vsekakor bi morali v mehanizem financiranja vključiti elemente kakovosti, in to na ta način, da bo imela univerza tudi finančne spodbude za zagotavljanje kakovosti. Danes nima nikakršnih.

MARTIN: Diktat uporabnosti, ki je vsej znanosti vsiljevan v osnutkih programskih dokumentov (RISS, inovacijska shema sofinanciranja doktorskega študija, na svoj način celo NPVŠ), dejansko briše temeljno znanost kot pojem za državo, saj je v teh dokumentih vsepovsod, kjer to šteje, znanost kar enačena z uporabno tehnologijo oziroma t. i. aplikativno znanostjo v gospodarstvu in negospodarstvu. Kaj menite o tem?

RADO: To, da se temeljno znanost izrinja iz dokumentov, in da se daje prednost utilitarnosti in podjetniškimi konceptom, je nekaj, kar bodo morale univerze zaustaviti. Tu vidim tudi odgovornost univerz, da s svojo akademsko avtoriteto in verodostojnostjo v družbi opozorijo na ta proces, ki je na dolgi rok lahko zelo tvegan, in mislim, da gre v napačno smer. Temeljne znanosti so temeljne samo znanstvenega, ampak tudi kulturnega in civilizacijskega razvoja, in brez njih ni aplikativnega napredka. V kriznih časih smo pred nevarnimi skušnjavami rokohitrsko pretvarjati akademsko znanje v tržno zanimive rešitve, ampak to na dolgi rok pomeni devalvacijo znanosti in tudi napredka. Tako da sem izrazit nasprotnik takšnega procesa in se, žal, moram strinjati, da smo vanj, in to ne samo v Sloveniji, pahnjeni. Primer tega je zagotovo Raziskovalna in inovacijska strategija, dokument, ki se bolj ali manj ukvarja s podjetniško eksploatacijo raziskovanja, obenem pa temeljno raziskovanje preveč zanemarja. Le-to bi se moralo kot temelj kakovostnemu študijskemu procesu na temeljni ravni odvijati na univerzah. Mislim, da bo tudi to v tem dokumentu treba spremeniti. Prav univerze smo v tistem družbenem položaju, ko moramo, poleg Slovenske akademije znanosti in umetnosti, opozoriti na problem temeljnih znanosti. Menim, da je napačna tudi trditev, da se temeljnih znanosti ne bi smelo razvijati na nacionalnih raziskovalnih inštitutih. Namreč – tudi veliki naravoslovni in tehnični inštituti v Sloveniji, kot sta Inštitut Jožef Štefan in Kemijski inštitut, bi morali na tistih področjih, kjer so mednarodno odlični, še kako razvijati prav temeljna znanja. To, mislim, je njihovo poslanstvo. Univerza pa, seveda, še posebej. Raziskovanje na njej je bistvo kakovostnega in mednarodno odličnega študijskega procesa, zato brez temeljnih znanj tukaj ne gre. Temeljna znanja so seveda tudi pogoj za uspešno aplikacijo in prenašanje aplikativnih znanj v razvoj in konkurenčnost. Vse drugo bi pomenilo neko politiko posnemanja in stopicanja za drugimi. V Sloveniji to ni potrebno, ker imamo na

kar nekaj področjih zelo visoko in mednarodno primerljivo razvito temeljno znanost. **MARTIN:** Ko sva že pri znanosti; ta je v deželi slovenski v precej pisanim položaju. Točkovanje znanstvenih dosežkov v bazi SICRIS po mnogih vidnih mnenjih namesto do merljive »znanstvenosti« nekega posameznika vodi le do nagrajevanja spretnega izigravanja točkovanega sistema ter klientelnih povezav. Opozorilom številnih ogorčenih znanstvenikov pritrjuje računsko sodišče – po njegovem revizijskem poročilu ARRS posluje netransparentno ter ne zagotavlja evropsko primerljivega varstva pravice prijaviteljev. Ali je po vašem mnenju merjenje znanstvenosti s točkami sploh ustrezno? **RADO:** Treba se je ozreti nekoliko nazaj, ko je ta sistem nastajal, to je pred skoraj 20 leti. Tedaj je nastajal z ambicijo postaviti slovensko raziskovanje ob bok mednarodnemu oziroma svetovnemu. Točkovega sistema si seveda Slovenija ni izmislila, ampak je prevzela modele citiranosti in baze podatkov iz sveta ... Ta sistem je v začetnem obdobju kljub vsem kritikam odigral vlogo nekakšnega vzpodbujevalca raziskovalcev, da pišejo mednarodno primerljive in sprejemljive članke, ki se objavljajo tudi v mednarodnih revijah. Slednje velja posebej za tista področja, ki so se še v prejšnjem sistemu pretežno ukvarjala z nacionalnimi vprašanji, in zato drugam niso posegala – med njimi sta na primer ekonomija in pravo – skratka področja, ki so bila tako specifično omejena v prejšnjem sistemu. Ta zaokret je bil prav zaradi obrtnosti k mednarodni statistiki kar pozitiven. Ampak danes – oziroma že nekaj časa – ta pristop terja temeljito revizijo oziroma razmislek, ali Slovenija to še potrebuje. Verjetno bi po temeljiti analizi in premisleku ugotovili, da je to obsoleten, rigid, krivičen sistem, ki bolj kot na izigravanju temelji na tistem, kar sam sistem terja. Tako da se strinjam z vami v tem delu, da je čas, da se resno spoprime s tem vprašanjem.

MARTIN: Ko govoriva o akademski etiki: redni profesor dr. Drago B. Rotar, sicer še predavatelj na Oddelku za antropologijo UP FHŠ, je pred dobrim mesecem od dekana UP FHŠ prejel opozorilo pred odpovedjo rednega delovnega razmerja iz krivdnih razlogov. Kot razloga sta navedena poziv k podpisu peticije za odstop vodstva FHŠ ter domnevno oviranje poteka informativnih dni z vpadanjem v besedo ter oznako nekompetentne sodelavke za nekompetentno. Ustava RS zagotavlja pravico do peticije. UNESCO v priporočilih o statusu visokošolskega pedagoškega osebja iz leta 1997 izrecno navaja pravico pedagoga do svobodnega izražanja mnenja o instituciji, kjer je zaposlen. Tajnik Sindikata vzgoje, izobraževanja, znanosti in kulture Slovenije, g. Branimir Štrukelj, je dekanjo dr. Vesno Mikolič zaradi grobega nespoštovanja akademske svobode pozval k odstopu. Vi ste v javnem pismu 28. 9. 2010 skupaj z njo temu pozivu oporekali ter celo navedli, da z njim SVIZ grobo posega v avtonomnost Univerze na Primorskem. Varuhinja človekovih pravic se je izrekla v prid pravici do peticije. Na kakšen način varovanje pravic zaposlenega skozi sindikat posega v avtonomijo javnega zavoda? Ali morda z ustavo zagotovljene pravice za zaposlene UP ne veljajo? Ali ima po vašem mnenju avtonomija ustanove prednost pred akademsko svobodo njenih članov ter ustavno zagotovljenimi pravicami?

RADO: Tukaj ste navedli celo vrsto vprašanj. Kar zadeva izrek opozorila, ga je v skladu s svojimi pooblastili izrekla dekanja in ga tudi dekanja lahko utemeljuje. Jaz na to nje no odločitev nisem vplival. Imam pa mnenje glede dela obrazložitve opozorila, ki se nanaša na peticijo – menim, da očitek o podpisu peticije ne more biti podlaga zanj. Vendar kolikor vem, je bilo opozorilo utemeljeno še z drugimi očitki domnevnih kršitev.

MARTIN: Da, domnevno prekinjanje informativnih dni v ŠKUC v Ljubljani ter dejstvo, da je bilo na tem dogodku deljeno propagandno gradivo, ki ni pisalo o Fakulteti za humanistične študije v najlepši luči.

RADO: Če je delitev propagandnega gradiva proti vpisu na univerzo skupaj z ostalimi žaljivimi izrekanji o univerzi in njenih profesorjih na akademskih zborih, ki jih navajate, škodovala prizadevanjem fakultete za vpis nanjo, je o tem opravila presojo dekanja. To je njena pristojnost in verjamem, da se je za ukrepanje odločila na podlagi preverjenih dejstev. Kar pa zadeva izrekanja SVIZ o tem, kdo naj ne bo dekan ene od naših fakultet, menim, da je šlo predaleč; predstavljajte si, da bi se univerza izrekala o tem, kdo je lahko predsednik SVIZ. V obeh primerih je to enako nesprijemljiv poseg v avtonomnost institucije. Sicer pa z ustavo zagotovljene pravice tudi za zaposlene UP veljajo, in to na enak način kot za vse.

MARTIN: V luči nedavnih dogajanj na UP FH – ali menite, da ste vi kot rektor ustrezno varovali akademsko svobodo članov univerze?

RADO: Storil sem vse, kar lahko storim na podlagi pristojnosti, ki jih imam kot rektor, ob spoštovanju avtonomnosti fakultete oziroma pristojnosti senata in vodstva fakultete.

MARTIN: Si želite, da bi lahko naredili več?

RADO: Spore, ki so nastali na FHŠ, sem si zelo prizadeval rešiti po mirni poti, s posredovanjem. To je tudi edino, kar rektor po pravih, ki določajo razmerja pristojnosti med univerzo in fakulteto, lahko stori. Žal pripravljenosti za sporazumne rešitve ni bilo. Tukaj se postavlja vprašanje, o katerem sva prej načelno govorila: razmerje med hierarhijo in avtonomijo. Odloča naj se tam, kjer so najbližje vprašanjem, o katerih se odloča (torej na ravni fakultete), ne pa, da odločata tisti, ki je na vrhu hierarhije.

MARTIN: Osnutek Zakona o univerzi, pri pravi katerega ste sodelovali v veliki meri tudi vi, je predlagal centralizacijo odločanja ter odgovornosti okrog rektorja ali kar direktorja univerze. Ali leto in pol kasneje ob vsem, kar se dogaja v slovenskem visokem šolstvu in raziskovanju ter ob tem, kar se je zgodilo in se dogaja dalje tudi konkretno na UP, menite, da je korporacijsko upravljanje po strogi hierarhični liniji, kakršnega predlaga tudi NPVŠ, ustrezno za akademsko okolje?

RADO: To, da sem se v tem zakonu zavzemal za krepitev moči rektorja, je netočno. To preprosto ni res oziroma je nepravilna razlaga tega zakonskega teksta. Resnica je ravno obratna – osebno sem se zavzemal za neposredne volitve rektorja in tudi za delitev rektorjevih pristojnosti s senatom. Zavzemal sem se za strožjo in bolj neodvisno nadzorstveno funkcijo nadzornega organa univerze in mislim, da je to koncept, ki lahko pripelje k odličnosti, k uveljavljenosti

akademske misli pri odločanju na univerzi in tudi k večji odgovornosti ter nadzoru. Poleg tega sem se zavzemal za status univerze v smislu nacionalne ustanove največjega kulturnega pomena in za partnerske razmere med univerzo in državo, predvsem sem se pa zavzemal za zakonsko deregulacijo pravil o urejanju notranjih razmerij znotraj univerze. Razmerja med univerzo in članicami ter podobna akademska vprašanja bi morala biti urejena z akti univerze. Približno tak je koncept Zakona o univerzi, za katerega sem še vedno prepričan, da je dobro zastavljen, in še vedno pričakujem, da bo zakonodajalec posegel po njem.

MARTIN: Čemu bi dali prednost, če bi morali izbirati med akademsko svobodo posameznega člana univerze in med izbiro poslovne, recimo finančne koristi institucije?

RADO: Največja korist institucije je uveljavljena akademska svoboda.

Študentje!

kolumna Samo Šmajgl, ilustracija Luka Seme

Avtonomija je stanje, ko si določen krog ljudi sam postavlja zakone, znotraj katerih deluje. Na to samovladje, ki je posledica lastno postavljenih pravil, ne sme biti nobenega pritiska, ker se z vsakim pritiskom od zunaj zmanjša stopnja avtonomije. Avtonomija se prekine, ko je identiteta, ki je bila pred tem samostojna, izgubila vse pravice in postala del neke večje identitete brez kakršnegakoli statusa, ki bi jo postavil neodvisno od te nadidentitete.

V Španiji si Baski in Katalonci prizadevajo za čim večjo osamosvojitve od vlade v Madridu. Njihova avtonomnost je določena z dvema skrajnostma: neodvisnostjo, h kateri obe skupnosti težita, na eni strani in popolno vkorporiranostjo v španski državni aparat na drugi. Obe pokrajini se nahajata nekje vmes. Na isti premici med dvema poloma se nahaja tudi univerza. Idealno gledano je univerza popolnoma samostojna, ko ne potrebuje ničesar od države, ko je samozadostna. Seveda popolne samostojnosti univerza ni nikoli imela in je tudi ne bo, saj je finančno odvisna od države, ki ji s denarjem omogoča delovanje. A to je konsenz, na katerega je univerza pripravljena pristati. Problem pa se pojavi, ko država prek denarnih pritiskov poskuša vplivati na notranjo strukturo in delovanje univerze in s tem ruši njeno suverenost in jo podreja svojim ciljem. Cilj države je čim več kadra za čim manj stroškov. Pri tem pa največ izgubljamo študentje, saj nam z vsemi reformami rušijo tla pod nogami in nas iz vloge družbenokritične in neodvisne skupine tlačijo v prostor nekritičnih ovac, ki naj se učijo, da bodo nekoč delale. V veliko pomoč pa nam niso niti profesorji, ki se znotraj svojih kateder prepirajo, za kolateralno škodo pa se ne menijo. Seveda izražajo solidarnost in izkazujejo podporo pri našem boju za štipendije in ostale pravice, a jih solidarnost hitro mine, ko so ogroženi njihovi privilegiji, pa če so še tako banalni, kot je zamenjava učilnice. Niso vsi profesorji enaki, a tudi oni so samo ljudje. Me zanima, kolikšnemu delu plače so se zaradi solidarnosti do sodržavljanov odrekli v času zdajšnje krize. Zanašati se na pomoč profesorjev je ravno toliko plodno, kot je bilo kmečko prepričanje, da jih bo cesar podprl pri puntu.

Univerza tako postane kompost za vzgojo kadra, ki ga v dani situaciji potrebuje država. Spremembe pa se dogajajo po tiho in postopoma. Najprej nastopi bolonjski sistem, ki nam z obveznimi vajami, seminarji in predavanji onemogoči akademsko samostojnost. Skupaj z zgrešenim uvajalnim tutorskim sistemom študente drži v odvisnosti od sistema, saj jim podaljšuje otroštvo, ki naj bi se ga rešili s prihodom na univerzo. Kant: »Lenoba in strahopetnost sta vzrok, zaradi katerega velik del ljudi svoj živ dan najraje ostaja nedoleten tudi še po tem, ko ga je narava že osvobodno.« Ko je zatrta samostojnost posameznika, pride na vrsto drugi del. Ukinitvev financiranja. Naši politiki ne bodo naredili iste napake, kot so jo hrvaški. Ne bodo poskušali nenadno ukiniti brezplačnega študija in uvesti šolnine, saj se zavedajo, da bi takšne šokterapije predramile še tako brezpoljne študente. Ukinitvev poteka postopoma. Najprej je na vrsti tretja stopnja, ki ima najmanj predstavnikov in je dober testni poligon. Država prenese financiranje iz univerze, ki je sama razdeljevala denar med študente, direktno na študente. Ta denar ni od države, ampak iz evropske mošnje, in v končni fazi sploh ni zagotovljen, ker če pri razpisu ne bo vse v redu, bo Evropa denarce vzela nazaj. In kdo bo nasankal? Štipendija, ki jo bodo dobili samo nekateri in ne vsi, kot so jo do sedaj, pa čeprav samo delno, bo postala labilna in odvisna od uspeha na evropskem razpisu. Seveda so velike možnosti, da se na koncu povsem ukine. In tako naprej – dokler ne bodo vsi plačevali za izobrazbo. Na koncu bomo imeli strikten, ustrojen študij, ki ne bo dovoljeval nobene svobode, saj nam bodo nad glavo viseli dolgovi. Nazadnje se moramo vprašati, če sploh potrebujemo svoboden študij ali nam je bolj všeč srednješolski način vbijanja znanja v glavo?

Zakaj je za študente avtonomija nujna? V tem času 4–10 let si najbližje pojmu svobode. Pred vstopom na univerzo smo bili večinoma v jaslicah, pestovani od naših staršev in tako ignorantni za vse, kar se je družbeno dogajalo okoli nas. Pijani smo lahko počeli karkoli, kot na primer metali granit v stavbe, saj so bili starši zmeraj tu, da so pospravljali za nami. Lahko smo kričali, kako gre vse v maloro, vendar večini nam je bilo lepo postlano. Po drugi strani pa smo tisti, ki niso obremenjeni z delom za preživetje. Doma nimamo treh otrok, ki nas potrebujejo, da jim brišemo riti, kot so jih nekoč nam. Smo v idealni poziciji, ki nam omogoča, da nekaj naredimo glede vseh stvari, o katerih jamramo. Kaj smo študentje v družbi? Mi smo tisti mali Hobit, ki sredi velikega, neskončnega gozda spleza na drevo, da bi uzrl pot iz njegovih temačnih globin. Skozenj vodi samo ena pot, a ji ni videti konca. Gozd je kapitalizem, je sistem, neskončen v vseh smereh, ki nas navdaja z brezupom, proti kateremu ne moremo nič. Vsi stopamo po eni cesti, utrujeni od poti, prepričani, da sprememba ni mogoča. In kaj je naloga študentov, nas majhnih Hobitov sredi neskončnih gozdov? Mi smo tisti, ki spričo naše svobode lahko splezamo na najvišja drevesa in uvidimo, da gozd le ni neskončen, in da je rešitev za vogalom, le videti jo je treba. Zaradi naše svobode se imamo možnost odlepiti od sistema in ga opazovati iz zunanje točke. Točke, ki ni obremenjena z vsemi družbenimi normami, strahom za preživetje in občutkom, da smo na koncu zgodovine, in da je vse, kar je lahko, že to, kar dejansko je. Študenti smo narejeni za revolucijo, smo tisti, ki moramo ljudem pokazati, da je možen drugačen svet. Kdo drug, če ne mi, bo začel kričati na ušesa zombijev, ki so za varnost in udobje trgovali radost, veselje do življenja in pustili strahu, da jih potegne v temo, iz katere ne vidijo poti? Paziti pa moramo, da ne storimo iste napake kot Hobit, ki se je zapodil v gozd in se prepustil grozi, ker s prvega drevesa, na katerega je splezal, ni videl rešitve. Leto '68 ni bilo samo eno drevo v gozdu kapitalizma, dreves je veliko, samo volja je potrebna, da se povzpne na katerega izmed njih. Sprememb pa ne smemo pričakovati od drugih, če jih sami nismo sposobni kreirati. Če študentje začnemo obupavati in se prepuščati sistemu, vsesplošnemu mnenju, da ne bo šlo na bolje, lahko fakultete kar zapremo in na vrata univerze izobesimo napis: Čakamo boljše čase.

Avtonomna univerza nam daje možnost, da se upremo vsemu brezupu, ki hlasta družbo, in z roko visoko v zraku spreminjamo svet. Na koncu vseh koncev gre samo za to, da bomo na smrtni postelji lahko rekli, da smo življenje živeli v vsej njegovi raznobarnosti, in da ga nismo preživeli ubogajoče, z repom med nogami, čakajoči smrti.

Imamo več kot upanje, Slovenija – imamo GZS

kolumna Matjaž Ličer

Kot ste verjetno opazili, dragi sinovi in hčerke, smo naposled le dočakali srečni trenutek, ko vodilni deželni socialni in moralni filozofi prihajajo iz Gospodarske zbornice Slovenije. Medtem ko si kot preskrbni starši neumorno prizadevajo, da bi nas rešili napak, ki izvirajo iz našega nepoznavanja transhistorične objektivne ekonomske realnosti, vendarle tu pa tam najdejo čas, da kako razsvetljujejo misel s širokimi kretnjami le razsejejo tudi med nas. Njega dni je med ljudi dobro voljo sejal Kekec, danes pa so znanosti in akademiji dobrovolj-slenih z reševanjem družbe, ki so jo na beraško palico spravili humanisti, naravoslovci in ostali neproduktivni teoretiki! – terja dodaten čas in energijo, ki bi bila lahko porabljena gospodarneje, se ni čuditi, da imajo vsi ti posevki priokus pelina in nemočnega obupa nad nerazumevanjem in nevhvaležnostjo tistih večš, ki se jim želi tako nesebično pomagati na poti do luči. Kaj je potem poslovnežu, ki razume kolesja sveta, storiti drugega, kot da se nam nemočno potoži: »Pri nas pa humanisti vlečejo v eno smer, naravoslovci v drugo, vsem skupaj ni do posla. Zato podjetnikov ne razumejo in jim jih niti ni treba. Kako na institucionalni ravni to preseči?« (Avberšek, A., Delova Sobotna priloga, 9. 12. 2010)

Pa če že humanisti in naravoslovci ne razumejo podjetnikov, vsaj slednji niso tako ohomesto. In podjetniki so, kot se je nekje zapisalo rajnkemu Franu Milčinskemu, moževali in moževali in se prikopali do srži problema – in to je dobro, dragi moji, kajti bolelost je laže zdraviti, če imaš pri roki diagnozo. In ta, zdaj vemo, kajti tako so nam povedali, je tale: niti humanistom niti naravoslovcem ni do posla. Še več: ne eni ne drugi ne razumejo podjetnikov. Rešitev problema je zatorej vsem, ki jo le hočejo videti, na dlani: na »institucionalni ravni« je treba doseči, da bodo humanisti in naravoslovci razumeli – kaj svet! – »podjetnike«, in da jim vsem skupaj naposled po naravni nujnosti »bo« do posla. Taka je torej ta prihodnost, ki se nakazuje na svitajočem se obzorju. Le hitro pogledjte, draga deca: zdajle se prihodnost še svita, jutri bo že tako svetla, da bomo vsi skupaj ščemečih oči gledali v stran.

Še zadnjič se torej prizanesljivo ozrimo čez ramo in si oglejmo ta starikavi svet, ki se poslavlja. To je svet, kjer se humanisti in naravoslovci še ne ukvarjajo s transhistorično objektivno realnostjo prostega trga, temveč brodijo po motnih, neuporabnih ideoloških greznicah humanizma in malih, zapletenih, samozadovoljnih vrtilkih naravoslovja, družji pa jih to, da jim ni do posla. In kako prav ima naš svet modrih, ko humaniste in naravoslovce meče v isti koš: kajti če jih danes kaj družji, je to prav dejstvo, da jim ni do posla. In treba je brati dobesedno: izključno do nove vednosti jim je in do razumevanja, šele nato do koristnosti. Vemo, težko je to razumeti, še teže zapisati, saj papir prenese vse, želodec pa ne. A natanko tako je, dragi prijatelji: prav nič jih ne briga, da njihova odkritja niso neposredno uporabna, ne! – uporabnost še prelagajo na ramena tehnologije in gospodarstva, ki se že tako (iz nerazumljivih razlogov, to je že treba reči, stvari so zapletene) utapljata v finančnih težavah in sopihata ter se šibita pod težo sodobnosti.

In tudi vemo, dragi moji, kaj ti nerazumevajoči razumniki porečejo na vse skupaj: da tudi Einsteinu, Heglu, Petrarci in Platonu uporabnost ni bila prva briga. Ampak prosim vas, prosim vas! Žal nismo in ne moremo biti vsi Einsteinini – in naj nam bo še dovoljeno dodati: Platon je bil absolutist, ki se je šolal pri ljudeh dvomljivega slovesa, ki bi danes – če ne bi bili tako kot tedaj v kehi! – na ulici sklanjali pogled; pomehkuženi Petrarca ob današnji objestni deci ne bi zdržal devetletke, kaj šele prodal kako svojo pesem; Hegel je pa skupaj z vsemi dialektičnimi praznicami z železno zaveso na čelu dokončno obtičal na smetišču zgodovine. Je treba tu še kaj dodati, dragi sinovi, drage hčerke, razen tega, da tile naši razumniki niso imeli ravno srečne roke pri izbiri svojih zlatih telet?

Vendar prisluhnite, prosim: danes bijemo plat zvona, lakota trka na duri – in naj-hujše, kar lahko storimo, dragi moji, je oziranje v preteklost! Živimo v tem trenutku in pogled je treba usmeriti naprej, ne nazaj! In verjemite – časa, v katerem bi se merili med seboj v razmišljanju, ni več: kar pa ga je bilo, so ga naši knjižni molji že poružili, pa ni iz tega, kot vemo, prav nič dobrega vzkliko, še žulja na roki ni nihče pridelal. Kruh delavca ima, kot pravijo, sedem skorij, pa vendar prav ta plačuje za pogačo, s katero se v svojih knjižnicah in laboratorijih mastijo naši nikdar zadovoljni umniki.

Še enkrat se je, cenjeno občestvo, pokazalo, da so roke brez dela hudičovo orodje! Potrebno je takojšnje ukrepanje ljudem, ki delajo eno, govorijo pa drugo! Oni so svojo pri-puščati naše skupne prihodnosti ljudem, ki delajo eno, govorijo pa drugo! Oni so svojo pri-ložnost pognali po grlu, cvet naše dežele pa je medtem ovenel. Odbila je ura, ko morajo učenjaki, naravoslovci in humanisti ugasniti svoje oljenke – kajti nič več ne velja, da smo v službi modrosti, ko pade mrak! – zavihati rokave in zavzeto poprijeti za tisto delo, ki jim ga bodo odmerili kadri, zavedajoči se širine in teže situacije ter večji upravljanja s človeškimi viri. Le tako bomo, dragi partnerji in partnerice, dosegli takojšnje in merljive rezultate v družbi, ki preprosto ne more več na izžetih prsih rediti tistih, ki si na račun vseh nas ne pustijo svetiti z večno lučjo kapitala.

Prihodnost humanistike: drugi izzivi

Za uvod bi rad na kratko, z mnogimi krajšavami, obnovil zapleteno zgodbo neke knjige, ki se mi zdi pomenljiva za prihodnost humanistike nasploh. V mislih imam *Voljo do moči*, projekt, ki ga je Nietzsche vrsto let pripravljal kot svoje osrednje filozofsko delo, a ga na koncu, malo pred svojim poslednjim zlomom, preklical in opustil. Za sabo je tako pustil na stotine neobjavljenih in neurejenih notic in osnutkov, ki jih je na začetku dvajsetega stoletja več različnih izdajateljev poskušalo zbrati v umetno sestavljeno kompilacijo, danes poznano pod imenom *Volja do moči*.

članek Aljoša Kravanja,
ilustracija Istvan David

Prva verzija, ki sta jo leto po Nietzschejevi smrti izdala njegova sestra Elizabeth in prijatelj Peter Gast, šteje slabih 500 aforizmov; leta 1911 izide nova, dopolnjena različica besedila, ki dodaja stari skoraj 600 novih Nietzschejevih skic; po mnogih drugih izdajah, ki bolj ali manj zvesto sledijo razli-

www.nietzsche.com
www.nietzschesource.org

čici iz 1911, leta 1935 nek Friedrich Würzbach izda francosko verzijo s kar 2397 aforizmi. Ta izdaja, sestavljena iz pogosto napačno prepisanih in dvomljivih besedil, je verjetno višek filološke nenatančnosti; v njej lahko denimo najdemo citat, ki ga je Nietzsche prepisal od Tolstoja, pripisan samemu Nietzscheju; kljub temu so jo slavni francoski interpreti, kot so Deleuze, Klossowski in Bataille, uporabljali kot osrednjo referenco Nietzschejeve filozofije. Zaradi poneverb in netočnosti večine izdaj *Volje do moči* sta v šestdesetih letih italijanska filologa Colli in Montinari izdala vse postumne Nietzschejeve aforizme, skice in beležke (izšli so kot dvanajsti in trinajsti zvezek Nietzschejevih zbranih del). A vendarle tudi ta izdaja, vsaj po oceni filozofa Paola D'Toria, vsebuje par napak, ki jo ločujejo od popolne natančnosti. Zato je pričel s projektom digitalizacije vseh Nietzschejevih rokopisov, ki bodo vzporedno s tekstualnimi datotekami objavljene spletno (na www.nietzschsource.org, kjer za zdaj lahko najdemo le zbrana dela v Collijevi in Montinarijevi izdaji). Nietzschejevi bralci bodo tako prvič po več kot stoletni zgodovini bolj ali manj spodletelih poskusov izdaj njegov postumnih spisov dobili vpogled neposredno v same Nietzschejeve rokopise. Faksimili njegovih tekstov ne bodo več dostopni le v izbranih arhivih in univerzitetnih knjižnicah; do njih bodo lahko dostopali vsi in ne le redki filologi in preučevalci Nietzschejevih misli. Njegova besedila bomo lahko brali brez posredovanja urednikove izbire, prevajalčeve interpretacije in filozofove razlage; posredovana bodo »brez posrednika«.

Humanistika in posredovanje

Te dolge zgodbe ne navajam brez razloga. V njej lahko prepoznamo izziv, s katerim se bo v naslednjih desetletjih morala soočiti humanistika v vseh svojih disciplinah. Sama ideja humanističnega dela – ne le urejanja in prevajanja, temveč tudi poučevanja in izobraževanja – je namreč osnovana na nujnosti posredovanja.

Humanistika je možna le kot posredovanje vednosti, ki je zaradi tujosti jezika in pojmovnosti ne moremo doseči neposredno: obstajajo besedila, ki potrebujejo skrbno delo, prevod ali korekcijo »humanističnega delavca«, da bi sploh lahko bila berljiva; obstajajo avtorji, preveč nejasni, da bi jih lahko razumeli brez učiteljevega posega.

Vse izdaje Nietzschejevih del, pa naj so bile še tako netočne ali celo odkrito zavajajoče, so izhajale prav iz ideje, da mora humanistično besedilo prestatati poseg interpretacije in razlage. Na tem principu pa ni osnovano le delo na tekstih, ki jih uvrščamo pod humanistiko, pač pa tudi poučevanje samo: študij humanistike je dolg postopek »posredovanja« vednosti in ne le njenega »prenosa«. To besedo, »posredovanje«, moramo obdržati v vseh njenih pomenskih odtenkih in političnih implikacijah: med študentom in vednostjo obstaja medij univerze, ki to znanje tolmači, razlaga in posreduje v študentov nacionalni jezik, kulturni kontekst in domet razumevanja. V tem smislu ni na univerzi

nič »univerzalnega«, saj od študenta povsem jasno pričakuje, da vstopa vanjo kot govorec posebnega jezika in nosilec neke specifične kulture. Poučevanje humanistike resnično univerzalnega avditorija, nevezanega na nek specifičen jezik ali narodnost, bi bilo nesmiselno; humanistiko je možno poučevati le tedaj, ko obstaja enoten milje, v katerega univerza posreduje svojo vednost.

Humanistika je potemtakem osnovana na treh pogojih. Prvič: za nek določen korpus vednosti, ki se razteza od študija klasičnih jezikov do filozofije, mora splošno veljati, da je smiselno le v posredovani obliki. V nasprotju z modernimi evropskimi jeziki, ki se jih lahko naučimo v zunajuniverzitetnih miljejih, mora biti študij latinščine in grščine nerazločljiv od svoje univerzitetne oblike. Isto velja za filozofijo ali zgodovino: kdor ju poskuša osvojiti brez posredovanja univerze, bo v najboljšem primeru sprejet kot diletant in amater, v najslabšem pa kot potencialni manipulator (spomnimo se na zagovornike venetske teorije). Drugič: humanistika se mora naslavljalna na kulturno in jezikovno poenoteno bralno in študentsko občinstvo. Le pod tem pogojem lahko izpolni svojo nalogo posredovanja vednosti v nek določen ali specifičen milje. In tretjič: vednost mora biti čim manj razpršena. To razpršenost moramo razumeti v kar najbolj materialnem smislu besede: kot dostopnost knjig v javnih knjižnicah, razširjenost in cenovno dosegljivost angleških prevodov klasičnih besedil, dostopnost besedil in predavanj na svetovnem spletu. Humanistično delo posredovanja vednosti, pa naj to humanisti sami priznavajo ali ne, je potrebno le takrat, ko ta tip vednosti ni splošno razpoložljiv in dostopen.

Ogroženo kraljestvo

Svetovni splet je zamajal vse tri pogoje humanistike. Predstavil je nek nov kanal znanja, ki pa ne temelji več na starem humanističnem modelu posredovanja in vzgoje, temveč prej na – luteranski? anarhistični? morda vulgarni? – ideji neposrednega stika z besedilom. Digitalni arhiv Nietzschejevih del je eden izmed redkih spletnih virov klasičnih humanističnih besedil, ki sledi filološkemu standardom. Drugi portali, kot je denimo www.marxists.org – na katerega se že zdaj sklicujejo mnogi članki v resnih znanstvenih revijah – so filološko nični, saj pogosto ne navajajo niti avtorja prevoda ali založbe, kjer je bilo digitalizirano besedilo prvič izdano. Spletno dosegljiva besedila so živo nasprotje starega modela humanističnega posredovanja: predstavljajo se kot neposredna danost, kot naraven in transparenten prikaz tega, kar je »avtor mislil«. Vse več študentov humanistike ne išče izpitne literature v oddelčnih knjižnicah, temveč na spletu; vse več bralcev klasičnih literarnih in znanstvenih besedil raje kot po slovenskih posega po angleških prevodih. Svetovni splet se v nasprotju z univerzitetnim posredovanjem vednosti naslavlja na občinstvo brez določenega jezika ali kulturnega ozadja; znanja ne »posreduje« več v nek nacionalni milje, pač pa ga »prenosa« ljudem, ki imajo skupno eno samo zmožnost: znanje angleščine. Ta zunajuniverzitetni model dostopnosti znanja ne poskuša prevzeti vloge starega humanističnega modela kulturnega posredovanja, temveč postavlja pod vprašaj samo nujnost te posrednosti. Zakaj brati slovenske prevode klasičnih besedil, ko pa imamo angleške? Zakaj obiskovati predavanja na slovenski univerzi, ko pa lahko brez najmanjšega napora najdemo vsaj primerljiva, če že ne boljša predavanja na internetu? Za študente prihodnjih generacij bo edina razlika med tema izbira le še v tem, da se bo prva naslavljalna na njih v materinščini in v miljeju domnevno bolj domače kulture, druga pa v sodobni univerzalni govorici, okleščeni odvečnih lokalnih posebnosti.

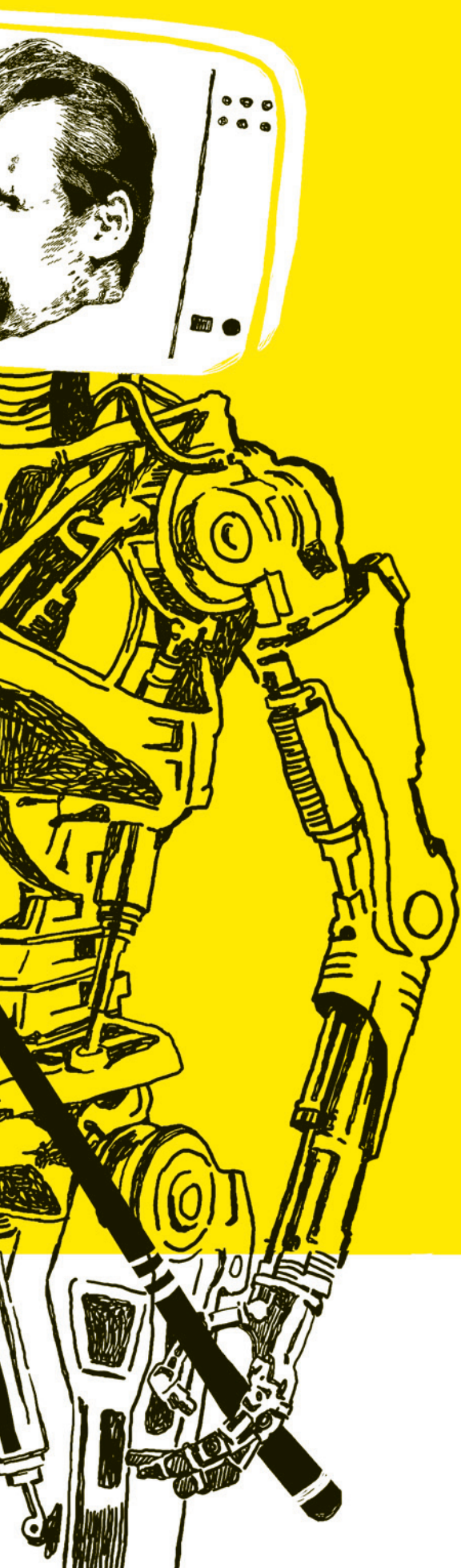
Vsa ta vprašanja imajo brez dvoma prihodnih naivnosti. A brez odgovora na izziv, ki

ga humanistiki zastavlja neuniverzitetni, a neskončno hitrejši in bogatejši medij vednosti, bo humanistika preprosto zastarela. Kajti če je njen edini namen – v nasprotju z družboslovjem in naravoslovjem, ki naj bi študenta izurila za profesionalno življenje – smiselno posredovanje in izročanje nekega specifičnega, »mehkega« znanja, potem bo v trenutku, ko bo to posredovanje postalo vprašljivo, humanistika pričela zamirati. To ne pomeni, da v prihodnosti študentje ne bodo brali klasičnih besedil ali da bo uplahnjeno zanimanje za vede, kot sta filozofija in zgodovina. Niti nočem trditi, v stilu novih »internetnih gurujev«, da bo univerza izgini-la ali se prestavila na splet. Sprememba bo verjetno manj opazna: študentje bodo vedno več študijskega časa preživljali na spletu in manj na fakulteti ali v knjižnici; diplomska dela in doktorati se bodo bolj in bolj opirali na dvomljiva in slabo urejena spletna besedila; prodaja in izposoja slovenskih prevodov klasičnih besedil bosta močno upadli; formalni proces študija bo le še dolžnost, ki jo mora študent opraviti, in ne več tisto žlahtno »posredovanje«, s katerim se ponajša humanistika.

Kako transformirati humanistiko?

Da bi preprečila svojo počasno in nevidno smrt, se bo morala univerzitetna humanistika resnično spremeniti (vendar ne v tržno naravnano dejavnost, kot je predlagalo ministrstvo za visoko šolstvo). Ker ni več ekskluzivna lastnica in nosilka humanistične vednosti, ki se je s pojavom svetovnega spleta razpršila in, uporabimo to besedo, demokratizirala, bodo morali humanistični oddelki modificirati način izvajanja študijskih programov (a zopet: ne v smer, ki jo predlaga bolonjska reforma). Namesto izvajanja predavanj in posredovanja besedil, ki sta trenutno poglavitni storitvi univerze, bo moral humanistični študij poudariti individualen in projektno naravnani študij, ki se bo izvajal s konzultacijami in vodenim učenjem. Ker bo lahko študent za znesek, veliko manjši od povprečne šolnine podiplomskega študija, spremljal najkvalitetnejša svetovna predavanja na spletu, bodo morale lokalne univerze zagotoviti storitev, ki je internet ne more: individualno delo in mentorstvo, ki ni omejeno le na pisanje diplomskega dela, temveč traja skozi celoten študij. Po mojem mnenju bo to edina storitev, ki bo v času absolutno dostopne vednosti lastna zgolj in samo univerzi. Z njo bo vstopil v igro pomemben vidik humanistike, ki smo ga do zdaj pustil ob strani: komunikacija, pogovor. Natanko kot posredovanje se humanistika dogaja v živem miljeju odzivnosti in pogovora, ki lahko zasenči njeno implicitno vez avtoritete. Profesor humanistike – tisti, ki posreduje njeno vednost – nima pred seboj le nemih slušateljev, temveč angažirano občinstvo, ki z aktivnim odzivom in jasno zahtevo po učenju soustvarja smisel študija.

Vrnimo se k zgodbi o Nietzschejevi knjigi. Njen zaključek navdaja prevajalca, filologa ali interpreta z nekakšnim nelagodjem: ves trud, ki je spremljal poskuse njenega posredovanja, vse filozofske interpretacije *Volje do moči* in vse bolj ali manj natančne izdaje se zdijo iz vzratnega pogleda zaman. Končna objava surovih Nietzschejevih rokopisov razveljavi celotno zgodovino poskusov njihovih filozofskih ali uredniških apropiacij. Isti občutek, strah pred odvečnostjo in nepotrebnostjo, prekriva vse humanistično delo: zakaj posredovati besedila – zakaj učiti – če pa obstajajo toliko učinkovitejša sredstva prenosa informacij? Zakaj prevesti temeljno besedilo evropske civilizacije, če pa ga kdorkoli lahko v hipu dobi na internetu, v jeziku, ki ga razume le malo slabše kot svojo materinščino? Zakaj posredovati? – Ker bo tvoje delo naletelo na odgovor ...

Lepo je biti mlad

To jesen je načrtovanih mnogo sprememb. Tiste, ki se najbolj neposredno dotikajo študentov in mladih, so poleg lokalnih volitev, kjer se bo ponekod prevetrila občinska oblast, a glede na izkušnje pravzaprav bistvenih premikov, tudi če nismo pesimisti, gotovo ni pričakovati, tudi študentske volitve, kjer zna veljati enako pravilo. Pomembna je še pokojninska reforma ter absolutno sprejetje Zakona o malem delu in osnutek Nacionalnega programa visokega šolstva. Za tiste, ki si želijo nadaljevati študij na 3. stopnji (doktorski študij), in za tiste, ki to že počnejo, tudi inovativna shema za sofinanciranje doktorskega študija za spodbujanje sodelovanja z gospodarstvom in reševanje aktualnih družbenih izzivov. Iz ust mladih, ki si utirajo svojo pot v svetu, in študentov ter mnogih univerzitetnih

profesorjev ter drugih kritično mislečih posameznikov prihaja vedno več vedno glasnejših opozoril glede situacije, v kateri smo se znašli mladi. In z mladimi tesno povezani tudi naši starši. Kriki razuma se ne nanašajo le na izjemno perečo stanovanjsko problematiko, trg dela, študentsko delo, bolonjsko reformo, ampak vse pogosteje tudi na sistem, v katerem živimo. Končno, bi lahko rekli.

članek Asta Vrečko,
ilustracija Dejan Kralj

Kako prijeti bika za roge ...

... ali kje začeti razmišljati o problemu? Kaj oziroma kje sploh je problem? Tukaj bomo skušali razmišljati o problematiki študentov in mladih diplomantov. Ljudje smo vpeti v družbeno-ekonomsko-politični sistem države in sveta, v našem primeru predvsem našega dela sveta, Evrope, a to še ne pomeni, da na nas ne vplivajo premiki metalnih kril tam nekje na Daljnem vzhodu ali zahodu. Svet je postal, kakor se rado reče, globalna vas in bolj kakor kadarkoli v zgodovini je vse prepleteno in ima svoje mesto v sistemu, ki mu rečemo kapitalistični ustroj sveta. Kljub temu da smo mnenja, da je treba o sistemskih spremembah, če si želimo, da doživimo drugačen jutri, razmišljati globalno (in tako tudi delovati), bomo tukaj zaradi preobširnosti in zahtevnosti te naloge razmišljali le v okviru Slovenije.

Zaradi oglaševanja in medijev, ki so prevzeli nadzor nad našo družbo, so danes otroci bombardirani z najrazličnejšimi podobami že od rojstva. Število podob, ki jih otrok vidi do vstopa v osnovno šolo se je danes v primerjavi s tistim pred petdesetimi leti potisočevalo.

Vse aktualne informacije o tem, kaj se ta trenutek dogaja na drugem koncu sveta, lahko dobimo v trenutku, ni nam treba več čakati na jutranji časopis, vse, kar moramo narediti, je prižgati informativne kanale na televiziji ali se priklopiti na svetovni splet. Mnogi osnovnošolci si ne znajo predstavljati življenja brez mobilnih telefonov, ki seveda tudi omogočajo dostop do informacij, večina jih zna uporabljati računalnike že zelo zgodaj in v osnovni šoli mnogi obvladajo delo z računalnikom bolje od svojih učiteljev, kar oblikuje otroško dožemanje sveta, prostora in časa.

Kurikuli in osnovnih in srednjih šolah pa se še niso prilagodili temu nenehnemu drugemu vnosu podatkov in podob. Nikakor ne gre za to, da bi morali prilagajati stopnjo znanja, ampak vsekakor je treba te podobe in informacije ves čas reflektirati. Svet, v katerem živimo, je težko obvladljiv, kar lahko povzroča tudi različne stiske posameznikov. Mediji, politika in oglaševanje pa s pridom izkoriščajo vse te vzrode, ki so jim ponujeni, za manipulacijo. Zato je več kot nujno potrebno mlade naučiti kritično misliti, drugače so lahko pri osemnajstih, ko dobijo volilno pravico, že popolnoma vodljivi in postanejo navadne ovce v sistemu. Brez kritične misli si namreč lahko predstavljamo, da živimo v popolnoma svobodnem svetu, kjer sprejemamo popolnoma svobodne odločitve.

Študij?

Prehod iz srednje šole na fakulteto je predvsem zaradi implementacije bolonjske reforme postal zabrisan. Prvo stopnjo se že pojmuje kot podaljšano srednjo šolo; obvezna prisotnost, kljukanje ali podpisovanje na predavanjih, domače naloge, konstantno preverjanje znanja so samo eni izmed razlogov za takšno dožemanje. Čakamo še reditelje in zapisovanje v dnevnik, pa sploh ne bomo več opazili, kje smo. Poleg tega gre tudi za formalnosti. Kdor želi doseči 7. stopnjo izobrazbe »stare« diplome, mora nadaljevati študij na 2. stopnji. Čas za dokončanje študija obeh stopenj skupaj s pravico do absolventa po vsaki je tako sedem let. En izmed ključnih ciljev bolonjske reforme je bil skrajšanje časa študija, saj smo pri tem v Evropi malodane na repu, a se je tako očitno izjalovilo na celi črti. Zato ni popolnoma nič pretresljivega, da si Univerza v Ljubljani prizadeva za ukinitvev absolventskega staža. A za kaj takšnega bo verjetno treba ponovno pretestiti študijske programe in nekatere stvari v njih postaviti drugače. Ob vpeljevanju reforme so bile fakultete primorane narediti programe z enakimi sredstvi in obstoječim kadrom. Ni potrebnega veliko razmisleka, da lahko znamo eno ključnih točk, kjer se je zalomilo.

Študentsko delo, malo delo, borza ali podiplomski študij – to je sedaj vprašanje.

Vsem so iz prve ali druge roke poznane zgodbe kampiranja študentov pred višješolskimi zavodi, zato da so se lahko ob prvem svitu zagreble za svoje mesto na šoli in si tako pridobili dragoceno potrdilo o vpisu, ki omogoča študentsko delo. Tako si si lahko za majhno šolnino kupil vstopnico za trg dela. Ta trg je več kot prost. Brez zaščite, brez bolniške, brez malice, brez prevoza, brez pravic. Danes si, jutri te ne potrebujejo več. Če delodajalec nakaže denar, ga nakaže, drugače pa ne. Izkoriščanje študentov je skoraj premil izraz. A vsi ti fiktivni vpisi, ki so omogočali delo in s tem preživetje, niso popolnoma nič drugega kakor socialni korektiv, da se je mlade iz kategorije brezposelnih predstavilo v kategorijo študent. A se potem še kdo čudi, kako je mogoče, da je v Sloveniji v terciarno izobraže-

vanje vključeno skoraj 50 % populacije med 20. in 24. letom?

Sprejeto je bilo malo delo in le-to naj bi urejalo anomalije, ki jih prinaša delo prek napotnic. A glede to, da pod Zakon o malem delu spadajo tudi upokojeanci in brezposelni, prej pomislimo, da se je namesto urejanja enega področja zabrkalo tri, saj bi vsaka od teh skupin potrebovala svojo zakonodajo, ki bi ji omogočala delo, ne pa jih postavljala drugo drugo ob bok kot konkurenco. Prav tako se delovne pravice niso povečale, z njegovo uveljavitvijo pa se bo le zmanjšalo delo za določen čas.

Po končani diplomi se lahko najprej, z izjemo redkih, prijavimo na zavod za zaposlovanje. Delo zavodov je splošno znano kot slabo, prek njih najde službo resnično le peščica, razpisi so znano že dogovorjeni v naprej in največkrat sploh ne pridejo do ostalih iskalcev zaposlitve. Zato se jih največja večina prijavi na zavod brez upanja, da bi našli službo, in le zaradi socialne podpore. Ta podpora je za mladega človeka popolnoma mizerna in z njo se ne da pokriti niti najosnovnejših stroškov, saj znaša nekaj čez dvesto evrov. Kdor ima v lasti avto ali živi doma ali uživa kakršenkoli takšen očitno nadstandardni luksuz, pa se mu seveda zmanjša – ne glede na to, da bi morala omogočati vsaj nek minimalen standard v času iskanja prve zaposlitve.

Kdo pa rabi še doktorje ...

Po zaključenem študiju pa se lahko seveda vpišemo tudi na 3. bolonjsko stopnjo, torej na doktorski študij. V Sloveniji velja doktorski študij za izredni študij, iz česar izhaja cela kopica zapletov. Prvič, obstaja samo kot samoplačniški študij in drugič, ni vključen v redno delo profesorjev. Zato bi se moralo to anomalijo nujno odpraviti in doktorski študij spraviti pod streho rednega. Glede na to, da je študij plačljiv, in da prvi obrok praviloma ne predstavlja zneska, manjšega od 500 € (letos na Filozofski fakulteti v Ljubljani celo 1.350 €), lahko upravičeno sklepamo, da pri vpisu ne gre za iskanje statusa, kar se sicer večkrat podtika, ampak za resno željo po študiju, znanju, raziskovanju in s tem prispevanju k razvoju stroke in družbe, ki se z vsakim doktoratom obogati.

Preteklo je eno leto, odkar so se na 3. stopnjo lahko vpisali tudi tisti, ki so zaključili samo s »staro« diplomom in vpis na znanstveni magistrij ni bil več možen. Torej je to primeren trenutek, da se naredi neka resna analiza študija, zazna probleme in jih poizkuša odpraviti. Gotovo je velik problem, da je treba oddati in zagovarjati dispozicijo doktorske naloge že v prvem letniku. To ni smotrno, saj študent v prvem letniku še ni v fazi, ko bi lahko popolnoma suvereno napisal dispozicijo. To bi se moralo nujno prestaviti vsaj v letnik višje. V drugem letniku je treba imeti sprejet članek za znanstveno objavo in že sedaj se opozarja, da bo težko doseči njegovo kakovost. Vse to pa kaže na dejstvo, da so tri leta študija premalo, in da bi morali doktorski študij v prid kvaliteti podaljšati za enega.

Da bi moral doktorski študij trajati štiri leta, opozarja tudi Univerza v Ljubljani. Umetniške akademije pa opozarjajo še, da se dela velika škoda, s tem ko se ne predvideva doktorskega študija umetnosti, ter da bi bilo treba to nemudoma urediti.

Uveljavlja pa se tudi nova shema sofinanciranja doktorskega študija, po kateri se

ne sofinancira več ustanov, ampak posameznike. Sofinanciranje fakultet na način, kakor se je izvajal, nikakor ni bilo dobro, saj so bili sofinancirane zgolj nekatere fakultete. Pogoj je bil določena najvišja možna šolnina, zato se na te razpise nekatere fakultete niti niso prijavljale in so bili tako študentje teh institucij diskriminirani. Nova inovativna shema za sofinanciranje doktorskega študija, ki naj bi spodbujala sodelovanje z gospodarstvom in reševanje aktualnih družbenih izzivov ter urejala področje sofinanciranja doktorskega študija, pa je tudi daleč od idealne. Izjemno problematično je že dejstvo, da se je novico o spremembi sofinanciranja obelodanilo šele konec avgusta, shemo obljublja do konca septembra, sedaj pa naj bi prišla ven 5. novembra. Torej mnogo po rokih za vpis. Rezultati sofinanciranja pa bodo znani predvidoma šele januarja.

Pri tej shemi je problematičnih več stvari, a najbolj v nebo vpijoče so tri. Kot prvo nas ministrstvo na vsak način želi bodisi kvalificirati za sodelovanje z gospodarstvom bodisi vtakniti pod dikcijo aktualnih družbenih izzivov in celo celotno humanistiko strpati pod izraz kulturna dediščina. Kar je, če nič drugega, vsaj načelno sporno. Drug problem je seveda deljenje denarja. Ministrstvo je prepustilo rezanje pogače univerzam in si tako opralo roke. Tako bo na Univerzi v Ljubljani sestavljena skupina profesorjev iz fakultet, ki bodo točkovali vloge in odločali o tem, kdo dobi sofinanciranje. Za študente še najbolj problematična pa je dikcija ministrstva: »Sofinanciranje po tej shemi se izključuje z drugim sofinanciranjem in štipendiranjem iz javnih sredstev.« Torej nič več štipendij za tiste, ki bodo sofinancirani. Tudi zoisove, ki velja nadarjenim, nadpovprečnim študentov, kar pomeni še zlasti doktorskim, ne! To ni problem za tiste, ki bodo sofinancirani po možnosti A, torej bodo dobili plačano šolnino in še spodbudo za študij, pač pa bodo morali tisti, ki pa bodo sofinancirani po možnosti B (do 50 % šolnine na posamezen letnik) hudičevo dobro premisliti in preračunati, kaj se bo bolj splačalo; vzeti zoisovo ali sofinanciranje. To ne bi smela biti izbira, kakor ni bila prej. Žalostno pri vsem skupaj pa je to, da so zoisove štipendije že tako ali tako nizke (osnova 101,3 €), pa še to želijo doktorskim študentom vzeti. In to v isti sapi ob uvajanju malega dela in govorjenju o družbi znanja! Če vemo, da so sredstva za shemo pridobljena iz evropskih skladov, štipendije pa izplačuje država, nam postanejo stvari bolj jasne.

¥€\$

Kot po navadi se vse začne in konča pri denarju. Denarja nikoli ni. Posebej ne za takšne stvari, kot so šolstvo, mladi in sociala ali pokojnine. Glavno je, da imamo v Sloveniji (za enkrat) 210 občin in med njimi celo kar nekaj takšnih, ki imajo manj prebivalcev, kot je slušateljev v eni polni predavalnici na fakultetah, in vse imajo svojo administracijo. Posebej pomembno pa je tudi, da imamo denar za vojaške misije in da smo poslali v Afganistan še 50 novih vojakov, ki so se pridružili tistim, ki so že tam.

Pravzaprav smo vsi v istem zosu, saj se mladi brez lastnih dohodkov predolgo naslanjajo na starše, ki bodo morali delati zaradi nove pokojninske zakonodaje dlje, namesto da bi se mirno upokojili ter mladim in brezposelnim, ki vegetirajo na zavodu oziroma bodo po novem lahko opravljali prekerno malo delo, prepustili delovna mesta. Vse to je bolj ali manj zgolj ilustracija, saj so problemi še bolj kompleksni in globlji, vpeti v vse mehanizme, v katerih živimo. Te strukture so med seboj močno prepletene, enega problema se ne da rešiti brez razmišljanja o rešitvah za drugega. Nove in nove lepotne korekcije sistema ne bodo naredile novega ali boljšega, ampak iz njega delajo vedno večjo spako.

POZIV K PISANJU MANIFESTA ŠKARTGENERACIJE!

škàrt tudi škàrt škárta m (á;) nav. ed. 1. žarg. slabi, nekvolitetni izdelki, izmeček: prodajati škart po nižani ceni; odstotek škarta / ker je veliko pisal, je dosti škarta 2. star. naborniki, ki pri naboru niso potrjeni: na naboru je bilo malo škarta / dobri konji in škarti · ekspr. večina škarta je že ob polletju zapustila šolo slabih učencev · ptt (poštni) škart rabljene poštno tiskovine, tudi z nalepljenimi znamkami, ki jih pošta izloči iz arhiva in proda; neskl. pril.: škart blago

generácija -e ž (á) navadno s prilastkom *ljudje približno iste starosti, ki živijo v istem času in imajo podobne interese ali nazore, rod*: naša generacija tega ni mogla razumeti; nova generacija; pesniška generacija; mlajša generacija pisateljev; vzgojiti več generacij učencev; igralec starejše generacije / tri generacije zdravnikov v družini / generacija, ki je doživela vojno vsi *ljudje tistega časa // čas, doba približno tridesetih let*: eno generacijo kasneje so se razmere spremenile · biol. generacija otroci enih staršev; filialna generacija vsaka od generacij potomcev roditeljske generacije

škàrtgenerácija -e ž (á) navadno s prilastkom *generacija, ki se je znašla v ne-mogočem eksistenčnem položaju, odpadna generacija, pozabljena generacija, generacija brez perspektiv, generacija, ki ne more uresničiti svojih potencialov, generacija mladih v Sloveniji, generacija v kurcu, pizdi ali riti* 1. generacija, ki je pozabila na politiko in je bila pozabljena od politike 2. generacija, ki predstavlja 40 % vseh brezposelnih v Sloveniji in tvori glavino prekerno zaposlenih

01 | Primarna politična naloga: premisliti, kakšna oblika političnega delovanja bo sposoben izraziti generacijski interes posstranzicijske mladine.

02 | Nobena od obstoječih mladinskih strank in organizacij ni sposobna artikulirati interesa elotne mlade generacije.

03 | V letu 2010 se delimo na partizane in domobrance, osamosvojitelje in osamosvojene ter pozabljamo dejanske probleme mlade generacije in družbe.

04 | Zahtevamo učinkovito politiko za poslovanja, ki bo vsem omogočala pridobitev zaposlitve, da bomo lahko učinkovito delali v skladu s svojimi interesi, znanji in sposobnostmi ter bili za svoj doprinos tudi dostojno plačani.

05 | Kaj pa univerzalni temeljni dohodek?

06 | Osamosvojimo se!

07 | Ne subvencionirajmo hotela, subvencionirajmo let iz gnezda!

08 | Neprofitna stanovanja! Uzakonjena začasna raba! Uzakonjeno skvotanje!

09 | Za trdo regulacijo trga nepremičnin!

10 | Stanovanjska problematika ni problem stanovanjskega trga in trga nepremičnin, marveč prvovrstno politično vprašanje.

(prek napotnic, avtorskih pogodb, honorarno, delo za določen čas, delo »pri stricu«) 3. generacija, ki se stežka sama preživlja in katere varnost jamči zastarela socialna politika, ki računa na družbo z velikim deležem stalno zaposlenih 4. generacija brezdomcev, kronična klientela hotela mama: generacija, ki jo z dragimi stvarinami nategujejo novodobni stanovanjski oderuhi 5. generacija, oropana (z)možnosti lastnega in samosvojega (alternativnega) kulturnega ustvarjanja. 6. generacija, ki je spoznala, da univerza ni ne skupnost profesorjev in študentov ne avtonomna in javno dostopna institucija, znotraj katere bi se lahko svobodno izobraževali 7. generacija, ki študira, pri tem pa jo na politični ravni zastopa okostenela študentska organizacija, ki ne zazna interesov in problemov študentskega življenja. 8. generacija mladih žensk na začasnih delih brez možnosti ustvarjanja družine 9. narkotizirana generacija - eksp. zajebati nekoga kot škartgeneracijo *pušiti na cedilu*; star. obnašati se do nečesa kot škartgeneracija *biti brezbrizen*; pesn. škartgeneraciозno *brez premisleka, nekritično* - zool. škartgeneracija mladičev *zarod, ki se ni sposoben postaviti na noge*

Če ne rešimo problema, bo problem rešil nas! Tribunin poziv je osnutek. Vse je še odprto. Debata se začena na skartgeneracija@googlegroups.com, stanje manifesta lahko spremljaš na www.tribuna.si/manifest-skartgeneracije/. Pridruži se lahko vsak. Ti si vsak.

20 Zasluzimo si kvalitetno in vsem dostopno javno zdravstvo. Takojšnja ukinitve vseh sprememb, ki privatizirajo zdravstvo, nadzor nad močjo farmacevtske industrije, zagotavljanje kvalitetnega kadra in ponoven premislek o tem, kaj zdravje sploh pomeni in kako vsem zagotoviti družbene pogoje zanj.

19 Zamislimo si učinkovite politike spola, ki bodo mladim ženskam omogočale enakovredno in kvalitetno udejstvovanje tako v privatnem kot v javnem življenju.

11 Namesto krčenja kulturnih redakcij, ukinjanja glasbenih revij in programov ukinimo SAZAS, ki s svojim monopolom in parazitskim razumevanjem avtorskih pravic otežkoča razvitje alternativne glasbene scene.

12 Kulturna politika mora mladim zagotoviti možnost ustvarjanja ne glede na ločitev visoke ali popularne kulture.

13 Ustvarimo enakopravnost. Ne pustimo si predavati. Učimo se interaktivno.

14 Univerza si mora pravila postavljati sama. Nihče na univerzi ne sme pravil postavljati sam. Se bomo učili med seboj ali nas bosta učila država in gospodarstvo?

15 Univerza ne sme privilegirati premožnejših!

16 Znotraj fakultet si vzemimo odprte in avtonomne prostore. Prostore, v katere lahko vsak iz skupnosti vnaša vsebine.

17 Izbirajmo programe, profesorje in čas. Predavajmo si sami! Faks ni srednja šola in tudi srednja šola je lahko faks.

18 Premislimo obstoječi način študentskega organiziranja. Ne nasedajmo enostavnim krilaticam tipa ukinimo študentsko organizacijo. Poskusimo sami od sebe vzpostavljati drugačne, bolj demokratične in bolj transparentne načine študentske politike, ki bodo na koncu prestrukturirali celotno študentsko organiziranje.

Borba mačke z ogledalom: Festival sodobnega anahronizma (organizira ŠOS)

Sodeč po besedilu manifesta slovenskih študentov, se pripravlja neusmiljena borba za preživetje »avtonomne« univerze, če ne celo same eksistence študentov kot živih bitij. Omenjeni manifest, sprejet sicer sedaj že daljnega oktobra 2005, deluje na svoji diskurzivni ravni bolj kot napoved vojne terorizmu oz. drog. Cilj je nedvomno plemenit – realnost pa na žalost za odtenek drugačna. Pa ne da bi hotel kogarkoli izmed študentskih predstavnikov obtoževati zaradi pomanjkanja občutka za realnost! Vsak namreč razvije zgolj tiste čute, ki jih vsaj občasno uporablja. Obtoževanje in kazanje s prstom tako res nista na mestu. Od slovitega manifesta, ki je bil s strani skupščine Študentske orga-

nizacije Slovenije, najvišjega študentskega predstavniškega organa, vehementno deklariran kot enoglasni krik celotne študirajoče mladine na sončni strani Alp, ni ostalo nič drugega kot kos papirja. No, verjetno par tisoč kosov papirja – študentska organizacija namreč ni ena tistih, ki bi pri svojih potrebah skrbela za vsak evro.

članek Rok Kovač,
ilustracija Dejan Kralj

Takšni in drugačni manifesti so venomer zanimivo branje, še zlasti, če premorete toliko mazohizma in jih postavite v nek vsaj približno realen kontekst. Papir namreč prenese vse.

Besedi država in oblast sta skozi celoten tekst osrednjega pomena in na prvem mestu služita kot sredstvo pozicioniranja pri vzpostavljanju terena za nekakšen frontalni način obračuna. Mi in oni, kjer se natančno ve, kdo je *bad guy* in kdo ne. Vprašanje, ki sledi, je neizbežno. Ali so si oboji sploh do te mere različni, da bi lahko o vsem skupaj govorili kot o smiselnem frontalnem boju? Ali pa je mogoče borba bolj podobna tisti, ko mačka prvič zagleda svoj odsev v ogledalu?

Čprav se študentski predstavniki še tako trudijo distancirati od države v želji tesnejše navezave na sebi lastno specifično volilno bazo, jim to uspeva zgolj fiktivno in s pomočjo velike mere samoprepičevanja. Naj se še tako trudijo s slogani in manifesti, očitne podobnosti ni moč dolgo prikrivati. Tako njihova struktura, način funkcioniranja in vladanja kot tudi korupcija in odtujenost predstavnikov od tistih, ki jih predstavljajo, so nadvse podobni tistim, ki jim služijo kot referenčna točka konstituirajoče negacije. Študentska organizacija Slovenije s skoraj vso svojo interno segmentacijo deluje kot še ena valilnica bodočih političnih kadrov in je, čeprav izvzeta iz najrazličnejših strankarskih podmladkov, zgolj še en izmed načinov rekrutacije sveže govedine v politično klavnico. Razlika je samo kozmetična. Če so podmladki političnih strank nekakšne specializirane/poklicne šole politike, je ŠOS splošna gimnazija, kjer si posameznik lahko nabere splošno »razgledanosti«, le vprašanje časa pa je, v katero smer se bo specializiral.

Vse se odvija po že začrtanem scenariju predstavniške demokracije, ki je na študentski ravni še dodatno zamegljena in osvobodjena sleherne politične in ideološke gravitacije. Četudi polarizacija političnega prostora na osi levo-desno ne povzroča preglavic in preprek niti najvišjim slovenskim politikom, je na študentskih volitvah možna izbira le med barvami. Rdeči, modri, oranžni,

vijoličasti, roza, pikčasti ... Prej kot dejanski program kandidatov in njihovih strank je tu na delu psihologija barv. Deklarativni programi in parole pa se ločijo zgolj na tiste bolj ali manj nemogoče, bolj ali manj nepomembne. Na koncu kajpak tehtnico premakne t. i. politika želodca in genitalij. Najboljši žur, kuhano vino in/ali čevapi.

Če vzamemo študentske volitve kot malo šolo parlamentarne demokracije, je difuzija ideoloških opcij na tej ravni naravnost zstrašujoča. Če se novi politični kadri države rekrutirajo iz situacije, kjer sta levo in desno stopljena v mavrico barv, kakšna prihodnost čaka našo mlado »demokracijo«? Kakšna je pravzaprav dejanska razlika v vladanju med enopartijskim totalitarizmom in večstrankarsko zastopniško demokracijo, kjer programi in ideološka usmeritev akterjev ne igrajo več nobene vloge? Kjer v realnosti niti ni več pomembno, kdo pobere večino volilnih glasov?

V isti sapi se že iz samega začetka perpetuirata elitizacija predstavništva, ki s seboj prinese njej inherentno alienacijo in posledično nezmožnost tudi najmanjše empatije. Že samo sredstva, potrošena za vzdrževanje te t. i. samoorganizacije študentov, bi rešila prenekatero podražitev bonov in ukinitvev štipendij. Namesto tega se organizirajo nekakšne »demonstracije« z zastonj koncerti in pijačo, dragim ozvočenjem in ogromnim odrom. Če za trenutek iz slike črtamo plakate in transparente, je to pač še en izmed zastonj/pocenj žurov, kjer se sprememba realno opazi zgolj v žepih organizatorjev, izvajalcev ter podizvajalcev prireditve.

Ob vsem poprej omenjenem je koncept samoorganiziranja dodobra izgubil na svojem pomenu. Samoorganizacija kot koncept kliče po iznajdljivosti ter prostovoljstvu, kar pa z milijonskim proračunom izpade dokaj bedasto in nepotrebno. Ne gre pa vseeno zanemariti iznajdljivosti pri trošenju sredstev, ki se porabijo za organizacijo plačljivih študentskih aktivnosti po zgledu »očetovskih« ministrstev, ki z davkoplačevalskim denarjem v končni instanci ravnajo v povsem neoliberalni menedžerski maniri profitno naravnanih korporacij.

Poglavitni vir financiranja tega sodobnega mastodonta (nekakšne posodobljene kontinuitete socialistične mladine) je v večini študentsko delo, ki pa se je v zadnjih letih znašlo v nemilosti oblastniških struktur, katerim politično igračkanje mladeža prej hodi v nos kot pa vzpostavlja tako opevani, vendar nikoli doseženi socialni dialog. Borba proti uvedbi malega dela, ki jo bije šos, je zanjo eksistencianega pomena. Konec študentskega dela, kot ga poznamo danes, pomeni tudi konec sočnega kosa pogače, ki je hranil študentske veljake in njihove priležnike. Resda je nov zakon o malem delu daleč od popolne ali celo primerne rešitve tega zares kompleksnega in perečega problema, vendar pa je jasno izražena pozicija študentskih predstavnikov za bolj ali manj nespremenjen status quo na tem področju prav tako nesprejemljiva. Argumenti s študentske strani pogajalske mize so poleg ohromitve socialnega korektiva ter neenakih možnosti za študij tudi napad na študentsko organiziranje oz. njegova ukinitvev. Ukinitvev vira financiranja osrednje študentske organizacije ne pomeni ukinitvev študentskega organiziranja *per se*. Pomeni zgolj ukinitvev plačanega študentskega organiziranja, konec visokih sejin, neštetihih motivacijskih vikendov, nakupov jadrnic in drugih, njim podobnih »neobhodnih« investicij za funkcioniranje študentske oblasti.

Če je denar edini razlog organizirane študentske skupnosti, je morda prav tako edina modra poteza vlade, da jo ukine. V primeru, če se ta po prerezu popkovine ne pobere več na lastne noge, je verjetno bolje, da nikoli več niti ne obstaja.

V vsem tem zanosu ne smemo dovoliti, da zabredemo v enoznačno nerganje in pritoževanje nad vsem in vsemi vpletenimi. Prav tako, kakor ne gre vsega dajati v isti koš, tudi ne gre vsemu nalepiti negativne etikete in ga nato v istem kontejnerju odpeljati na deponijo. To bi bilo do nekaterih projektov znotraj študentske organizacije na Primorskem, v Ljubljani in Mariboru popolnoma neupravičeno in kri-

vično. Tu imam v mislih zlasti oba študentska radija, ki sta konstitutivni element alternativne scene in brez katerih si tako študentskega kot tudi urbanega življenja sploh ne gre zamljati. Poleg njiju obstajajo znotraj teh manjših podružnic študentske organizacije še nekatere iniciative, ki so se razcvetele zaradi nujnosti v določeni situaciji oz. kot odgovor na določen dogodek in odražajo tisto dolgo preminulo odzivnost in stik z realnostjo, ki jo pri krovni študentski organizaciji najbolj pogrešamo.

Prek delovanja teh bodisi priložnostnih akcij ali pa institucij tudi večdesetletne kontinuitete se učinkovito odganja vonj po plesnivi okornosti mastodonta, ki se v današnjem času opoteka kot slon v trgovini s porcelanom. Čeprav je bil šos v začetku devetdesetih na vrhuncu svoje vitalnosti in je vsaj v nekaterih aspektih predstavljal napredno demokratično institucijo, danes od vse njegove vitalnosti ni ostal niti v. Študentje, kot historični agens sprememb, bi se na prvem mestu morali zavdati pasti predstavniške parlamentarne demokracije, implementirane po tradicionalnem vzorcu od zgoraj navzdol, ter s svojim načinom političnega organiziranja dajati zgled drugim institucijam v državi. Še zdaleč pa jih ne le kopirati in reproducirati.

Do določene mere je treba priznati nujnost neke vrste osrednje organizacije, ki s svojim delovanjem omogoča podporo za določene projekte. Tako bi torej popolna ukinitvev delovanja študentske organizacije pomenila veliko izgubo v določenih aspektih in je potemtakem tudi nedopustna. Nujna in neobhodna pa je radikalna sprememba njenega funkcioniranja. Odnosi moči in smer njenega izvrševanja je prva prepreka, ki oddaljuje šos od študentske populacije in njenih potreb ter problemov.

Vzpostavitev organizacije, ki bi obrnila na glavo v širšem političnem prostoru prevladajoče vzorce odločanja in bi prek *grassroot* iniciativ vzpostavila mehanizme delovanja v političnem, socialnem in kulturnem življenju tako študentov kot tudi širše družbe, je edina perspektivna opcija za prihodnost. Podeljevanje mandatov in računanje na zastopnike sta se že prevečkrat in na preveč nivojih izkazali za popolno razočaranje. Le s pristopom od spodaj navzgor lahko zagotovimo dosledno naslavljanje potreb in problemov študentov, saj bi tako nanje opozarjali direktno ter brez vmesnih predstavnikov, segmentirano delovanje iniciativ na specifičnih problemih pa bi doprineslo k dodatni fokusiranosti in učinkovitosti pri njihovem reševanju in implementaciji projektov.

Določene iniciative znotraj študentske organizacije že funkcionirajo po omenjenem principu, njihovo uspešno delovanje ter boj z birokratsko okornostjo krovne organizacije pa še dodatno dokazujeta, kakšen anahronizem šos v stanju, kot ga vidimo danes, dejansko predstavlja. Projekta (oz. bolje instituciji), kot sta oba študentska radija ter še nekatere *grassroot* iniciative, bi bilo treba čim prej ločiti iz telesa, preden ju skupaj z njim povleče v gotovo smrt. Vsaj na ravni študentskega organiziranja je politična forma, v kateri se nahaja šos, popolnoma mrtva, vendar na svoj dokončen pogreb še čaka. Kako dolgo ji bomo še dovolili bloditi naokoli med živimi?

Potencial in trend reorganizacije šos

občlanek Jurij Smrke

Največji madež, ki si ga je študentsko organiziranje razmazalo po svoji podobi v zadnjih letih, je nepreglednost poslovanja. Za to obstaja več argumentov, vendar se včasih zdi, da sploh niso potrebni. Pokvarjeni, brezdelni in brezbržni funkcionarji so v glavah ljudi tako običajni, kot je dež v Angliji, in obtožbe v to smer se večinoma izgovarjajo kar iz želodca. Mnenje se je tako razširilo, da so celo liste, ki kandidirajo za parlament šou, na svoje programe uvrstile takšno ali drugačno prizadevanje za večjo transparentnost delovanja organizacij. Še več, v to smer se je zganil tudi šos sam, še prej pa vlada RS z Zakonom o malem delu. To je trend, ki bi se znal skladati z Velikim načrtom.

Študentska organizacija Slovenije je konglomerat, ki je ali bi lahko razvil tri funkcije: storitveno, socialnovarstveno oz. kešrazdeljevalno in predstavniško. Vse tri funkcije so trenutno mogoče znotraj voljene organizacije, ki jo redno izbira okrog 10 odstotkov upravičencev. Posledično dobimo ozek krog ljudi, ki upravljajo z denarjem telesa, ki mu je le 10-odstotno mar, kaj se z njim zgodi. Na ta način so poti za razne bedarije odprte.

To je točka za poseg z znamenitim kavarniškim argumentom: »Preveč keša imajo, potem se pa zajebavajo.« Ne glede na banalnost je namreč precej na mestu. Če pomislimo – predstavnikom se ne da spodbujati raje h konstruktivni participaciji, rajši pa se ne zdi vredno spodbujati predstavnikov h konstruktivnemu in legitimnemu delovanju. Zakaj ne bi izvoljeni potemtakem razpolagali le z denarjem svojih volivcev? Če te izvoli x odstotkov ljudi, dobiš keš od x odstotkov ljudi. Ves ostal denar razdeliš nazaj rajši, da dela z njim, kar hoče, oz. ga razdeliš namensko, ker si razsvetljeni vodja.

Ta trend je že prisoten. Prvi korak je storil Svetlik, kar mu lahko štejem v dobro, čeprav gre za poseg v avtonomijo šos (ravno zato, ker je ta avtonomija s stališča študenta problematična). Govorimo o 2 % keša od opravljenega malega dela, ki ga novi zakon jemlje šos in ga bo Ministrstvo

za delo, družino in socialne zadeve prek razpisov razdelilo za »financiranje projektov, namenjenih dejavnostim mladih, dijakov in študentov«. To je malo manj kot polovica trenutnega proračuna šos, torej 6-7 milijonov evrov. Drugi korak je storil šos sam, ki je domnevne nejasnosti delovanja šou izkoristil za prerazporeditev sredstev in sebi dodelil 17 % vsega študentskega keša. 11 odstotkov vsega študentskega keša naj bi se enkrat na leto prek razpisa razdelilo za sofinanciranje programov in dejavnosti organizacijskih oblik Študentske organizacije Slovenije, študentskih organizacij samostojnih visokošolskih zavodov in interesnih oblik povezovanja študentov.

Z drugimi besedami – več denarja bo na voljo študentom direktno. Trend postavi vprašanje. Vprašanje je: Ali vse tri zgoraj našete funkcije potrebujejo izrazito centraliziran predstavniški model vodenja ali bi lahko, morda celo bolje, funkcionirale v veliko bolj razpršeni obliki? Ali ne bi bilo to tudi bolj pravično? Nedvomno lahko organizacijo dejavnosti prevzame Folk. Samoorganizacija krepi skupnost na popolnoma drugačen način kot zakon povpraševanja in ponudbe. Jasno nam mora biti, da lahko, če kaj želimo, to storimo sami. *All you need is money.*

Pri razdeljevanju/jemanju tega denarja pa bi morali biti previdni. Prvič, veliko nenadomestljivih projektov že obstaja in bi jim bilo pametno zagotoviti preživetje na daljši rok. Drugič, neodgovorno bi bilo s tem denarjem podpirati podmladke, ki so večkrat drek kot nedrek, čeprav jim z moralnega stališča težko očitamo, da so neupravičeni do denarja. Razdeljevanje denarja bi bilo mogoče izvesti tako s centraliziranim organom – komisijo – kot z razdelitvijo denarja vsem v obliki voucherjev (npr. na začetku študijskega leta). Ko prijaviš projekt na šos, oddaš voucher in v zameno zanj dobiš namenska sredstva.

Dve od treh velikih funkcij študentskega organiziranja bi se dalo z nekaj dodatnega premisleka delno do pretežno speljati iz zabiokratiziranih »matičnih« institucij. Tako bi zaključili poseg z znamenitim kavarniškim argumentom. Ostala bi le še tretja funkcija, funkcija pogajanja z vlado. Ta je že zaradi oblike pogajanja z državo obsojena na centralizem. Toda komu je to sploh mar, če itak nihče več ne more krasti?

BOKS

Univerza naj bi bila prostor študentov in profesorjev, a vendar ne more vedno izpolniti obljube enakopravne komunikacije med njimi. A do kolikšne mere je res prostor študentov v sklopu obstoječe ureditve in študijskih programov? Zagotovo ne, kolikor bi hoteli. Univerza se tega zaveda, a zaradi svoje narave ne more uvesti sprememb po hitrih postopkih. Ali obstaja alternativa? Horizontalno urejen sistem, kjer je vsak glas dobrodošel in je edina avtoriteta argument? Projekt Boks z lastnim delovanjem univerzi postavlja ogledalo, a ji hkrati, nekako perverzno, podaja roko pri iskanju rešitev.

Uvod je pripravila Tribuna, vsebine je avtonomno pripravil Boks, infografiko je zanj izdelal Aljaž Vesel.

Boks je

Boks je združenje študentov, neodvisnih posameznikov in nevladnih ter ne-profitnih organizacij. Boks je pravno-formalno organiziran v društvo Boks, ki oblikuje in izvaja program. Boks nominira študente kot ustvarjalce, nosilce, izvajalce in slušatelje vsebine programa. Boks si prizadeva vzpostaviti avtonomno študentsko platformo za izvajanje programa. Ukvarja se z vprašanji avtonomije, samoorganiziranosti, kritične refleksije izobraževalnega sistema, umetniškega sistema in družbe. Prva faza projekta se bo zaključila s simpozijem, ki bo 18. decembra, in bo razširjeno ter poglobljeno obravnaval prav to problemsko polje. Zaključek prve faze bo obenem prvi dogodek druge faze projekta oziroma začetek izvajanja načrtovanega programa Boks, katerega fokus pa se bo po vzpostavljeni platformi premaknil k vprašanju povezovanja, k iskanju novih načinov izobraževanja in organiziranja enakopravnih posameznikov. Boks ni nova ideja, je pa njena manifestacija. Boks deluje znotraj prostora univerze, vendar je od nje neodvisen in različen.

Boks ni

Boks ni študentski svet, ni študentska organizacija, ni projekt univerze kot institucije, nima hierarhične vodstvene strukture, ni kontroliran ali voden s strani univerze, ni ideja enega človeka in ni prostor enega glasu.

Cilji

Razviti prakso kritičnega in nezamejenega raziskovanja, ki sta pogoj za samoreflektivnost in ustvarjalnost. Povezati akterje s področja umetnosti, znanosti, družboslovja in humanistike enakopravno in enakovredno ter s tem omogočiti produkcijo nove vednosti. Pozabiti avtoritarne oblike izobraževanja, sopostaviti različna stališča, poglede in mnenja ter omogočiti oblikovanje kritične platforme iz množice mislečih posameznikov. Pozicionirati se in delovati predvsem v univerzitetnem prostoru ter s tem neposredno aplicirati nove rešitve v formalni izobraževalni prostor. Namesto kopičenja vedenja preizkusiti odprt način kombiniranja formalno sprejetih dejstev s kritično mislijo in raziskovanjem. Ustvariti točko nestabilnosti, kjer ni absolutne resnice, veljavnih

mnenj in pravilnih odgovorov, ki je edina lahko temelj novim predlogom in kreativnim rešitvam družbenih problemov. Omogočiti programsko oblikovanje, ki naj bo odzivno na družbene spremembe. Vsebinski okvir naj ne bo vnaprej zastavljen, pač pa naj ga oblikujejo želje in potrebe množice mislečih subjektov, ki naj ne bodo generacijsko ali kako drugače klasificirani.

Koraki projekta Boks

1. ideja, 2. samoorganizacija, 3. povezovanje, 4. predstavitev, 5. društvo Boks, 6. simpozij, 7. program

Kje najdeš Boks?

Boks lahko najdeš vsepovsod. Dokler ne postavi lastnega objekta, bo parazitiral na različnih lokacijah: fakultetah, galerijah, predavalnicah in javnih prostorih. Najdeš ga lahko tudi na medmrežju – www.projektboks.org, mu slediš na www.facebook.com/projektboks in www.twitter.com/projektboks. Za več informacij lahko pišeš na info@projektboks.org ali pa se prijaviš v odprto mailing listo: boks-list@projektboks.org.

Druga faza projekta Boks

Sledi simpozij, ki obenem pomeni začetek izvajanja programa. Ta bo osredotočen na interdisciplinarnost vsebin in kritiko obstoječih izobraževalnega sistema, da bi posledično lahko ponudil nove načine izobraževanja in morebitne izvirne rešitve družbenih problematik.

Plenum

Plenum je javni zbor študentov in vseh željnih sodelovanja, kjer prisotni podajajo predloge, izražajo mnenja ter v vseh drugih vidikih enakovredno oblikujejo zborovanje. Odloča se s konsenzom, funkcije (moderator, tajnik, organizator ...) pa niso vnaprej določene, ampak jih prevzemajo vedno drugi posamezniki – navadno tisti, ki te funkcije še niso opravljali.

Sodelovanje ALUO

Projekt je izšel s strani študentov, zato so samoorganizirani študenti v želji po sodelovanju in partnerstvu najprej pristopili k vodstvu ALUO. Zaradi nesprejemljivih pogojev za sodelovanje ter neugodnih zahtev vodstva ALUO se je bila študentska iniciativa oktobra 2010 primorana od sodelovanja z ALUO začasno distancirati. Neovirano pa sodeluje z ostalimi partnerskimi ustanovami in gibanji.

Objekt

Zasnovan s strani študentov Fakultete za arhitekturo predstavlja fizičen prostor za izvajanje programa. Gre za 30 m² velik prostor, ki je načrtovan za pred ALUO na Erjavčevi cesti. Usoda objekta, četudi so zagotovljeni vsi pogoji za njegovo realizacijo, razen konsenza s strani vodstva ALUO, je še neznan.

Program

O programu se odloča in se ga oblikuje na plenem. Plenumi so javni in komurkoli omogočajo argumentiran izraz lastnih programskih predlogov ter vsebinskih želja. Ključ takega načina programskega oblikovanja je v medsebojnem dialogu in izmenjavi mnenj, predvsem pa boljšem vpogledu v potrebe in želje v določenem trenutku in glede na določene družbene okoliščine. Študentje, ki so predlagali vsebine, so takoj vključeni tudi v organizacijo in izvedbo programa, naloge med njimi pa se menjajo, saj se s tem omogoči lažje nabiranje izkušenj za kasnejše lastno delovanje. Program se bo začel s simpozijem v decembru, aktivno pa nadaljeval januarja prihodnje leto. K njegovemu sooblikovanju lahko pristopi kdorkoli kadarkoli.

Društvo Boks

Študentje se pravno-formalno organizirajo v društvo, ki služi kot pravna oseba za kandidiranje na razpisih in pridobivanje sredstev. Predvsem nosi odgovornost za organizacijo in uresničevanje programskih predlogov, ki so bili predhodno izbrani na plenem.

Povezovanje

Samoorganizirani študenti se povežejo z različnimi profesorji, nevladnimi in neprofitnimi organizacijami ter neodvisnimi posamezniki, ki začnejo sodelovati na plenem in sooblikovati program. Na ta način projekt Boks študente umetnosti poskuša pripraviti na sistem, v katerega bodo vstopili po končanem izobraževanju, ter odpreti umetniško prakso drugim družbenim poljem.

Ideja

Idejo o avtonomni študentski platformi iniciirajo študenti ALUO (Akademije za likovno umetnost in oblikovanje), ki se povežejo s študenti Fakultete za arhitekturo, ti pa zasnujejo objekt (fizični prostor za izvajanje programa).

Simpozij

Simpozij predstavlja začetek programa Boks in je prvi korak v reflektiranju pozicij. Soorganizator simpozija je DPU, ki bo v sklopu prvega panela predstavil splošne družbene in politično-ekonomske procese, ti pa določajo trenutne spremembe v univerzitetnem polju, predvsem proces financiranja, tj. uvajanja študentskih in nepremičniških kreditov ter večanja vloge dolga v vsakdanjem življenju; prehod od »svobodne znanosti«, značilne za obdobje hladne vojne, k inovativni, konkurenčni univerzi in hkrati od avtonomije znanosti k »sodelovanju z gospodarstvom«; ter učinke podjetnosti in ekonomske racionalizacije na način dela na univerzi. Namen simpozija je osvetlitev sistemskih ovir, ki stojijo na poti uspešne realizacije projekta Boks (študentske platforme), v luči širših problemov izobraževalnega sistema in s primerjavo v mednarodnem prostoru. Simpozij bo Boks obravnaval kot avtonomni prostor znotraj univerze ter kot umetniški projekt in bo fokus premaknil k vprašanju povezovanja, iskanju novih načinov izobraževanja in organiziranja enakopravnih posameznikov.

Predstavitve

Predstavitve so pomemben segment Boks. So način za širjenje informacij v zvezi s projektom in pridobivanje novih sodelavcev ter zagovornikov ideje. Prva širša (ne samo študentska) javnosti dostopna predstavitev projekta Boks se je zgodila v kontekstu letošnjega trienala sodobnih umetnosti U3. Boks nadaljuje s predstavitvami projekta po posameznih fakultetah in galerijah tudi v prihodnje.

Samoorganizacija

Samoorganizacija je ključno vodilo koncepta, saj zagotavlja angažiranje študentov na vseh nivojih od ideje do realizacije. Projekt se lahko realizira le prek povezovanja med študenti ALUO in študenti drugih fakultet. Z vključevanjem študentov različnih strok v usmeritev oblikovanja programa se projekt Boks fokusira na vpletanje študentov umetnosti v druga izobraževalna področja ter obratno.

Prva faza projekta Boks

Simpozij predstavlja zaključek prve faze projekta Boks, ki je imel za cilj vzpostavitev avtonomne študentske platforme na področju univerze. Ker je Boks pri uresničevanju te faze naletel na represivne točke znotraj sistema, v katerem želi delovati, je prav te postavil za glavno vsebino svoje analize.

Simpozij

18. 12. 10 v atriju ZRC SAZU. Prvi panel: DPU. Drugi panel: primerljivi mednarodni projekti. Tretji panel: Boks kot avtonomni prostor in umetniški projekt in umetniški projekt.

Delavsko-punkerska univerza

DPU je izobraževalni projekt Mirovnega inštituta – inštituta za sodobne družbene in politične študije, ki odpira možnosti aktivnega izobraževanja (predavanja, študijski bralni seminarji, okrogle mize, prvomajske šole) o naj sodobnejših teoretskih in političnih temah, ki jih po mnenju organizatorjev državne izobraževalne institucije ne obravnavajo oziroma jih ne obravnavajo na ustreznih ravni.

Datumi prihajajočih predstavitev

Predstavitve na Oddelku za oblikovanje ALUO (Rudnik) bo 17. 11. ob 18.00. Predstavitve na Pedagoški fakulteti bo 30. 11. ob 16.00. Predstavitve na Fakulteti za arhitekturo bo 2. 12. ob 18.00. Predstavitve na Filozofski fakulteti 3. 12. ob 11.00. Datumi predstavitev na ostalih fakultetah bodo objavljeni na spletni strani.

12/2010

09/2010

05/2010

12/2009

10/2009

2.del: konec tranzicije na Slovenskem?

V prejšnjem prispevku sem govoril o začetkih tranzicije ter obnovil Marxov argument o prvobitni akumulaciji kapitala, ki z nekaj razlikami drži tudi pri prehodu iz socializma v kapitalizem. Marxova očala so nam približala procese razlastitve družbene in državne lastnine, ki so potekali na ravni nepremičnin, podjetij in zemljišč. Nekateri so čez noč obogateli, drugi pa bili osiromašeni. Banke in gospodarska zbornica, kapitalisti (in ne delodajalci!) so naenkrat začeli narekovati nove ekonomske politike. Treba je sicer priznati, da je bil slovenski model prehoda mehak, keynezianske teoretske podmene so krasile njegovo okostje. A kljub tej socialdemokratki usmerjenosti se je zarisala smer razvoja in konkurence, ki je kot Damoklejev meč

grozila vsem, ki so obdržali svoja delovna mesta. 1. faza privatizacije je bila končana sredi 90. let, a se od takrat še ne ustavlja.

članek Gal Kirn,
ilustracija Matjaž Komel

V prejšnjem prispevku sem govoril o začetkih tranzicije ter obnovil Marxov argument o prvobitni akumulaciji kapitala, ki z nekaj razlikami drži tudi pri prehodu iz socializma v kapitalizem. Marxova očala so nam približala procese razlastitve družbene in državne lastnine, ki so potekali na ravni nepremičnin, podjetij in zemljišč. Nekateri so čez noč obogateli, drugi pa bili osiromašeni. Banke in gospodarska zbornica, kapitalisti (in ne delodajalci!) so naenkrat začeli narekovati nove ekonomske politike. Treba je sicer priznati, da je bil slovenski model prehoda mehak, keynezianske teoretske podmene so krasile njegovo okostje. A kljub tej socialdemokratki usmerjenosti se je zarisala smer razvoja in konkurence, ki je kot Damoklejev meč grozila vsem, ki so obdržali svoja delovna mesta. 1. faza privatizacije je bila končana sredi 90. let, a se od takrat še ne ustavlja.

Leta 2005 Slovenija stopi v 2. val privatizacije, v kočno etapo tranzicije, ki naj bi nas uvrstila v samo sredino evropske družbe. Janševa vlada in krog mladih neoliberalnih ekonomistov sta v prvi vrsti najavila dokapitalizacijo velikih podjetij: železnice, velike lekarne, pivovarne, banke, razne industrijske obrate – vsa velika podjetja, ki so bila v rokah države (oziroma z večinskim deležem), naj bi prešla v roke zasebnega kapitala. Do velike mere se je dokapitalizacija uresničila, hkrati pa se je začel tudi boj proti tajkunom, v ozadju katerega so se bile bitke za nadzor podjetij. Naslednji korak k neoliberalizmu je bil oznanjen z uvedbo enotne davčne stopnje, tiste davčne politike, ki je imela v prav vseh primerih realizacije izrazito negativne posledice (baltske države). Morda so predlagatelji reforme na to pozabili ali pa so skušali tranzicijski model vrniti na pravilnejša pota, na začetek 90. let. Tranzicija lahko potuje tudi v preteklost. Gotovo je tovrsten model le-te še bolj mamljiv za tuje investicije, hkrati pa pomeni odpoved vsakršni ekonomski suverenosti. Enotna davčna stopnja bi sprožila zaostreno razredno diferenciacijo, to pa bi udarilo po žepih tako srednji in delavski razred kot vse tiste, ki šele vstopajo na trg delovne sile.

A v tistem zgodovinskem trenutku so se snovalci neoliberalne reforme uštešli. Naleteli so na mino, ki je sprožila neanticipirane učinke. Prvič v samostojni Sloveniji je proti vladni politiki nastopil celoten spekter sindikatov. Namesto da bi se ravnali po strankarski opredelitvi, se je v naslednjih letih razvilo močno in avtonomno sindikalno gibanje, ki je organiziralo masovne

demonstracije. Prav tako se ni balo napovedati generalnega štrajka. Neoliberalna reforma je padla, z njo pa so vstali sindikati. Slednji so postali resna politična sila, ki se je vladajoči razred boji, in pravzaprav edina, ki danes zastopa »socialdemokratske« pozicije (glej zbornik *Sindikalno gibanje odpira nove poglede* (2008, ur. Rastko Močnik in Goran Lukič. zsss: Ljubljana). Vzpon sindikalnega gibanja je pokazal politični vakuum, ki je nastal na parlamentarni levici.

Razen zunajparlamentarne »opozicije«, gibanja za globalno pravičnost in raznih manjših političnih in kulturnih grupacij so bili na strani institucionalne »levice« zgolj sindikati. Diskurzivni prostor se je zožil in premaknil na desno, s tem pa dobesedno nevtraliziral strankarske razlike.

To se je v polni luči pokazalo po volitvah 2008, ko je prepričljivo zmagala Združena lista socialnih demokratov Boruta Pahorja. V trenutku, ko so vsi potihoma pričakovali zasuk vsaj v levosredinsko smer, ko so nekateri že videli revizijo prejšnjih vladnih programov, se je zgodilo ravno nasprotno. Prišlo je do končne smrti levice, kot bi rekel Tomaž Mastnak, oziroma do samoumora levice, ki jo je izvedel sam premier. S svojo spravaško antipolitiko je v sredi največje ekonomske krize napovedal najboljše neoliberalne reforme v zgodovini Slovenije. Margaret Thatcher bi bila še kako ponosna, če bi videla, kako konsekvntno izvajajo njene ideološke podmene v mali državi.

Današnja politična mantra vlade je enostavna in prosojna: dokončno skuša ukiniti dediščino socialne države in zlomiti sindikate. To sicer ne bi pomenilo konca države, ampak njeno temeljno preoblikovanje: nova, neoliberalna država bi zadržala pomembne pristojnosti državnosti. A namesto da bi zagotavljala reprodukcijo dela oziroma dostojen življenjski standard za vse, ki prebivajo v Sloveniji, se je ta vlada odločila zgolj za omogočanje reprodukcije kapitala. Odločila se je vabiti kapital in brisati temeljne socialne in ekonomske pravice. Posamezniki, zlasti pa ogrožene skupine – mladi, ženske, manjšine in emigranti – so prepuščeni sami sebi, lastni iznajdljivosti na trgu. Brez »kulturnega kapitala« danes ne gre več, zdi se, da morajo med naštetimi skupinami predvsem mladi nositi breme današnjih reform. Brez pomoči staršev in medgeneracijske solidarnosti si je pravzaprav težko predstavljati preživetje mnogih študentov. Brez zadostnega števila štipendij, študentskih domov in ob ukinjanju študentskega dela so prepuščeni ali trgu (v bolj ekstremni obliki bi lahko omenili film *Slovenka*) ali denarnici svojih staršev.

K temu lahko, kot že omenjeno, mirno dodamo še ukinitve študentskega dela, ki naj bi ga zamenjalo malo delo. Ne samo to, da se s tem legitimizira fleksibilnost na področju dela, pač pa se zlasti uvaja manjšo varnost in kontrolo nad delovanjem korporacij. Na ta način se ustreže logiki kapitala in povečuje stopnjo eksploatacije. Tako sedanji prekerni pogoji postajajo prekerni predvsem za delavce. Delovna zakonodaja zadeva vedno manjše število delavcev, saj le-ti niso več zaposleni za nedoločen čas. Vedno več je novih delovnih

pogodb pod instanco zasebnega prava, pogodbe za določen čas pa za kapitaliste pomenijo manjše obveze, kar se tiče socialnih dajatev in varnosti pri delu. In ravno za to gre pri reformi malega dela: slednja sicer pomeni korak naprej, saj realno obstoječi položaj delavcev legalizira. Gre pa za dva koraka nazaj v smislu socialne varnosti; prožni delavci so pod temi pogodbami veliko slabše zaščiteni kot delavci z normalno pogodbo in prejšnjo delovno zakonodajo oziroma kolektivnimi pogodbami.

Ob vsem tem moramo omeniti še druga področja, ki jih napadajo vladne politike: pokojninska reforma (premik najzgodnejše upokojitve na 65 let), zdravstvena reforma (pospešena privatizacija, problem dežurstev), nespoštovanje kolektivnih pogodb v javnem sektorju in privatizacija visokošolskega sistema (višanje šolnin, slabšanje pridobivanja znanja zaradi bolonjske reforme ...). V tej težki situaciji so sindikati še enkrat stopili skupaj, sicer z ne kaj preveč veliko podporo javnosti, pa vendarle. Sindikalna solidarnost je kljub povečanim aktivnostim vlade še vedno na visoki ravni. Prav tako so se začeli organizirati delavci v visokem šolstvu.

A vendar je treba priznati, da ima tudi sindikalno gibanje eno slepo pego. Medtem ko naredi ogromno za uveljavljene poklice, zlasti poklice bolj industrijskih panog, pa izjemno malo pozornosti nameni tako študentskemu delu kot njegovim drugim fleksibilnim oblikam: mi-grantskemu, sezonskemu, avtonomnemu ... V tem smislu sindikati zaostajajo za vladnimi ukrepi, ki vsaj priznavajo oblike fleksibilnega, postfordističnega dela. Ta tip dela je danes dejansko in prav vsi mladi so že izkusili prednosti, posebej pa bridkosti in slabe strani prožnih in socialno manj varnih zaposlitev. Če so se vsi še nekako sprijaznili z dejstvom, da je takšno delo samo v času študija, jih je presenečenje čakalo tudi po njem – ob ugotovitvi, da se stvari niso kaj dosti spremenile; le da sedaj nimajo nič časa za študij.

Prav področje fleksibilnega dela bi bilo treba v prihodnje tako raziskati kot na njem politično delovati. Neplačana pripravništva, različne tarife del, premajhna varnost – vse to bi lahko artikuliralo nove politične zahteve. In tu lahko med drugim del poslanstva najde tudi študentska organizacija tako formalnega kot neformalnega tipa. Sindikati in ostale politične formacije morajo preiti v ofenzivo: iz branjenja že preživetih oblik dela ali že skrahiranih socialnih pravic morajo začeti zahtevati nove. In eden od preizkusnih kamnov bo ravno politika zaposlovanja in socialne varnosti mladih.

Vloga dela pri preobrazbi človeka v opico

»Osem ur na dan ne moremo jesti, piti ali se ljubiti; vse, kar lahko človek počne osem ur, je delo. To je razlog, zakaj se ljudje počutijo tako slabo in nesrečno.«

William Faulkner

To drži. Vendar je v resnici še huje. Danes ne gre več za vprašanje protestantske etike kot tistega imperativa, ki nas sili v nenehno odrekavanje, marljivo delo in potrpežljivo čakanje na sado-ve našega dela in užitek, ki nam ga bodo le-ti prinesli. V pogojih poznega kapitalizma je delo samo užitek, zato ga ni več treba odlagati, saj je vedno že prisotno, tukaj in zdaj. Čim bolj delavni smo, tem več užitka nam je na voljo. Pozicija pristne nedelavnosti in predavanja hedonističnemu lenarjenju je danes praktično nemogoča. Celotna družba je strukturirana na

način, da ob nedelu slej ko prej za-čutimo močno ne-lagodje in tesnobo. Lenobe praktično ni mogoče vzdržati! Delo je postala najpomembnejša družbena vez, da-leč močnejša od vsakršnih religijskih vzgibov in političnih prepričanj, pa čeprav se zdi, da ko delamo, ni na delu nikakršne ideologije. Zato razmislimo o tem, zakaj je dela preveč, premalo in zakaj bi ga bilo treba ukiniti ...

članek Anej Korsika,
ilustracija Istvan David

Dela je premalo

Da je dela premalo oziroma da dela ni dovolj za vse, nam potrjuje statistika. V Sloveniji je registriranih skoraj 100.000 brezposelnih ljudi, v državah Evropske unije več kot 23 milijonov, svetovna brezposelnost pa znaša približno 212 milijonov ljudi. Glede na to, da se svetovno prebivalstvo zanesljivo bliža 7 milijardam, to sicer pomeni zgolj slabe 3 % svetovnega prebivalstva, kar je v bistvu rekordno nizka brezposelnost, če vse skupaj pogledamo z vidika posamične države. Vendar se na tem mestu ne bomo spuščali v statistične misterije, dovolj je že to, da imamo zanesljive kazalce o tem, kako se v času največje krize kapitalizma brezposelnost eksponentno povečuje. Za ilustracijo – v Španiji je več kot 40 % mladih brez dela.

Tisto, kar je pri vsem skupaj dejansko zanimivo, je fenomen tega, da obstaja ogromno izobraženih diplomantov, ki nikakor ne morejo priti do službe. Diploma, ki je bila nekoč statusni simbol in je pomenila pot do zanesljive službe, je postala danes povsem razvrednotena. Ko rečemo razvrednotenje, s tem ne ciljamo zgolj na to, da so z bolonjsko reformo študijski programi postali slaboumni, in da je znanje zmeraj bolj površinsko. Gre za razvrednotenje v povsem ekonomskem smislu. Na trgu je preveč blaga (v našem primeru študentov) in kjer ponudba tako krepko presega povpraševanje, nujno sledi razvrednotenje. To pa v osnovi pomeni načelo požgane zemlje in čiščenje terena. Pri vsem tem je bila bolonjska reforma za enkrat že zelo uspešna. Zato, ker trenuten trg delovne sile ni sposoben vsrkati obstoječih generacij diplomantov, jih bomo pač nekaj zjebali in sčasoma se bodo stvari spet uredile in postavile na svoje mesto. Morda vse skupaj

zveni cinično in pretirano, ampak tako to gre v kapitalizmu. V bistvu pa ni preveč samo študentov, preveč je tudi ljudi samih.

Že omenjenih skoraj sedem milijard ljudi za kapital predstavlja neizčrpno armado rezervne delovne sile, tako veliko, da je v resnici že prevelika. Dejstvo je, da se za takšno maso v obstoječih pogojih nikdar ne bo našlo dela. Za to enostavno ni interesa niti nas v to nič ne sili. Produktivne zmoglosti so danes že tako razvite, da po takšnem številu ljudi sploh ni nikakršne potrebe. Tisto, kar je politično neizrekljivo, vendar v kapitalizmu še kako resnično, je to, da gre enostavno za odvečne ljudi.

To je leta 1995 spoznal tudi Zbigniew Brzezinski, neoliberalni ideolog in svetovalec v času administracije predsednika Jimmyja Carterja. Brzezinski je predpostavil, da bo družba prihodnosti enopetinska družba. Družba, v kateri bo produktivno zaposlenih samo še 20 odstotkov prebivalstva. Ti bodo zasedali mesta od najbolj mizernih tovarniških delavcev do najbolj imenitnih vladnih uslužbencev, skratka, dovolj jih bo za vse, kar bo družba potrebovala za normalno funkcioniranje. Kaj pa ostalih 80 odstotkov?

Ti bodo enostavno odvečni. Zaradi tega je skoval besedo *tittytainment*, sestavljeno iz besed *tits* (joški) in *entertainment* (zabava), ki naj bi ponazarjala zmes zabave, ki jo lahko nudi moderna kulturna industrija, in ugodja, ki ga otrok doživlja ob sesanju mleka iz materinih prsi. Skratka, moderna verzija politike *panem et circenses*. Cilj rimskega Koloseja in moderne filmske produkcije je očitno v končni fazi isti, narkotizacija čim širših slojev prebivalstva in s tem njihova politična kastracija. Brzezinski je o Matrici očitno sanjal že 4 leta pred izidom filma.

Dela je preveč

Vendar je dela v bistvu tudi preveč. Ko danes govorimo o tem, da smo na zahodu stopili v postindustrijsko oziroma, natančneje rečeno, postfordistično družbo, se ob tem pozablja, da vanjo ni vstopil cel svet. Da je nujen pogoj našega postfordizma to, da je večina sveta še zmeraj urejena na način fordistične proizvodnje. Dobro študij tega podaja Vasja Badalič v svoji knjigi *Za 100 evrov na mesec*, kjer prepričljivo pokaže, da so tako imenovane izvozno predelovalne cone (švic fabrike) v porastu in ne v zatonu. Na Kitajskem je v njih zaposlenih že več kot 40 milijonov delavcev. Prebivalstvo – 20-krat večje kot slovensko – vsak dan izpušča dušo, da lahko mi kupujemo poceni robo. Navkljub takšnim in drugačnim konvencijam in sprejetim pravicam delavcev je na delu še zmeraj povsem elementarno izkoriščanje, vredno viktorijske Anglije. Seveda pa nam takšnega izkoriščanja ni treba iskati tako daleč stran, skorajda suženjskih pogojev nimajo samo na Kitajskem, v Indoneziji in Pakistanu, najdemo jih tudi pri nas; spomnimo se samo na Vegradove in druge gradbene delavce. Zaradi tega je treba biti pri govoru o postfordizmu izrazito pazljiv, saj povsem klasičnega proletariata tako pri nas kot po svetu ne manjka.

Vseeno pa to ne pomeni, da so postfordizem, kognitivno delo in podobni koncepti prazni označevalci, ki nimajo nikakršne razlagalne moči.

Dejstvo je, da je prišlo do nekaterih drastičnih premikov v organski sestavi kapitala. Avtomatizacija in razvoj informacijskih tehnologij omogočata, da je za iste oziroma še višje stopnje produktivnosti potrebna zmeraj manjša količina delovne sile. Seveda pa je pritisk na to preostalo delovno silo posledično toliko bolj neizprosna. To, kar je pred dvajsetimi leti naredilo trideset delavcev, jih danes naredi deset, zato pa so ti tudi trikrat bolj izkoriščani.

In če pri klasičnem proletariatu še približno lahko zapopademo načine izkoriščanja (kapitalist delavcu podaljšuje delavni dan, obenem pa mu povečuje normo, ki jo mora v tem delavniku izpolniti), je to pri tako imenovanem kognitariatu skoraj nemogoče. Na kateri točki je miselno delo in proizvajanje idej še znotraj normirane proizvodnje in kdaj začnemo proizvajati presežne ideje?

Lahko rečemo, da je to vprašanje uganka tudi za kapital sam. Najbrž se je prav zaradi tega razvila celotna sistematika avtorskih pravic, intelektualne lastnine in vseh drugih pravnih form, ki so namenjene temu, da privatizirajo in od skupnosti odrežejo nekatere ideje. Gre zgolj še za eno od kapitalističnih strategij, ki parazitirajo v generalnem intelektu, ki je po svoji naravi nujno družben. Zato nekateri upravičeno opozarjajo na to, da se v določenih pomembnih segmentih kapital spreminja v rentni kapital, saj lahko živi samo še od pripadajočih pravic za uporabo svojih patentov. Podobno, kot so angleški aristokrati živeli od rent, ki jim jih je prinašalo oddajanje zemljišč v njihovi lasti. V obeh primerih je na delu ista logika privatizacije nečesa, kar je bilo v osnovi skupno in javno, potem pa je nekdo na tem začel služiti.

Kako lahko potem sploh govorimo o tem, da je dela preveč? Prav zaradi teh neverjetnih koncentracij dela, ki so vsebovane v patentnih pravicah, teh sodobnih rentah. Vsak nov patent ni zgolj domislica osamljenega genija, temveč je družben tako v subjektivnem kot objektivnem smislu. Družbeno je zaznamovan posameznik,

ki je bil socializiran, izobražen in je nasploh šele skozi življenje v družbi postal človek. Po drugi strani pa je družbeno zaznamovan tudi njegov objekt preučevanja, nič namreč ne obstaja v družbenem vakuumu, vsako novo odkritje se ima zahvaliti neštetim starim odkritjem, pa naj njihove izumitelje sploh poznamo ali ne. Skratka, za preveč dela in predvsem preveč delavcev je plačanih premalo ljudi.

Vendar pa problem prevelike količine dela ni zgolj substancialne narave, temveč je opredeljen tudi povsem kvantitativno, celo pravno-formalno. Vprašanje je tudi, kakšnih oblik dela imamo danes preveč oziroma kakšne oblike dela danes prevladujejo. Seveda gre za negotove in nestalne oblike zaposlitve, ki ne prinašajo socialnih pravic.

Danes je zaposlitev za nedoločen čas relikv iz preteklosti, o katerem lahko mladi samo še sanjamo. Naša realnost so študentsko delo, avtorske in podjemne pogodbe. Torej prekerno delo. Prav tega dela pa je preveč in postaja prevladujoča forma zaposlitve. Tako je tudi samo delo strukturirano kot nekakšen najemniški odnos. Delavci postajajo plačanci, ki opravijo določeno nalogo, in so se po tem prisiljeni podati na iskanje novega dela. Prav v tem kontekstu je treba razumeti tudi sprejetje Zakona o malem delu.

Mislím, da ta zakon v prvi vrsti ni reševanje študentskega dela kot anomalije na trgu delovne sile. Anomalij obstaja še ogromno in zelo veliko je tudi pozitivnih, denimo plačana malica in plačan čas malice ter plačan prevoz na delo.

Vsega naštetega v marsikateri evropski državi (po katerih se tako radi zgledujemo) ne poznajo in vseeno upam, da to ne bo argument, da ukinejo te pravice. Tisto, kar je pri malem delu dejansko na delu, je discipliniranje širokih krogov bodočega delavstva. Namesto študentskega dela, ki je bilo omejeno samo na imetnike študentskega statusa, je zdaj sprejet Zakon o malem delu, ki to obliko prekerne zaposlitve širi na celotno prebivalstvo. Izkušnje iz Nemčije kažejo, da je malo delo le še ena od ciničnih izpeljav socialne politike, ki v podrejenosti drži delavski razred. Obljube o tem, da je prehodnost v redno zaposlitev večja, pa so se v praksi izkazale za neresnične. Izbira med študentskim in malim delom je zato izbira med slabo in slabšo opcijo. Natančneje: že delo samo je slabša izbira.

Ukinimo delo!

»Delo je prvi temeljni pogoj vsega človeškega življenja, in to tako zelo, da moramo v nekem smislu reči: delo je ustvarilo človeka samega,« je slabih sto petdeset let nazaj modroval Friedrich Engels. Citat je iz teksta *Vloga dela pri preobrazbi opice v človeka* in Engels v njem (oborožen z zadnjimi Darwinovimi dognanji) v pravi materialistični maniri razlaga evolucijo opice v človeka. Za potrebe našega teksta smo naslov malce priredili, vendar še zmeraj izhajamo iz iste osnovne predpostavke, torej da je delo ustvarilo človeka samega, in to je tisto, kar smo poskušali pokazati zgoraj. Človeka delo definira tako pozitivno kot negativno.

V primeru, če dela nimamo, to bistveno zaznamuje naš življenjski položaj, soočamo se tako z esencialno kot eksistencialno stisko in dlje, ko smo brez dela, teže ga spet dobimo.

Biti brez dela v družbi, v kateri je delo najpomembnejša vrednota, celo užitek, pomeni biti izločen iz družbe.

Kot smo poskušali pokazati, nas ne zaznamuje samo pomanjkanje dela, temveč seveda še toliko bolj delo samo, natančneje preveč dela. Pri tem ne ciljamo zgolj na to, da smo zaznamovani s klasičnimi kategorijami višine naše plače, družbenega ugleda našega dela, vplivnosti in moči, ki jo izvajamo na delovnem mestu oziroma jo izvajajo nad nami. Vse to absolutno obstaja. Vendar obstaja še tista tretja komponenta dela, ki je nemara še najbolj bistvena, morda kar ontološka. Delo v kapitalizmu ni zgolj vprašanje produkcije in reprodukcije, ne gre zgolj za to, koliko časa in na kakšen način proizvajamo. Niti ne gre za to, v kakšnih delovnih pogojih delamo.

Delo samo je postalo način podrejanja in najučinkovitejši mehanizem za uveljavljanje oblastniške logike. Seveda je to do neke mere vedno bilo, vendar je v kapitalizmu ta komponenta dobila še bistveno večje razsežnosti in povsem nove kvalitete. S tem, ko vstopimo v mezdni odnos, nujno prevzamemo tudi logiko sistema samega.

Vsakršno delo je izkristalizirana ideološka substanca kapitalizma samega. Ta abstraktna dominacija, ki pa ima povsem realne učinke, v sebi nosi tudi ključen politično-strateški poudarek. Če za izhodišče analize in kritike vzamemo dejstvo, da je znotraj kapitalizma problematično že delo samo po sebi in ne samo delovni pogoji kot taki, to terjaja povsem drugačno taktiko.

Moishe Postone v svojem delu *Time, Labor, and Social Domination* poziva prav k takšnemu pristopu. Tisto, kar očita temu, kar sam poimenuje klasični marksizem, je prav izrekanje iz pozicije dela. Gre za sindikalno pozicijo, ki se trudi izboljšati delovne pogoje, se zavzema za socialno državo, razredni kompromis ipd.

Vsekakor hvalevredno in v današnjih pogojih tudi radikalno, vendar s tem ne naslovimo bistva problema. Bistvo problema je delo samo in res revolucionarna zahteva bi bila ukinitve dela, kot ga danes poznamo.

Stvar niti ni več tako fantastična, kot bi se na prvi pogled lahko zdela. Kot smo zgoraj izpostavili, to vprašanje ni ekonomske ali tehnične narave (to dvoje samo po sebi terja ukinjanje dela), temveč gre za prvovrstno politično vprašanje. Ali bomo delo ukinjali na način zmanjševanja obstoječih delovnih mest in zmeraj manjšega odpiranja vse bolj tveganih novih, vse odvečno prebivalstvo pa obravnavali slabše kot opice? To je pot, po kateri stopamo danes, in bo kot takšna ohranjala obstoječi politično-ekonomski red. Mislím, da tega nikakor ne bi smeli, in da je nujno, da začnemo preizpraševati delo samo in na ta način posežemo v jedro antagonizma kapitalizma. Pozivi k univerzalnemu temeljnemu/garantiranemu dohodku so že koraki v to smer, vendar po mojem mnenju napačni. UTD je koncept, ki se fenomenalno vpišuje v enopetinsko družbo Brzezinskega, nikakor pa ne naslavlja dela kot takšnega, celo več, s takšnim dohodkom bi *tittytainment* lahko šele zares zaživel. Vprašanje, ki se nam postavlja, je veliko bolj kompleksno in ga državna žepnina ne more rešiti.

Za začetek bi bilo nujno spet začeti misliti utopično, misliti politiko v univerzalnem smislu. Univerzalno na tak način, da zadeva vse ljudi, in predvsem na način, da je to edino sredstvo za skupno mišljenje in ustvarjanje naše prihodnosti. Morda je to samoumevno, vendar tega danes kot družba nismo sposobni. Precej bolj verjetno se zdi, da se bo kriza še stopnjevala, in da bo v imenu nje sprejetih še mnogo izredno slabih politik, tudi in predvsem na področju delavnopravne zakonodaje. Veliko bolj verjetno je torej zaostrovanje že obstoječih trendov. Prav zaradi tega bi morala biti revolucionarna ofenziva še toliko bolj neizprosna. Treba bi bilo začeti tematizirati tako radikalne predloge, da bi se posledično mogoče le kaj spremenilo na področju tistih zahtev, ki so danes opredeljene kot radikalne.

Smo si danes sploh sposobni predstavljati gibanje, ki bi se zavzemalo za pravico do lenobe? Vsekakor ne, vendar bi si ga morali. Proletarci vseh dežel! Spočijte si!

Nič

Bili smo otroci v zlatih časih naše republike. Na nas so pazile babice, ki so se upokojile pri petdesetih. Naši straši so vozli nove avtomobile, jemali so kredite in gradili hiše. Plače so bile redne in solidne, služb je bilo dovolj. Potem ste nas poslali v šolo. Naslednjih dvajset let ste nam prodajali floskule, češ znanje je kapital, učite se, da boste imeli dobre službe. A ti krašni zlati časi so se končali, še preden smo mi uspeli odrasti. Danes stojimo pred vami s tem kurčevim papirjem, ki je v očeh mačehovskega kapitalizma vreden toliko, kot študentje sami. Nič.

članek Katja Šircelj

Apokaliptičnih časov se mladi že dolgo zavedamo, zato tudi delamo. Delamo, še preden se zares zaposlimo, delamo kot dijaki, delamo kot študentje – večinoma zato, da si lahko privoščimo dostojno študentsko življenje. V izključujočem sistemu štipendiranja in drugih socialnih transferjev, ko mnogo mladih preprosto izvisi, je študentsko delo edina alternativa, ki zagotavlja socialno varnost. Na kratko: sistem študentskega dela funkcionira prek študentskih servisov, ki mladim posredujejo različna občasna in začasna dela. Edini pogoj za delo je veljavna študentska napotnica, ki jo študentom zagotavlja status. Smo iskana, med delodajalci oboževana delovna sila, ki lahko kadarkoli vstopi na trg dela. V očeh tistih kratkovidnih je študentsko delo svetovni uni-

kum, za katerega bi morali biti ponižno in neskončno hvaležni. Zlato je gnoj, gnoj je zlato, oboje pa je neskončno. **Študentje smo poceni.** Smo kvalificirani, prilagodljivi, sindikalno neorganizirani, mladi, zdravi in produktivni. Smo nadomestljivi. Naša delovna razmerja so večinoma sklenjena ustno in nas vežejo izključno na dolžnosti do delodajalca, naše pravice so stvar privilegija. Smo delovna sila, ki jo lahko kadarkoli odpustite in zaradi tega nikomur ne odgovarjate. Smo delovna sila, ki ne zahteva plačevanja prispevkov. Delodajalci lahko z našimi izplačili zamujajo, lahko se celo zgodi, da ostanemo brez zaslužka. Delamo za nizke urne postavke, podnevi ali ponoči, ob vikendih in med prazniki. Tudi mi smo žrtve mobinga. Tudi nas ponižujejo in nam postavljajo nemogoče zahteve, včasih protizakonite. Smo drugorazredna delovna sila brez sistematičnega zakonskega nadzora in socialne zaščite. Spoštovana politika in javnost, študentsko delo nam ni v zabavo, pač pa je predmet naše eksistence!

Sistem študentskega dela je bil v obliki, kot jo poznamo danes, vpeljan po osamosvojitvi. Študentov je bilo manj, zadeve so bile kolikor toliko pregledne. Projekt, ki je bil, tako kot večina stvari v naši politiki, zastavljen zaletavo in kratkoročno, se je skozi leta izrodil in izvil nadzoru.

Jasno, mladi razumemo, da je študentsko delo svojevrstna anomalija, ki najeda trg dela. Status quo je za nas nesprejemljiv, nikar nam ne očitajte, da nasprotujemo spremembam. Nasprotno, kričimo po njih, pa nas ne slišite. Pripravljeni smo na radikalizacijo, na spremembe, na **dialog**. A dajte nam vendar možnost izbire, ponudite nam alternativo, ki bo vredna našega potenciala. Malo delo ga zagotovo ni.

K nam uvažajo malo delo. Brez dialoga, brez strokovne razprave in brez trdnih argumentov – tako vlada odgovarja na najbolj pereča vprašanja današnje družbe. Zakon o malem delu nam prodajajo kot izhod iz krize, zniževanje brezposelnosti, predvsem pa kot obljubo o aktivnejšem in trajnejšem zaposlovanju. Ta neverjetni zakon bo prestrukturiral študentsko delo, vmes pa bo poservisiral še vse upokojence in brezposelne. Prodajajte jajca sami sebi! Namesto celovite in strateško zasnovane reforme, ki bi stabilizirala prihodnost socialno najšibkejših, nas vključujete v lasten eksperiment in nam ponujate kopijo politike, ki se je v večini primerov izkazala za popoln debakel. Kakaj je malo delo tako super? Ker bi skoraj enakopravno obravnavalo študente, brezposelne in upokojence. Letni cenzus 728 ur bi bil enak za vse, hkrati bi se uvedla regulacija minimalnih in maksimalnih urnik postavk. Zakon bi trg prisilil v rednejše zaposlovanje, saj odstotkovno omejuje zaposlovanje prekrasnih delavcev pri enem delodajalcu, hkrati bi se tovrstno delo štelelo v delovno dobo, zanj pa bi se plačevali prispevki za pokojninsko, invalidsko in zdravstveno zavarovanje. A malo delo ni tako super. Zadeva, ki v teoriji celo pritegne, je v realnosti nič več kot jalov poskus slabovidne politike, primer Nemčije pa to empirično dokazuje. Nemčija je zaradi

malega dela v zadnjih desetih letih izgubila 1,6 milijona delovnih mest s polnim delovnim časom, vzporedno pa je pridobila 1,7 milijonov mest s skrajšanim delovnikom, večino teh predstavljajo mala dela. Danes malo delo opravlja sedem milijonov Nemcev, kar pomeni, da je podplačana petina delovne populacije. Štiriinšestdeset odstotkov malih delavcev predstavljajo ženske. Osem odstotkov pa je številka, ki ne obljublja revolucije, toliko je namreč malih delavcev, ki so v nemškem primeru napredovali v redno zaposlitev. Malo delo ni napoved boljših časov, pač pa *all inclusive* paket izkoriščevalskih in diskriminatorskih vzvodov, ki bodo malega delavca poslale na samo dno hierarhične lestvice. Malo delo zmanjšuje delavske pravice in razločuje. Je delo z najnižjimi urnimi postavkami, ki izkoreninja redno zaposlovanje. Delo, ki ubija kreativnost in podžiga tekmovalnost. Je delo, ki krepi spolno segregacijo in je v principu diskriminatorno do mladih žensk. Malo delo bo študentskega omejilo na število ur in prihodek, kar pomeni, da bo nabiranje pokojninske dobe za nas potekalo polžje počasi.

V primerjavi z upokojenci in brezposelnimi nas bo naredilo nefleksibilne in nekonkurenčne, saj le-ti razpolagajo s polnim prostim časom, medtem ko smo mi omejeni s šolskimi in študijskimi obveznostmi. Omejilo bo naše socialne pravice in načine državnega sofinanciranja. Malo delo ni dostojno delo, in zato ga nočemo!

Malo delo je reforma, ki študente zadeva dolgoročno. Je tista politika zaposlovanja, s katero se bomo srečali ob iskanju redne zaposlitve, in glede na razmere, ki na trgu dela vladajo pred uvedbo zakona, nas lahko resno skrbi. Študentje z diplomami, generacija v svojih najboljših letih, je danes med najbolj ogroženimi. Zgodbe o mladih diplomantih, ki se po koncu študija ukvarjajo predvsem z neskončnim pisanjem in razpošiljanjem prošenj, na katere največkrat ne dobijo niti odgovora, so kruta realnost. Uradni delež mladih brezposelnih do 26. leta je v Sloveniji relativno nizek, a če zaradi podaljševanja študija v to kategorijo mladih prištejemo vse tiste brezposelne do 35. leta, dobimo 40.000 brezposelnih ljudi v svojih najboljših in najproduktivnejših letih. Pisanje prošenj je Sizifovo delo. Na večino razpisov se prijavi po nekajsto mladih s podobnimi željami in referencami, večino razpisanih mest in zahtev pa je tako ali tako vnaprej natančno specificiranih. Vsi po vrsti pa od nas zahtevajo delovne izkušnje in praktična znanja, celo več let teh. Študentsko delo je v očeh delodajalcev nekompetentno, drugega pa po študijskem kurikulumu nismo dobili. Ostanemo nam še veze, osemdeset odstotkov služb se menda danes podeli na podlagi poznanstev. Če nimamo niti vez niti protekcij, potem smo vkopani na točki nič. Mnogo študentov se v veri, da višja izobrazba prinaša boljše možnosti zaposlovanja, odloča za prisilne vpise v podiplomske študije. Nekateri se znajdejo z delom na črno prek sposojenih študentskih napotnic, drugi pa s fiktivnimi vpisi v prve letnike podaljšujejo študentski status in si tako omogočijo še kakšno leto dostojnega življenja. Študentsko delo, subvencionirana prevoz in prehrana, poceni bivanje

v domu in zdravstveno zavarovanje ponujajo ugodje, ki si ga brezposelni težko privoščijo. Vlada nam žuga, ker izkoriščamo svoj položaj, ker predolgo študiramo, ker smo trmasti in domišljavi, ker kljubujemo. A vendar ste vi tisti, ki si izplačujete nadomestila plače v primeru brezposelnosti, vi ste tisti, ki ste ta čas zdravstveno zavarovani, in vam se plačano obdobje brezposelnosti šteje v pokojninsko dobo. Vas sistem v trenutku (navidezne) šibkosti zavaruje, nas pa samo hladnokrvno izbljuva na površje. Zgodi se nam zavod za zaposlovanje in trk z realnostjo. Pisanje prošenj v nedogled nas pripelje do točke, ko se spriznamo z že skoraj kakršnokoli zaposlitvijo.

S sistemom, ki magistru ekonomije ponuja delo promotorja v trgovskih centrih, diplomirano geografinjo pa zaposli v butiku spodnjega perila, je nekaj hudo narobe. Situacija je patološka in depresivna.

Razmere nas najedajo, a tega psihološkega bremena največkrat navzven ne kažemo. To družba od nas tudi pričakuje, saj smo mladi, zdravi in pametni, bomo že potrpeali, se bomo že znašli. A težko se znajdemo v tem svetu, nihče nas ni pripravil nanj. Ta negotovost ključno zavira naš razvoj, naše osamosvajanje, našo samorealizacijo. Kot posamezniki izgubljam samopodobo in spoštovanje, kot kolektiv smo razpadli, zato premoremo premalo moči za upor. Našo eksistenco rešujejo starši, ki se v svojih poznih petdesetih vlačijo po tovarnah, da polnijo naše rezervoarje in nam kuhajo kosila. Dovolj žalostno in zgovorno.

Ta trenutek ne potrebujemo medlega in diplomatskega konsenza, pač pa suvereno in stimulatивно politiko, ki bi prestrukturirala gospodarstvo in nas vključila na trg dela. Potrebujemo sistem, ki ne bo diskriminatoren in izključujoč, upravljanje, ki bo temeljilo na dialogu. Namesto malega dela bi lahko vpeljali sistem dostojnega dela (DWG). Sistem, ki temelji na osnovnih pravicah delavca in zaposlitvenih ter dohodkovnih priložnostih, preprečuje izkoriščanje delavcev in vzpodbuja zaposlovanje za nedoločen čas. Tehten bi bil razmislek o uvedbi temeljnega univerzalnega dohodka, ki bi mnogim zagotovil eksistenčno varnost, hkrati pa bi občutno razbremenil veljavne socialne transferje. Treba bi bilo reorganizirati akutni problem izobraževalnega sistema, ga bolj prilagoditi mladini in trgu, uvesti bi bilo treba več praktičnega usposabljanja ter povišati učinkovitost študijskih programov.

Nacionalni program visokega šolstva iz leta 2002 je predvidel ambiciozno povišanje višje, visoke in podiplomske izobrazbe. V Sloveniji je v zadnjih letih tako diplomiralo približno 60.000 diplomatov, delovnih mest, ki se letno sprostijo v njihovo korist, pa je približno 8.000.

Lahko bi bili družba znanja visoke in kvalitetne produkcije, a svojega potenciala žal ne znamo koristiti. Čestitam, uspelo vam je ustvariti socialni problem. Boste vsaj prevzeli odgovornost zanj? Rešiti ga tako ali tako nočete.

Mladi znotraj prostora nekdanje Jugoslavije

Vsakoletno obeleženje meseca mladih poteka v znamenju poudarjanja pomena mladih za prihodnost sveta, analizi njihovega položaja v družbi ter iskanju morebitnih rešitev, ki bi jim dejansko omogočile boljšo prihodnost ter ponudile perspektivo. V okviru problematike mladih se vse prevečkrat uporablja generaliziranje ter prikazuje zgolj mlade v razvitem svetu, medtem ko se na področja, ki jih zahodni svet vidi zgolj kot polperiferijo oziroma periferijo, največkrat pozablja.

Članek Rok Avbar,
ilustracija Đuliano Praznikić

Temu ni ušel niti prostor nekdanje Jugoslavije, ki ga je skozi devetdeseta leta prejšnjega ter pričetek sedanjega stoletja zaznamovalo prelivanje krvi, sankcije proti njegovi državi, postkonfliktna intervencija mednarodne skupnosti in neokolonialističen odnos močnejših držav. Kot v ostalih »novonastalih« državah, ki so se izognile omenjenim dogodkom, problematiko še dodatno otežuje tranzicija, ki ne narekuje zgolj ekonomskih, temveč tudi socialne spremembe, te pa mladim njihov razvoj še dodatno zapletajo. Ujetost v socializacijske vzorce, ki jih je zaznamoval socialistični režim, ter vrednote, ki so diametralno nasprotno trenutno prevladujočim, ustvarjajo za mlade shizofreno situacijo. Bipolarne dvojice (stalnost/zamenljivost, kontinuiteta/diskontinuiteta, trg dela s stalno zaposlitvijo/različne oblike nestalne zaposljivosti itn.) znotraj prostora, kjer ponekod še ni minilo deset let od zadnjih oboroženih

spopadov, medtem ko je določena mera zaostrenosti znotraj skupnosti prisotna že vsaj od l. 1991, situacijo še dodatno otežijo.

Tranzicijsko obdobje, ki so mu bile podvržene države nekdanje Jugoslavije, Mednarodni denarni sklad pojmuje kot procese liberalizacije, makroekonomske stabilizacije, rekonstrukcije, privatizacije, pravne ter institucionalne reforme. Svetovna banka je na svoj seznam ekonomij v tranziciji uvrstila Bosno in Hercegovino ter Srbijo, v tistem obdobju še skupaj z Črno goro, šele l. 2002, medtem ko se na Kosovo tem spisku še ne nahaja. Omenjene značilnosti tranzicije zaradi sprememb, ki so jih povzročile tudi znotraj polja družbene dinamike, na mlade ne vplivajo zgolj pri diktiranju njihovega trenutnega, temveč tudi prihodnjega statusa.

Usmeritev na principe tržne ekonomije pomeni tudi krut ter direkten prehod na nove obrazce razmišljanja, ki so diametralno nasprotni tistemu, kar se je na področju nekdanje Jugoslavije še dodatno utrdilo, tj. pomen povezanosti znotraj skupnosti.

Sodelovanje med akterji, ki je za uspeh neoliberalnih tendenc potrebno, je zaradi

prisotnega »mi-izma« ter »oni-zma«, zgolj utopična predstava, še manj pa lahko akterji znotraj postkonfliktnih družb pričakujejo, da se bodo tudi nadaljnja sodelovanja odvijala brez težav.

Mladi so tako kljub poskusom različnih akterjev v sodelovanju s političnimi veljaki, ki so se v ozračju pretečega nacionalizma ter dostikrat na valu zmagoslavja uveljavili znotraj prostora nekdanjih jugoslovanskih republik, še vedno žrtve vsakodnevnih političnih obračunavanj, ki boljše prihodnosti ne zagotavljajo. Prav tako ne preseneča, da so ponujene priložnosti ter spodbuda usmerjene prav v razvijanje lastnosti tržnih ekonomij, denimo marketinga, managementa, medtem ko je položaj humanistike ter družboslovja tudi na področju nekdanje Jugoslavije zaskrbljujoč. Prihodnost je omejena na sprejemanje

vsiljenih vzorcev razmišljanja ter pravil, ki morajo biti v skladu z uveljavljeno politiko.

Revolucionarnost mladih, ki se je predvsem v primeru Srbije pokazala znotraj upora proti Miloševićevem režimu l. 2000, ne izvira iz njihove vsesplošne osveščenosti, temveč frustracij, znotraj katerih so se znašli v polpreteklem obdobju.

Stereotipne predstave, prezentirane tudi s pomočjo popularne kulture, kot je recimo film *Rane*, niso zgolj prikaz nečesa imaginarnega, temveč dejanskega stanja generacij, ki jih je zaznamovalo pomanjkanje, represija ter razočaranja nad vedno novimi obljubami posameznikov, ki so prišli na oblast.

Obljub naveličani mladi se obračajo drugam, v tujino. Financiranje oziroma finančno pomoč mladim, ki izkažejo željo po izobraževanju zunaj meja svoje države, omogočajo različne institucije, med drugim tudi Evropska unija. V zgodnji fazi postkonfliktnih ureditev je prišlo do porasta organizacij, ki so mladim ponujale možnost odhoda iz države. Kljub temu denimo uradne statistike za Bosno in Hercegovino navajajo odhod preko 100.000 mladih po l. 1995, medtem ko 73 % ljudi med 15. in 30. letom želi svojo državo zapustiti v bližnji prihodnosti, kar jim je (oziroma jim bo do konca decembra) onemogočala tudi vizumska politika Evropske unije. Vendar ne samo da so ti mladi, ki se skušajo uveljaviti znotraj obstoječih emigrantskih mrež, nastalih na temeljih begunskega prebivalstva, obravnavani kot drugorazredni državljani, temveč so jim znotraj Evropske unije ponujene zgolj omejene možnosti uspeha.

Kljub temu da se mladi v slovenskem prostoru vse večkrat pritožujejo nad svojim položajem znotraj slovenske družbe, bi se morali zavedati, da le nekaj sto kilometrov od kljub vsemu relativno varnega in stabilnega okolja obstajajo njihovi sovrstniki, ki imajo dejansko omejene možnosti uspeha.

Slednji je večkrat pogojen z zasledovanjem začrtanih smeri razvoja njihove družbe in le manj z upoštevanjem njihovih lastnih želja. Ponujene možnosti so večkrat zgolj uresničevanje utopične vizije, ki se kljub evidentni diskrepanci med nekdanjimi načrtovanjem ter dejanskim stanjem ne spreminja.

Prihodnost je vsekakor v rokah mladih, ko bodo le-ti dobili priložnost za realiziranje svojih idej ter perspektiv. Sodelovanje med mladimi, ki imajo vseeno kar nekaj skupnega, lahko pokaže tudi starejšim generacijam moč dialoga ter medsebojnega spoštovanja, pri čemer se bo marsikateri slovenski najstnik in tudi starejši moral znebiti presojanja v nacionalističnem smislu ter biti pripravljen sprejeti dejstvo, da si tako na področju nekdanje Jugoslavije kot tudi pri nas mladi želijo predvsem živeti.

Vpliv študentov na stanovanjsko politiko v prestolnici bi bil lahko večji

Oddajni oglasi na slovenskem nepremičninskem trgu se zanimivo usmerjajo na dva pola, na eni strani se ustvarja povpraševanje po luksuznih stanovanjih za diplomate, po drugi pa prošnje in pozivi študentov in mladih k manjšim najemninam. Na lastniku stanovanja je, ali se bo odločil za denar ali pokazal solidarnost. Kaj preostane študentom? Kakšne so alternative?

članek Zala Vidali,
ilustracija Aljaž Košir – Fejzo

V Sloveniji imamo glede na evropsko povprečje zelo visoke davke. Ljubljana pa ima v primerjavi z drugimi prestolnicami nerazumljivo visoke cene nepremičnin. Študentom v takih razmerah poleg drugih problemov, ki jih tarejo, ne more biti najlažje. Streha nad glavo je pač najpomembnejša.

Direktor banke najame stanovanje za 2.400 evrov mesečno. Zahodno evropsko veleposlaništvo najame večje komfortno stanovanje v Ljubljani, lahko je opremljeno ali neopremljeno, za 3.000 evrov. Mednarodno podjetje za tujega zaposlenega nudi 2.000 evrov. Za znano stranko nepremičninska agencija najame garsonjero za 600 evrov ... Lastnik stanovanja v Ljubljani se brez težav sooči z vprašanjem, ali bi oddal stanovanje diplomatu za 2.000 evrov mesečno ali skupini študentov za solidarno ceno. Med nepremičninskimi oglasi najdemo tudi študentske prošnje, ki so za manjšo najemnino pripravljene kaj pospraviti ali komu pomagati.

Študent se mora ob prihodu v Ljubljano vprašati, ali želi v študentski dom ali pa bo živel v najemniškem stanovanju. Odgovor mu vsekakor pomagajo najti starši in njihova finančna situacija ali pa zavedanje, da bo ob študiju treba tudi služiti.

Evropa

V Avstriji, kjer se sistemsko branijo zagotavljanja pravic Neavstrijcem, lahko študent zaprosi za stanovanjsko pomoč, če ima urejeno pravico do otroškega dodatka, kar pa povzroča tujim študentom precej pglavic, saj le-tega nimajo. Torej – malo pravic, še manj pravic. Poleg tega je stanovanjska pomoč namenjena socialno ogroženim in je zagotovljena, če stane kvadratni meter 7 evrov. Torej kdor plačuje za stanovanje 8 €/m², je zaradi previsoke cene zavržen in ne dodatno subvencioniran. Država pripomore 50 evrov mesečno.

V Nemčiji mora študent za enoposteljno sobo (dvo-posteljni ne poznajo) v študentskem domu plačati 200 evrov, v študentskem stanovanju 246 evrov, za lastno stanovanje pa v povprečju 316 evrov brez stroškov. V Berlinu, ki ima svojo zvezno politiko (tam je študij zastoj, le vpisnina znaša 50 evrov, v bogatejših pokrajinah, Severnem Porenju-Vestfaliji in na Bavarskem, pa namreč študij stane 500 evrov), so sobe v študentskih domovih 170 evrov. Ker pa je glavno mesto Nemčije izredno dobro preprejeno s ponudbo in povpraševanjem na trgu najemnih stanovanj, se lahko študent vseli tudi v sobo ali celo stanovanje za 200 evrov. S stroški. Prostor najemniških stanovanj je v Berlinu tako mnogoter, da lahko govorimo o neverjetnih konglomeratih stanovanjskih nepremičninskih agencij ter o množici posameznih lastnikov. Stanovanja, ki so nevzdrževana, sicer ne izgubijo relativno nizkih cen, novi najemjemalci pa lahko dobijo trimesečno stanovanje tudi zastoj, če ga imajo voljo popraviti. Zaskvotane hiše se v duhu časa seveda srečujejo z izselitvami, saj nepremičninske agencije ponujajo primerne kupčije, a pojavljajo se tudi meščanske iniciative z alternativnimi programi povezovanja in plačevanja.

Tudi v drugih tujih evropskih prestolnicah in večjih mestih je razširjeno zasedanje hiš in praznih prostorov. Pogoste akcije postajajo del mestnega življenja ter dvigujejo toleranco represivnih organov. V oktobru so na primer v Švici skvoterji zasedli hotel, ki je bil prazen več let. Zasedba je stekla mirno, policisti se sploh niso prikazali, ukrepali bodo, ko se bo pritožil lastnik. V Amsterdamu, kjer je skvotarska scena izjemno močna, so prvega oktobra z uveljavitvijo *kraakverboda* prepovedali skvotanje – model, ki ga je pri nas kot primer dobre prakse predstavila Fronta prekercev. Do pred dobrim mesecem je na Nizozemskem namreč veljalo, da se lahko zaseda stanovanja, ki so prazna eno leto.

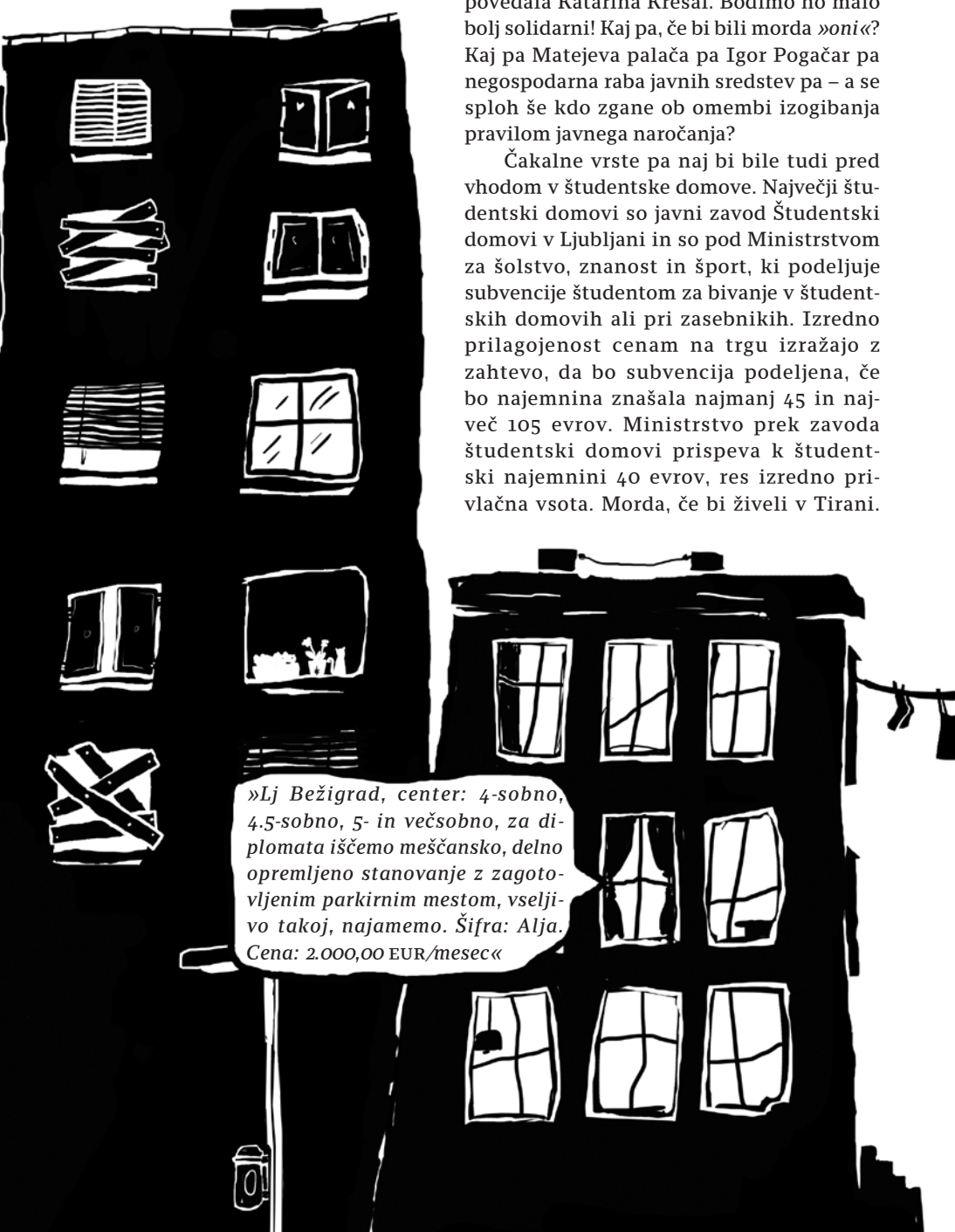
Ljubljana

Fronta prekercev je v javnost lansirala tudi število praznih stanovanj v Ljubljani. Teh naj bi bilo do 20.000. Njihovi lastniki bojda na trgu špekulirajo, kdaj jih prodati, a vendar bi se lahko zadovoljili z očitnim – stanovanja so le formalno prazna, velik del jih verjetno oddaja brez pogodbe, če še mi malo pošpekuliramo.

Nova alternativna študentska iniciativa (N.A.Š.I.) je začela v mesecu septembru s predvolilnim projektom, ki išče študente in lastnike praznih stanovanj, ki bi tem študentom za en semester brezplačno oddali stanovanje, stroške pa bi krili študentje sami. Akcija je v medijih precej pozitivno odzvanjala, tudi študentov prosilcev se je nabralo več deset, lastnika pa do pisanja tega besedila le dva. En izmed njiju je starejši gospod, ki gre v dom upokoencev in v stanovanju pušča dve mački, ti pa potrebujejo oskrbo, ter je pripravljen stanovanje oddati tudi za dlje časa. Solidarnostni moment, ki ga med gradbenimi podjetji in politiko ni bilo znati, kot mi je razložil Marko Hozjan, vodja skupine N.A.Š.I.

Zadnje javno dostopno poročilo revizije gospodarjenja s stanovanji v državni lasti, ki ga je računsko sodišče izvedlo do sredine leta 2007, ugotavlja, da so bila državna stanovanja v Sloveniji tretjinsko nezasedena. Stroški najemnin, ki jih ni, ter vzdrževanja naj bi takrat znašali okoli 3,5 milijona evrov, za kar bi lahko kupili 48 stanovanj letno. Dve leti po reviziji je zaradi namere nakupa petih stanovanj v Ljubljani poslanec SDS Danijel Krivec postavil vprašanje, čemu notranja ministrica kupuje stanovanja »glede na to, da smo aprila letos s strani poslancev vladajoče Socialdemokratske stranke slišali, da so v poslanski pobudi navajali, da jih je od skupno 3.167 stanovanj v državni lasti praznih kar 927, od tega polovica v Ljubljani.« Ministrica Katarina Kresal mu je odgovorila, da bo Ministrstvo za notranje zadeve »vsaj trajno nezasedena stanovanja na podlagi sprejete sklepa vlade Republike Slovenije do konca letošnjega leta preneslo v uporabo oziroma v last Stanovanjskega sklada Republike Slovenije. Tako da Ministrstvo za notranje zadeve praktično ne bo upravljalo z nobenim nezasedenim stanovanjem. Ob tem dodajamo, da se nobeno od teh stanovanj ne nahaja v Ljubljani.« (Dostopno na uradni strani SDS.) V Ljubljani torej ni obilice državnih praznih stanovanj. Lani je vlada res sprejela sklep, ki je MJU, MORS, MNZ in MOP zadovoljil, da prenesejo stanovanja na Stanovanjski sklad RS; del stanovanj je postal last sklada, drugi, manjši del pa so namenili brezplačni uporabi za potrebe povečanja neprofitnega fonda najemniških stanovanj. Ministrstvo za notranje zadeve, na primer, je po podatkih sklada preneslo 94 stanovanj, od tega 12 praznih, skupaj s še ostalimi ministrstvi 117, in to po celi Sloveniji. Če podatki držijo, državna stanovanja še zdaleč niso prazna, še več, policisti in njihovi načelniki čakajo v vrstah za pridobitev stanovanja. Policija pomaga svojim uslužbencem rešiti stanovanjski problem, »v veliko primerih pa gre tudi za reševanje socialnih stisk policistov,« je še povedala Katarina Kresal. Bodimo no malo bolj solidarni! Kaj pa, če bi bili morda »oni«? Kaj pa Matejeva palača pa Igor Pogačar pa negospodarna raba javnih sredstev pa – a se sploh še kdo zgane ob omembi izogibanja pravilom javnega naročanja?

Čakalne vrste pa naj bi bile tudi pred vhodom v študentske domove. Največji študentski domovi so javni zavod Študentski domovi v Ljubljani in so pod Ministrstvom za šolstvo, znanost in šport, ki podeljuje subvencije študentom za bivanje v študentskih domovih ali pri zasebnikih. Izredno prilagojenost cenam na trgu izražajo z zahtevo, da bo subvencija podeljena, če bo najemnina znašala najmanj 45 in največ 105 evrov. Ministrstvo prek zavoda študentski domovi prispeva k študentski najemni 40 evrov, res izredno privlačna vsota. Morda, če bi živeli v Tirani.

Zakaj lahko najemnina znaša samo 105 evrov, prenekateri študentski oddajni oglas pa predvideva najemnino nad 200? Ker tega podatka sploh nihče ne ve, ko pa izvejo, pa na pogodbo napišejo manjši znesek. Ker se zavod pred prevelikim navalom subvencijskih zahtev zavaruje z izredno nefleksibilnimi datumi (študentje morajo zahtevek poslati do 10. avgusta, lastniki stanovanj pa do 20. avgusta, torej v času počitnic in nepotrebnosti najemanja stanovanja s strani študenta) ter se sooča s splošno nepriljubljenostjo subvencij pri lastnikih, ki jo prinaša administrativna plat, bi lahko pričakovali, da subvencij pri zasebnikih res ni veliko. Subvencije pa ministrstvo študentskim domovom, natančneje tistim, ki so javni zavodi in registrirani za dejavnost študentkih domov (kar javni zavod Študentski domovi v Ljubljani so), dodeljuje subvencije brez javnega razpisa, kot pravi Uradni list RS – Pravilnik o subvencioniranju bivanja študentov. Ministrstvo študentske domove v obliki subvencij četrtinsko financira, prek njih pa, kot rečeno, subvencionira še zasebnike. Letos naj bi zasebnikom odobrili 2.200 subvencij, od tega 1.500 novih. 14. 10. je bila zadnja osvežitev seznama prednostne liste študentov, ki bodo dobili subvencije, teh je bilo 468. Kje so ostali oz. kje sploh so zasebne sobe, ki ponujajo najemnino za največ 105 evrov? Zgovoren podatek pa je tudi predvidena dinamika vselitev, ta je namreč predvidena čez celo leto, največ jih bo od aprila do konca avgusta. Vselilo se bo 1.000 študentov, ki se bodo potemtakem odselili od zasebnikov ...

Na začetku septembra smo na spletnem forumu lahko brali zanimive pripombe poznavalcev pojavnosti študentske populacije na nepremičninskem trgu. Pravijo, da je študentov vsako leto manj, ter da se pojavljajo govorice, da bodo letos študentski domovi januarja sprejeli vse prosilce. Dijakov je manj, zato se odpirajo nova mesta za študente, odpirajo se nove univerze in šolski zavodi po Sloveniji, morda si žal marsikdo študija zaradi finančnih težav odpuščenih staršev res ni mogel privoščiti itd.

Omenjeni spletni forum je del časnika Finance. Lahko ugibamo, da to, kar njihove bralce zanima – špekulacije na trgu in profitiranje od napačnih potez vpletenih, počnejo tudi na spletu, ustvarjajo napačne predstave, da bi lastniki stanovanj skočili v zrak, panika!, dajmo oddajat in prodajat čim prej, preden se vsi študentje januarja preselijo. Ali pa se dejansko le ustvarja vtis, da vlada pomanjkanje sob, in se tako kaže moč nepremičninskih agencij?

Marko Hozjan iz društva N.A.Š.I. je v najinem pogovoru omenil tudi zanimiv interes župana Ljubljane, naj študentje pritisnejo na državno politiko k hitrejšemu poteku priprav in gradnje novega kompleksa študentskih naselij v bližini Kardeljeve ploščadi, ki naj bi omogočil bivanje 2.000 študentom. Nov dom bi predvsem še bolj izpraznil zasebna stanovanja oziroma jim znižal ceno. Ljubljana bi tako postala bolj zanimiva za zunanje kupce, interesi pa verjetno sežejo preko meja tega članka. Pa o davku na nepremičnine, ki ga pričakujemo naslednje leto, še začeli nismo.

»Sem absolventka turizma, ki želi v kratkem napisati diplomu iz turizma in se zaposliti. Sem čista, rada imam mir in zasebnost, zato iščem samostojno sobo ali garsonjero po ugodni ceni. Za manjšo ceno sem pripravljena tudi kaj postoriti, pospraviti ali komu pomagati, saj sem delavna, prijazna in komunikativna. Trenutno še ne morem plačevati predrage najemnine stanovanja, zato bi v zameno z veseljem opravila kakšno drugo delo.«

Man vs. Rožna: Preživetvene strategije študentov

občlanek Jurij Smrke

Moje ime je Medved Grilc. Sem v helikopterju nad Rožno dolino, enim najbolj odmaknjenih in divjih področij na zemeljskem površju. Ta starodavna in legendarna pokrajina predstavlja arhetip surovosti. Opravka imamo s puščavniško krajino, razbrzdano od večnega ognja in ledu. Če pristaneš tu, si rob svojih zmogljivosti prisiljen potisniti dlje in močneje kot kjerkoli drugje. Samo najmočnejši lahko preživijo v tej ekstremni divjini. To je zadnji kraj na zemlji, kjer bi si želeli obtičati. Res je zelo krut.

In vendar sem se sam odločil za to tvegano potezo. Obtičal bom v samem središču središča krutosti. Sam in brez kakršnihkoli potrebščin se bom spustil v boj za preživetje. Z menoj bo le moja ekipa – zaupanja vredni ljudje, ki me spremljajo že od vsega začetka. Moja naloga je plemenita – tvegati naša življenja, in sicer zato, da vam pokažem, kako preživeti, če se kdaj sami znajdete v podobni situaciji. Na *badass* način se bom vrgel s prhutajočega helikopterja in elegantno pristal v središču tega od boga pozabljenega kraja. Nato bo helikopter pristal in mat, foter in brat bodo raztovorili opremo.

Boj za preživetje se lahko začne. Kot prvo se je vedno treba razgledati. Še bolje je, če to počnemo med tekom ali poskakovanjem in se med tem čudimo surovim razmeram. Piška miška. Toda pogledajte te lepote – usedline, ki so jih v prelepi surovosti nakopičila desetletja socialistične gradnje. Čas je, da iz padala naredimo sanke. *Sweet*.

Ko spoznamo okolico, nam po navadi postane jasno – ključnega pomena v tej divjini je hrana. Vsebuje namreč osnovna hranila, kot so ogljikovi hidrati, maščobe, beljakovine ter vitamini in minerali. Organizem jih prek prebavnih in presnovnih procesov pretvori v predragoceno energijo, ki omogoča rast in vzdržuje življenje. In to je cilj – ohraniti življenje.

Rožna dolina je skopa s hrano, vendar obstajajo kotički, iz katerih se da iztisniti hranilne snovi. Če seveda vemo, kako. Eden takih krajev je Menza. Tam se najdejo kosila, pa tudi jedi po naročilu, posebno solate in pice ter vegetarijanska hrana. Ni veliko, toda ko se borimo za preživetje, šteje vsak grižljaj ... Pot do jedi ni lahka, toda včasih moramo stisniti zobe, da lahko stisnemo zobe. Za to, da pridobimo hrano iz Menze, potrebujemo poseben artefakt, ki je nasploh zelo uporaben, če ne celo bistven

za preživetje v tej barbar-ski dolini. Domorodci mu pravijo status.

Status je abstraktna kategorija, ki jo pridobimo s podpisom na nekaj listin. Daje pravico do zdravstvenega zavarovanja, dela prek študentskega servisa, štipendij, bivanja v študentskem domu ter subvencionirane prehrane in prevoza. Da bi vse to dobili, moramo biti posebej iznajdljivi, sploh pa moramo varčevati z energijo. Še preden se podam na pot do statusa, se počijem na majico in spijem svoj urin – ker sem žejen in nimam skodelice.

Na srečo sem se v Rožni dolini znašel ravno ob pravem času, in sicer na začetku septembra, ko je sezona lova na status še odprta (*Disclaimer: On some occasions, situations are presented to Grilc, so he can demonstrate survival techniques*).

Danes ob polnoči se bo v divjini svetovnega spleta pojavil spisek naslovov, kjer se je do statusa še mogoče dokopati. Takoj zatem se bo začel krut boj. Na tisoče shiranih krvoločnežev bo pri-lomastilo pred svoje ekrane. Odpravili se bodo na spletno stran Visokošolske prijavnne službe in klikali do onemoglosti. Tolažbe za počasne ne bo.

Pripravim se na boj. Zaženem svoj Mek (*»To ni računalnik, to je Mek.«*) in ga opremim z miškami. Štirim mimoidočim obljubim, da jim bom posodil napotnice, in jih postavim za računalnik. Opremljen s štirimi iberzagnanimi patetiki brez statusa in petimi miškami prilezem do 32 klikov na sekundo. Zmagam. Toda pozor! Taki podvigi zahtevajo leta treninga, ne poskušajte tega doma. Srečo imam, da je moja preteklost geekovska.

Takoj za tem, kajti za človeka v stiski ni prestanka, se odpravim na iniciacijski obred, kamor me pozove Šola za hortikulturo, trženje, turizem in vizualne umetnost. Še pred svitom se s helikopterja zapeljem na motornih saneh in spektakularno pristane na travniku pred Šolo. Pred mano scena. Kakih 30 improviziranih bivakov v vrsti pred vhodom. Kaj sedaj? Žal mi je, da sem iz padala napravil sanke – lahko bi imel svoj šotor. Čakamo na mrazu. V notranjosti se nič ne premika. Na koncu le – prižgejo se luči. Množica se zgane in nagnete pred vrata. Tri temne silhete se spustijo po stopnicah. Ena nosi podolgovat predmet. Odklenejo vrata, stopijo ven. Močnejši osebi odrineta gomazeče postave. Po megafonu se sliši: *»To je drugi rok. Noter bomo spustili samo tiste, ki so se prek spleta uspešno vnaprej prijaviili. Kamp bo odprt na tretjem roku, od 1. do 10. oktobra.«*

Neuka množica se razkropi. Informacije so za preživetje v divjini ključne. Vstopim. Izstopim. Uspe mi – imam status. Ne bo mi ravno omogočil divjih bakhanalij, toda z nekaj krompirja (iz Menze) se da preživeti. In to je bil moj cilj – preživeti. Zakurim ogromen kres, da me opazi helikopter. Na *badass* način splezam nanj po vrvi. Mama mi skuha kakav. Z občudovanjem gledam dol na kruto pokrajino. Občudujte me. Jaz sem Medved Grilc in tako se preživi v Rožni dolini.

Napaka v metodologiji

reportaža Matjaž Juren – Zaza,
ilustracija in rokopis Luka Seme

»Zaza, napiši mi refleksijo o stanju študentskega duha.« Tako mi je rekel moj šef. Odločno, s smrtno resnobo v glasu, z resnobo, ki bi lahko klatila ptice z neba. Z njim ni šale. S šefom. To je človek, ki ti iznenada primaže zaušnico, in čeprav ti kri napolni lice in ti solze silijo v veke, moraš stati tam, pred njim, pred tem strogim, oficirskim pogledom, stati kakor gol pred nebeško komisijo in vse, kar lahko rečeš, je »seveda, ljubi šef,« ob tem pa moraš gledati v tla, zadovoljno in počaščeno, drugače prileti znova in znova in znova ...

Torkova oktobrska noč, ko je šefova neizprosna podoba zopet dominirala plošči mojega spomina, je bila glasna in polna mladega življenja, trušč in študentski kriki iz osvetljene teme so obetali revolucijo, upor ali vsaj privlačno, brezsmiselno divjanje, ampak samo neukemu, tujemu ušesu. Ki ni bil moj.

Kje pa. Jaz sem imel pred seboj bleščeč cilj, v velikih črkah iz granita se je iz tal dvigoval njegov napis »refleksija stanja študentskega duha«, izrisoval je jasen problem, žgočo misel, iz njega so na gosto brizgala prasketajoča (pod)vprašanja: »Kam sploh gremo? Nikamor? Ali stojimo? Korakamo naprej, v načrtani smeri ali padamo nazaj in si po ostrih stopnicah lomimo neumne vratove? Ali ideje kot ljube otročiče gojimo na prsih ali hlastamo za cenečnostjo? Kakšen je občutek? Biti študent ... Kaj je ostalo od romantike in utopije in krasnega leta '68?« In še Tisto, poslednje vprašanje, ampak ne na tem mestu, ker čaka Tistega, ki ga je vreden, živo osebo mitološke vrednosti, poslednjega študenta, prasina in praočeta vseh nas, tavajočih, vseh nas, ki imamo ta status in pomanjkljivo izobrazbo in 30 mesečnih bonov za slastno kosilo, s katerimi nas utišajo ...

Zaradi vsega tega sem mrzle oktobrske noči stal na mokrem asfaltu pred Klubom mariborskih študentov v Ljubljani in umazana, lužasta voda se je trmasto lepila na podplate mojih superg. »Ne bom te razočaral šef, prosim, zanesi se name, Peter sem, Peter-Skala in podajam se v žrelo študentskega sveta, zato mi daj potrebne moči in hladnega razuma. In denarja za vstopnino, ker ga nimam.« Imel sem načrt in imel sem način in ta je bil metoda opazovanja z udeležbo, opevana sladka Metoda – hladna empirija, združena s srčnostjo kvalitativne poizvedbe. To noč bom postal eden od njih, kurc, saj sem eden od njih, zdvijanih študentov, to bo sprehod po Tivoliju, v lepem vremenu, z rolerji.

Ko sem tako stal tam na črnem betonu, oblit s slapom belih luči, ves sam s svojimi mislimi in dobrimi nameni, je do mene zaneslo dva opotekajoča se mladeniča, bila sta živa slika deljenega trpljenja, utopljenega v steklenici poceni žganja. Prvi, vidno bolj pri močeh, je požrtvovalno nosil drugega, ki je omagal na njegovih poševnih ramenih. Ustavil sem ju, očitno sta prihajala ven iz kluba. »Poslušaj, ne hodi v KMŠ-ja. Tam so varnostniki f-u-k-n-j-e-n-i! Fuknjeni so, razumeš ti mene,« se je iz pijanskega sna nenedoma zbudil obnemoglež. »Fuknjeni so, ker so me fuknili ven, pa sploh ne vem, zakuga so me fuknili ven.« Poskušal sem ga pogledati v oči, ampak tam sta bili samo dve črni luknji, polni zdrobljenega in krvavega stekla. Razočaranje mu je navkljub deliričnemu umu kot strašna senca leglo na dušo. »Prišla sta dva varnostnika in ga zabrisala ven, češ da je prevrnil mizo in zataval v zgornje nadstropje, ki naj bi bilo zaprto,« je mirno rekel drugi, dober, preprost deček, droban, očitno prezgodaj študent, premalo pijan, požrtvovalen prijatelj. »Zdaj greva naprej, v Skalco, tudi tam je nek študentski žur,« se je poslovil. In sta šla naprej, v Skalco, na drugo študentsko zabavo ... Rok in Aleks, študenta gradbeništva, pijani Batman in zvesti Robin, bog vaju blagoslovi, ampak nista bila primerna za nadaljnjo Metodo, kaj šele za Veliko Vprašanje.

V tistem trenutku, dvanaest čez polnoč na dan študentskega megažura naravoslovnih fakultet v KMŠ-ju, me je resnično zaskrbelo, dve rastoči podgani ostrega, skelečega dvoma sta začeli vrtati in praskati po mojem drobovju. Prvič, nisem bil nažgan kot krava, ampak trezen kot krava, krava s kakšnega prohibicionistično-veganskega pašnika, kjer so ljudje nepokvarjeni, trdne vrednote jih držijo pokonci kot kipe za Velikonočnih otokov, tam alkohol pripada satanu in njegovim pomagačem, ne pa govedu. »Prosim, ne,« sem skovikal, maska moje ljube metode z udeležbo se je s to morečo prištevnostjo začela krhati, še preden sem se podal v študentsko srce. Takole klavrno trezen sem za te prešerne ljudi tujek, izobčenec, »Renegade«, ne eden od njih, ampak eden proti njim.

In drugič, bil sem čisto suh, brez prebite pare, in bilo je ponoči, tako da nisem mogel poklicati na Tribuno in zahtevati denarja, dobrega stotaka za mojo raziskavo, dajte mi ga, ker ga potrebujem. Vse, kar sem imel, je bil kovanec za 500 italijanskih lir, izumrla valuta, ubogi prepereli novčič, ki sem ga našel v nekem predalu in se je že par mesecev

nemarno valjal po žepih, predvsem zato, da se mi reži in me opominja na črno luknjo ... Ampak druge prilike ne bo in jaz moram priti na megažur naravoslovnih fakultet v KMŠ-ju, na Zabavo vseh zabav. Postavil sem se v vrsto, nadel sem si nedolžen, a strog izraz, pozor, novinar na delu, podajam se v študentsko srce, trezen in brez denarja, vstopil bom, ne bom pomahal z belo zastavo, pijavke, kvečjemu vi boste.

»Vstopnina je en evro,« je naveličano rekla mlada blagajničarka in brez pomisleka sem ji izročil kovanec za petsto lir, srebrno obrobjen z zlato sredico, v temi bi ga tudi sokolje oči z lahkoto zamenjale za dva evra. Ne vem, zakaj, ampak blagajničarka je kovanec podržala proti svetlobi in rekla: »To niso evri. En evro ali pa ven iz vrste.« Zamomljal sem nekaj v smislu »aha, oprostite, zbiram tuje kovance, veste,« zaigrano pobrskal po žepih za denarjem, ki ga ni bilo, in stopil iz vrste, pobit kot Napoleon pri Waterlooju, poškrabljen z grenko sramoto, mesečina je osvetljevala ta obupan in poražen obraz.

Repu vedno daljše vrste so se pridružila tri dekleta, vsa vzhicena zaradi megažura, vsa nafrotana in namazana in žvenketajoča z ogrlicami in zapestnicami in denarjem, in ko sem jih zagledal, se mi je v glavo prikradla mračna in strašna misel, odvrtna, utilitaristična misel v vsej svoji grozi, ampak poti nazaj ni bilo. Stopil sem do njih.

pisalo na vhodu v center zabave Bakhus in smejalo se mi je v srcu, ker sem že naslednjo noč po katastrofi dobil novo priliko, bilo je čudežno in deviško in krasno, ker sem bil precej nadelan, poleg tega pa sem imel v žepu denar, in to pravi denar, lepe, žlahtne evre, ne tistih goljufivih lahovskih lir. Uspelo mi bo, čutil sem v kosteh, dehte se od pričakovanja, Veliko Vprašanje se je bližalo, nezadržno, ja, prav dobro sem čutil.

Vstop me je stal šest evrov, nonšalantno sem jih položil na blagajniški pult, pri tem pa blagajničarki navrgel en »kupi si kaj lepega.« Izročila mi je vstopnico, to noč je sprejela že dosti pijanih norcev. Stopil sem do šanka in si naročil džintovnik, ker je bil v akciji, in nato še enega. Razgledal sem se po prostoru. Ljudje, veliko ljudi, ampak spodaj jih je še več, čakajo me, čakajo Metodo in odrešitev, ki jo bo prinesla moja raziskava. Ampak najprej sem se moral odžejati, iskre so mi letele iz grla, zato sem šel na sekret, in ko sem bil tam, sem se spomnil, da bi lahko tudi odtočil, takole s polnim vampom vendar ne gre raziskovati.

Mimo mené je prišel mlad študent ekonomije, mišičast in velik, v oprijeti, črni majici. Počasi me je premeril, medtem ko sem scal, in rekel: »A si slučajno obrezan?«

»Ne, pravzaprav nisem,« sem rekel. Brez besed je odšel v kabino in se zaklenil. Njegov kolega, ki je prišel za njim, je začel rjoveti in s pestmi butati po vratih kabine: »Pička ti materina blesava, seveda, da ni obrezan, če je iz Ljubljane! A ne slišiš, da je iz Ljubljane! Pridi ven, da te razbijam, pička mala! Pridi ven! Boš ti žalil Ljubljancane, pizda!« Nagnil sem usta k pipi in hlastno popil velik požirek vode, vroče vode, vrele vode, spekla me je kot žerjavica in v velikem loku sem jo izpljunil. Cenen zaslužkarski trik, potrebovali boste kaj močnejšega, da me ustavite! Ko je besni kolega videl, da bljuvam kot od hudirja obseden, je nehal tolči po vratih in se obrnil k meni: »Ja, to je ta varka z vročo vodo. Nočejo, da bi se odžejal tuki, a štekaš? Kako, da nisi vedel tega?«

Nisem vedel tega in še marsičesa drugega nisem vedel, recimo tega, da mi bodo spodaj odbili še en evro za garderobo, toda še zmeraj je bilo vse skupaj precej veličastno, izžareval sem potreben žar in samozavest, alkohol je krožil po mojih žilah marljivo kot jutranji poštar, tisti na mopedu, ki meče v nabiralnike, ampak jebeš to, kajti jaz sem stal sredi plesišča v zabaviščnem centru Bakhus, stroboskopska luč je bliskala vame in v vse študente Ekonomske fakultete, ki so suvali v ritmičnih neumrljivega hita *Please don't stop the music, music*. Pot se nam je nabiral na čelu, dokler nas ni začelo peči, k vragu, bili smo mladi in nori, od nas so hoteli predvsem denar, mi pa smo hoteli en pošten ples in noč brez skrbi, hoteli smo par trenutkov brez izčrpavajočih obrambnih mehanizmov, ampak oni so prežali na vse to, na našo bebvost ...

Odpočil sem si v prozorni kadilnici, prižgal sem si enega, potem drugega in tretjega. Zapletel sem se v pogovor z nekim Švicarjem, študentom kmetijstva, bradatim bedakom v majici Hard Rock Cafe, ki mi je ves navdušen hitel razlagati, da je tukaj zanj nepokvarjeni raj, ker je vse »... *practicaly for free. Everything is so fucking cheap, it's unbelievable*.« Grozeče sem se mu smehljaj, kimal in govoril »yes, yes, I believe you, my friend.« Rekel je, da mu je ime Tobias, par mesecev da že potuje po Evropi, predvsem po »cheap places ... like this.«

»Odjebi,« sem si mislil, »marš,« sem si mislil, »izgini že za teh tvojih par usranih beličev prodat tisto svojo nevtralnno dušo zahojeno!« In res je kmalu odšel. Kadilnica je bila super, cvetel sem kot divji bršljan. Imel sem pregled nad do-

gajanjem na plesišču, gost dim je pred pijanimi študenti zakrival moje prikrite namere, Metoda je delovala in še zmeraj sem bil prijetno nabrlizgan. Zajetna študentka ekonomije mi je pojamrala o tem, kako njeno največjo življenjsko frustracijo predstavljajo drage klubske vstopnine, ki ji preprečujejo, da bi se lahko cele noči brezskrbno zabavala. Hotel sem izreči nekaj blazno pametnega, zares sem bil brihten, posebljena emanacija žlahtne prefinjenosti in zagnane bistrosti, s cigareto sem mahal po zraku kakor kak razvpit francoski eksistencialist, za hip sem čisto pozabil, da se nahajam v centru zabave, da se nahajam na brucovanju ekonomske fakultete, soba se je zavrtela kot ringelšpil. V kadilnico so prišli neki nevarni tipi, vsi v oprijeti majicah in bleščočih verigah in z obritimi glavami. Eden od njih me je odrinil kot včerajšnje smet, očitno ni vedel, da sem še zmeraj poln vsakovrstnega sranja, da se kot dojenčelj napajam tukaj, v srcu študentske pokrajine ... Iz žepa sem potegnil beležnico, se obrnil k nasilnežu in s pisalom potrkal po platnicah: »Sanitarni inšpektor sem, veste, in danes sem ravno na obhodu. Tale lokal lahko zaprem, kadar se mi zljubi, lahko tudi kar zdaj.« Ogromen, zabrit, nevaren tip, bolj omara kot človek, me je par sekund brezizrazno gledal, nato pa se na ves glas zarežal, in me, kakor punčko iz cunj, z orjaško roko potegnil k sebi. Prižel me je na dojko, čutil sem jo skozi tkanino oprijete majice, in mi razposajeno razmršil lase. »O, ti moj inšpektorček,« se je zakrohotal. »Že deset let treniram kimboks, lahko te kaj naučim, če hočeš. Mogoče boš kot inšpektor kdaj rabil kaj od tega.« Nič nisem razumel, kimboksar me je objemal in prižemal k sebi, tulil mi je na uho, da je slina letela naokoli, jasna in preprosta duša, dobrosrčnež, ampak ni bil tisti pravi, nikakršnih odgovorov ni imel zame, oddaljeval sem se od svoje naloge, mrzla noč pa je brzela mimo, hitro in dokončno je minule topila v ure ...

Odpravljaj sem se, utrujen in izžet, zanos me je zapuščal, evri in pamet pa tudi. Še zadnjič sem odšel na stranišče. Sklanjal sem se nad smrdeč pisoar, glavo sem v mačkastem polsnu pobešal dol, na pleča, ko me je prebudil mladenič s sosednjega pisoarja. Nenadna pijanska izguba ravnotežja ga je zasukala ostro v desno, pri čemer mi je, rotirajoč kot pokvarjena vrtavka, nemarno poscal levo hlačnico. Ko se mu je uspelo spet vzravhati, se mi je hitel opravičevati na tisoč in en način. Za pijanca je bil nenavadno artikuliran. Se pravi, sploh ni deloval kot povprečen študent ekonomije. »Ne, ne, jaz ne študiram ekonomije, jaz študiram filozofijo ... na filofaksu.« Ponudil mi je roko, tisto, s katero je scal. Prikupil se mi je. Izbiral je prave besede. Miha, bodoči filozof.

V meni je začelo vzhajati upanje, bilo je kot nežno, svilnato testo: je bilo mogoče, da sem na najbolj nenavadnem mestu našel Tistega, ki sem ga iskal? *Fortuna* se mi je zopet nasmehnila, ta človek je bil pravi študent, bil je poslednji študent, študent, pijan kot klada, a priseben, čudovit ... Sam pri sebi sem zavriskal, kajti bil sem sekundo oddaljen od odgovora na Veliko Vprašanje, trenutek je bil pravi in najboljši, zato sem ustrelil: »Kaj je zate študentski sen?«

Miha se je podprl z roko, se nasmehnil in rekel:

»Študentski sen je to, da se lahko ne stop zažigáš, pred vsem pa to, da imaš voljno pičko, ki jo lahko fukáš 24 ur na dan.«

In to je bilo vse, kar je ostalo od romantike in utopije in krasnega leta 2010 ...

Radio Simplon

Edini radio, ki oddaja prek časopisa. Poceni pivci in dragi pijanci, pozdravljeni. Priča ste rojstvu Radia Simplon.RS je prvi radio ever, ki oddaja prek časopisa. Je tudi edini radio, ki oddaja za mrtvo pijane. RS je *underground* radio! RS je tako *underground* in na tako alternativni frekvenci, da ga slišiš samo, če imaš določeno stopnjo alkohola v krvi. Članu uredništva Tribune je prek tega mehanizma uspelo stopiti v kontakt z ekipo RS in zdaj imamo ekskluzivno priložnost, da izseke in obnove programa slišimo tudi trezni! V sredo smo imeli na Radiu Simplon priložnost slišati posebno oddajo. Z njo so počastili 20. oktober, dan umika klošarjev. To je dan, ko se vsi klošarji umaknejo z ulic na toplo. Na ta dan imajo zadnje hude fešte in skoraj vsi poslušajo Radio Simplon! Skoraj vsi, ne pa čisto vsi! Zadnjih par let se je pojavilo nekaj kontroverznih oseb, ki se ne želijo umaknit zimi. Pravijo, da je to za pičke. Zimo na prostem razumejo kot posebno vrsto utrjevanja. Folk seveda zanima več o tem, zato smo imeli na RS intervju s predstavnikom novega vala. Ime mu je Jure in je član skupine Zbudi se, spi zunaj. To je en tip, ki zmeraj spi pred Slovenskimi železnicami. Pravi, da tam spi zato, ker ima zelo močne reflektorje, pod katerimi je neverjetno težko zaspati. To jemlje kot dodatno vajo za utrjevanje. Seveda je povedal še veliko zanimivega in škoda, da ste zamudil oddajo. Bo pa zihra še ena na to temo, in sicer 21. marca, ko klošarji prilezejo iz zavetišč, garaž in zapuščenih kozolcev. Vpijte se v naš program! Radio Simplon – edini radio, ki oddaja za mrtvo pijane.

»Pance, ali imate draknot po en evro? Za zamerjati?«
»Tark nimajo Drobiza,«
»sej pomignil proti vhodni blagajni. Prijetno misteriozne muskečnice no mi takoj odmevale. Nisem vedel, ali je za dva ali za tri evra.«
»Kotda jogača ne v zahtetni svetlobi.«
»Nalo mi je bilo žal, ampak imela ne veliko Dnaryn, jaz pa sem bil never in ubog in zelo pomembno nalogo, na čovra za refleksijsko ...«
»Tudi za njo, tako da oprostite, ampak recimo temu (ne)prostoizvirni prispevek,«
»Dekleta«

Spodaj pod zemljo je vladala nepopisna gneča, potna in neusmiljena množica me je zgrabila in me nosila naokoli kot neobgljeno lutko, medtem ko so se iz zvočnikov usipali takti slovenske uspešnice *Žalostno dekle*, pomešani s hreščočimi DJ-evimi vzkliki »dajmo, Slovenija!« in pa »dajmo Slovenci, kje ste,« pri čemer so vsi Slovenci v klubu zatulili in v hedonistični ekstazi vrgli roke v zrak, popolnoma nori in gluhi in slepi. Nisem bil na drogah in nisem bil pijan, najbrž sem bil zato v peklu študentskega srca, brez sogovornikov, brez odgovorov, brez zaključka.

Ko sem v zgornjem, mirnejšem nadstropju, kjer so fanatično vrteli Siddhartha, sedel za mizo, da bi si v beležnico zapisal kak jokajoč utrinek, je do mene stopilo mlado, povsem pijano dekle rusastih las in mi v obraz zavpilo: »Ejga kolega, nisi na predavanjih!« V slabi, rdečkasto utripajoči luči so njena usta izgledala čudno spačena in brezzoba, bila je to srhljiva, arhetipska podoba režečega se demonskega obraza, ustrašil sem se, iskreno kot otrok sem se presral, zaprl beležnico in hitrih korakov odšel.

Oddahnil sem si še daleč proč od moraste Zabave vseh zabav, globoko na Tržaški cesti. Vsega je bilo konec ... »Šef, oprostite.«

Krasno leto 2010

»Brucovanje Ekonomske fakultete« je

KONEC